

KULTUURILEHT

HIND 5 KROONI

REEDE, 21. MÄRTS 1997

NUMBER 11 (2667)

KAKS VÄLISEESTI FILMI KODUS

Täna kell 17 esilinastuvad Tallinna Kinomajas kahe välismaise režissööri lühimängufilmid, **Peter Herzogi** (s. 1969 Dresdenis) "Ma armastan sind" ja **Peeter Tammisto** (s. 1963 Torontos) "Aruanne".

"MA ARMASTAN SIND", 11 min., 35 mm, toneeritud mustvalge, tootjad EXITFilm ja FilmiMAX, 1996. Stsenarium (G. García Márqueze ainetel) ja režii Peter Herzog, kaamera Erik Norkroos. Osades Katariina Lauk ja Dan Pöldroos.

"ARUANNE", 11 min., 35 mm, mustvalge, tootja RÜHM +0, 1997. Stsenarium ja režii Peeter Tammisto, kaamera Urmas Sepp. Osades Nataša Šaronova, Hendrik Toompere jun., Toomas Suuman, Tarmo Männard, Raimo Pass, Ago Anderson.

Dan Pöldroos ja Katariina Lauk filmis "Ma armastan sind".

TÄNA LEHES:

MÄRT VÄLJATAGA
ALBAANIAST. LK. 2

FEMINISTLIK LIINA SIIB. LK. 7

MADIS KALMETI NÄGU STRINDBERG. LK. 9

REIN HELME HINDAB
NATSIRAAMATUID. LK. 11

NÄITUSE "DO IT" PROJEKTID LU-
GEJALE TEOSTAMISEKS.
LK. 12—13

MUUSIKAMULJEID SOOMEST
JA ROOTSIST. LK. 15

JAAK LÖHMUS TAMPERE FESTI-
VALIL. LK. 16

AKEN MINEVIKKU
LÄBI VARALOENDITE. LK. 18

Nataša Šaronova ja Hendrik Toompere jun. filmis "Aruanne".

KÕIKIDE SÕDA KÕIGI VASTU

MÄRT VÄLJATAGA

On üks väike maa, mis geograafiliselt kuulub vaieldamatult Euroopasse, mille praegused asukad on seal elanud kauem kui ükski naaber — lausa aastatuhandeid —, mis on kannatanud mitme võrvalutaja võimu all ja pärast Teist maailmasõda kommunistliku režiimi käes. Ei, tegu pole Eestiga, vaid hoopis Albaaniaga, mis on taas "ületanud uudiseläve". Ometi ei oska keegi öelda, mis seal siis viimastel nädalatel öieti on toimunud.

Aastakümneid autarkiliselt elanud Euroopa vaeseim maa näis olevat mõni aeg tagasi selgelt asunud progressi kindlale rajale. Demokraatlikult valitud parlamendi poolt ametisse seatud Sali Berisha valitsemise all oli riigis majanduskasv silmapaistev, ta sai rahvusvahelistelt

organisatsioonidelt moraalset ja materiaalselt toetust. Ja siis varises korraga kõik kokku, jättes maailma hämmelduses vaatlema, kuidas ühiskonnainstituutsioonid langevad üksteise järel nagu doominoklotsid.

Kuid mis või kes andis esimese nipsu? Kas investeerimisfondide kollaps oli selleks nipsuks või pigem esimeseks kiviks, mis pikali kukkus? Muust maailmast ära lõigatud inimesed olevat käitunud justkui Buratino, kes kogu oma raha maha mattes lootis, et sellest kasvab kord rahapuu. Midagi sellist juhtus mõni aeg tagasi MMM fondiga Moskvast ja selline lootus ajendab ka meil paljusid inimesi rahamängudes kaasa lööma.

Mõned välisvaatlejad ütlevad, et süüdi on Berisha ja tema valitsus, kes

püramiidskeemide eest rahvast aegsasti ei hoiatanud, vaid neid vaiki- misis soosis. Teised veeretavad osa süüdi ka IMFi kaela, kes olukorras informeeritud olles, ei sekkunud. The Washington Post oletab, et tegemist võis pigem olla end sotsialistideks nimetanud endiste kommunistide pikemaajase ülikavala vandenõuga. Üldiselt on mõistetud Albaania suhtelise majandusedu illusoorisust, see põhinenud vaid spekulatsioonil, salakaubandusel ja välisabil. Kui paar nädalat tagasi näis, et Albaania möll jääb ainult riigi lõunaosa piiresse, käis Newsweek välja versiooni, et tegu on Põhja- ja Lõuna-Albaania igipõlise konfliktiga. Nüüd, kus juba Tiranast tulistatakse, on see versioon taas kõrvale jäetud.

Sellal, kui kommentaatorid püüavad mõtestada, mis seal siis ikka toimub, kust on kaos alguse saanud ja mis tagajärjed sel võivad olla, nõuavad raevunud massid presidendilt ja valitsuselt — ja mitte investeerimisfondidelt — oma raha tagasi, rüüstavad poode ja panku, tulistavad õhku automaadivalanguid nii et juhuslikud kuulid vigastavad teisi. Politsei, piirivalve, toll, sõjavägi ja vangivalvurid on jooksnud laiali. Kellelgi pole selgust, kas rahvarahutusi ka keegi koordineerib või on tegemist tõesti spontaanset vastuhakuga. Senini demokraadiks peetud (ent kompartei minevikuga) president Berisha lasi rahutuste esimestel nädalatel sulgeda ajakirjandusväljaanded, segada raadiojaamu ja lubas politseil kogunemised relva jõul laiali ajada. Praegu on raske öelda, kas need sammud ajasid olukorrale hullemaks või oli ta niigi küllalt hull. Newsweek tsiteerib üht ameerika humanitaarabitöötajat: "Siin pole tegu ainult korrumppeerunud valitsuse, vaid ka korrumppeerunud ühiskonnaga."

Albaania sündmused tõestavad ehk seda, kui edukalt õnnestus riigisotsialismil tsiviilühiskond aatomiteks lammutada. Teatavasti ei lubanud Enver Hoxha režiim vähi- maidki auruväljalaskmisventiile, kõik oli riiklik, isegi religioon oli täielikult keelatud. Nüüd on seal jõutud sellesse Thomas Hobbesi kirjeldatud ühiskondliku lepingu eelsesesse looduslikku seisundisse, kus käib

kõikide sõda kõigi vastu. Albaania näide osutab, kui õrn on see tsiviilsatsioonikiht, mida me mõnikord enesestmõistetavaks peame.

Poliitikafilosoofiad on püüdnud analüüsida mänguteoreetilise mudeli abil vangidilemmat, et seletada, miks on usaldus ja lubaduste pidamine mõistlik. Kujutleme, et eraldi kongides on kahtlusalused, kes on kokku leppinud, et nad end süüdi ei tunnista, ning neile öeldakse, et juhul kui üks tunnustab ja teine mitte, pääseb esimene vabaks ja teine saab 10 aastat; kui kumbki ei tunnista, saavad mõlemad 2 aastat ja kui tunnustavad mõlemad, on kummagi karistuseks 7 aastat. Vangide käitumine sõltub nüüd austusest kokkuleppe vastu, mis põhineb usaldusel.

Kui riik kui legitiimne vägivalv rakendaja on kokku varisenud ja ühiskonnaski ei saa keegi oma naabri peale kindel olla, siis saavad kõigist mängurikkjad. Et mitte ise ohvriks langeda, tuleb ennast kindlustada, osta relv ja röövida teisi. Kas anda enne müüjale raha, kui see annab kauba ja tšeki, või küsida enne kaupa ja tšeki ja siis anda raha? Kui on usaldus ja seaduslikkus, pole siin olulist vahet, kui mitte, siis variseb ka kõige elementaarsem ühistegvus ja kommerts kokku. Väline sekumine võib jõuga tagada ehk vaid seaduskuulelikkuse, kuid usaldus saab siis tekkida vaid väga aeglaselt, kui üldse.

TARTUS ON RAHU

Pool aastat tagasi võis mitmest lehest lugeda Kirjanike Liidu Tartu osakonnas toimunud käärimisest. Niihästi laiemalt kui ka kitsamalt seoses luuletaja Sven Kivisildniku ebatsensuursusi sisaldava teose ilmutamisega www-sse, millele järgnes politsei aktsioon tema vastu. Sird küsib Kirjanike Liidu esimehelt Mati Sirkilt, missugune on olukord praegu.

Pinged on vaibunud ja õnneks tartlaste endi lahendusel.

Mis oli põhjus?

Üleideologiseerituse ja sallimatuse õhkkond. Üks osa pidas ainult end "õigeks". See hakkas häirima Vane- muise tänava maja toimimist. Lahendusele aitas kaasa Tartu osakonna juhatus vahetus eelmise aasta oktoobris korralisel üldkoosolekul. Esimeheks valiti Janika Kronberg, juhatusse Mihkelson, Toomet, Hirv, Runnel, Puhvel, Velsker. Tänu uuele juhatussele on neljakuulise üleminekuaja jooksul majas õhkkond muutunud, seal käivad jälle "seinast seinast" loomeinimesed, kaasa arvatud nooremad autorid-nakitsejad.

Kuidas laheneb nn. Kivisildniku juhtum?

Kui säärased põhimõttelis-aatelised vastasseisud üldse lahenevad... See asi kobrutas tükk aega. Kivisildnikule pandi juhatusse poolt piinlikkust tekitav keeld nii Tallinna kui Tartu Kirjanike Maja lävest üle astuda. Kui asi oli juhatusse tahkest hoolimatapa-

litseilikuks saanud ja politsei oli ilmutanud rohkemat takti ja taiplikkust kui *casei* algatajad, lõpetades asja kuriteo koosseisu puudumise tõttu, sai Tartu koosolekul lõpetatud ka *persona non grata* staatus. Igatahes pärast meiepoolset esimest sõgedust tuli asjaosaline liitu sooviga saada Kirjanike Liidu liikmeks.

Kus ta sai teada, et ei tohi üle läve astuda?

Ja lahkus, jättes oma äsjailmunud luulekogu koos pühendusega.

Ja nüüd?

Liikmeks ta seekord ei saanud. Aeg annab arutust, kui palju selle loo asjaosalised juhtunust õppisid.

Mis on Tartus muutunud?

Tartlaste ettepanekul kaotati konsultandi ametikoht, mida oli pidanud Aivo Lõhmus. Selle asemele loodi majandusjuhataja koht. Avaliku ja päris arvukate osalejatega konkursi korras sai selle endale pr. Meeta Meltsas, kes on varem tegutsenud hotellimajanduses ning on aktiivne Mulgi Seltsis. Korrastamisel ja ühtlustamisel, kooskõlas Eesti Kirjanduse Seltsiga, on Tartu maja rendilepingud kirjastusega Ilmamaa, Prantsuse Kultuuriinstituudiga, Naisüliõpilaste Seltsiga ja Soome Kultuuriinstituudiga.

Taas on hinges ka Noorte Autorite Koondis, kus muide Sven Kivisildnik on valitud laekuriks.

NAKid — kas nostalgia?

Oleks võinud ju mingi muu nimi olla,

aga see pole oluline. Mind teeb pigem murelikuks see, et noorte esimehe elektrooniline väljaanne Kostabi-E esindab küsitava väärtusega stiili ja laadi, mis jätab vähe võimalusi kahekõnaks.

Kirjanike Liidu lähemad tegevused?

12. ja 13. aprillil toimub eesti tõlkijate seminar-õpikoda. Esimene päev on pühendatud üldkõnustele, teise sisu üritab midagi uut. Oleme saatnud kirjastustele kirja ja valitud tekstid, palvega jagada neid oma noorematele tõlkijatele. Viimased tooksid oma tõlkeid mõni nädal enne õpikoda liitu, et kogunud tõlkijad ja toimetajad võiksid neid analüüsida ja siis õpikojas (anonüümselt) läbi arutada. Eesmärk on näidata, mis võimalused tõlkijal üldse on tekstile läheneda ja kus on sagedasemad karid. Keeled on inglise — Steinbeck, prantsuse — Troyat, saksa — Handke, vene — Dostojevski, ja soome — Mäkelä. Üritust toetab Põhjamaade Infobüroo ja külalisi on kutsutud ka kaugemalt.

Heal juhul mais, igal juhul juunis hakkab tööle kirjanike töö- ja puhkemaja Käsbus.

Oktoobris tähistab meie liit oma 75. aastapäeva. Tahame anda välja liidu ajalugu kajastava raamatu rohkete fotode, dokumentide, mälestustega. Raamatut koostab Ülo Tuulik.

Aastapäevaks tahame ära remontida meie musta laega saali, mis on hullu-

pööra kulunud, ja loodame selleks saada riigilt erakorralist toetust. Tardumuse ja peataoleku aeg paistab olevat ümber saamas. Kirjanike Liidu eluvaim on kosunud ja võiks kosuda veelgi, selleks tuleb meile aprillist assistendi-sekretärina tööle Piret Viires.

EKLi aastakoosolek on 25. aprillil.

Tulles tagasi: milles oli ikkagi ühelt poolt Runneli, Lõhmuse jt. ning ülejäänute vastuolu? Kas mitte nn. klubiinimeste ja aateinimeste vahel?

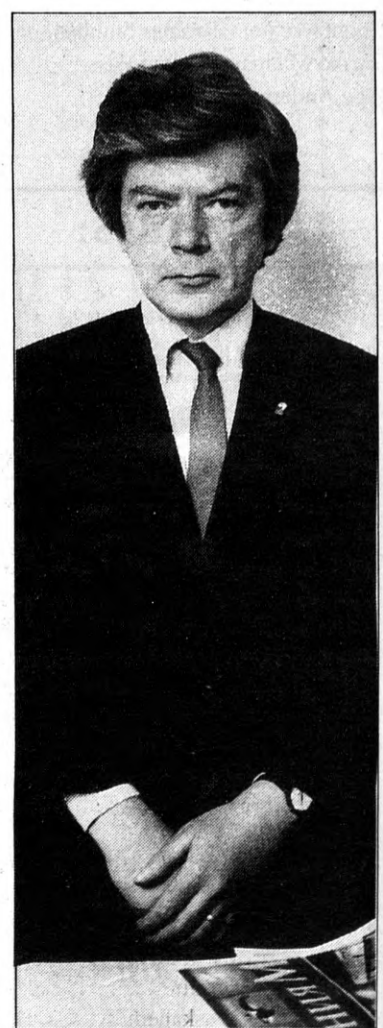
Seda võiks utreeritult nimetada ka vaimuordulaste ja vabameelsete kontseptuaalseks erimeelsuseks. Ideoloogias ja uskumistes peab iga loovinimene olema vaba ka tema huvivid ja õigusi kaitsvasse liitu kuuludes.

Mis võimalused on vaimuordul? Kas see on see, mida vanasti kutsuti rühmituseks?

Mitte päris. Rühmituse mõttes esindab veel settimata vaimu kõigis tema tõmblustes seesama interneti-Kostabi-E. Aga kordan: Kirjanike Liit ei saa esindada mingeid ühtseid loomingu- lisi või erakonnalis-vaimlisi põhimõtteid.

Kas oskad kommenteerida luuletaja Lembit Kurvitsa kohta viimasel ajal lehtedes kirjutatut?

Ma ei tunne konkreetseid asjaolusid ega võta voli.

Mati Sirkel
Foto: Kalju Suur

MIHKEL MUTT

ESIETENDUS

Tiia Kriisa Karen Blixenina.
Foto: Teet Malsroos

Karen Blixeni õhtu

18. märtsil toimus Taani Instituudis taani kirjanikule Karen Blixenile (Isak Dinesenile) pühendatud õhtu.

Taani Instituudi direktori Silvi Teesalu juhitud õhtu koosnes kahest osast: Anu Saluäär rääkis Karen Blixeni (1885—1962) teoste jõudmisest Eestisse ning eriti tema loomingu sellest osast, mis eesti keelde veel tõlkimata. Õhtu teises osas esitas Tiia Kriisa Karen Blixenina monoetenduse "Motod". 19. märtsil näidati Karen Blixeni elust tehtud filmi "Aafrika äärel", 20. märtsil tema jutustuse põhjal tehtud taani filmi "Babette'i pidusöök". Rahvusraamatukogus on avatud fotonäitus Karen Blixenist.

Uuslavastus Vanemuises

19. märtsil esietendus Vanemuises inglise autori Jerome K. Jerome'i (1859—1927) jõudfantasia "Neljanda korruse Ajutine" ("The Passing of the Third Floor Back").

Teose on tõlkinud Kalle Hein, lavastanud Jaan Tooming, kunstnik on Esti Kittus. 1905. aastal kirjutatud teos on Vanemuise laval kolmandat korda (1912 lavastas selle Karl Menning, 1924 Julius Pöder).

Mängivad Rain Simmul, Silvi Ait, Lembit Eelmäe, Herta Elviste, Helene Merzin, Marika Barabanštšikova, Margus Jaanovits.

Esietendused Eesti Draamateatris

■ 23. märtsil esietendub Draamateatris Ivan Menchelli komöödia "Kalmistuklubi", milles pärast abi-kaasa surma üksikuks jäänud naised püüavad enda jaoks lahendada probleemi, kuidas edasi elada.

Lavastanud Ivo Eensalu, kunstnik on Iir Hermeliin, muusikiline kujundaja Reet Linna. Mängivad Ita Ever, Ülle Ulla, Mari Lill või Ester Pajusoo, Jüri Krjukov, Lembit Ulfsak ja Tõnu Kark.

■ 22. märtsil kell 17 esietendub Eesti Draamateatri väikeses saalis "Kured läinud, kurjad ilmad".

Eestlase armastusest ja seksuaalsusest kõnelevate elulugude kogumist korraldasid 1996. aastal Soome Teaduste Akadeemia ja Helsingi ülikool, Eestis toetas ja abistas neid akadeemiline ühendus Eesti Elulood. Tartu Kirjandusmuuseumi laekus 60 tööd igast Eestimaa nurgast, kirjutasid 40 naist ja 20 meest sünniaastaga vahemikust 1909—1980. Eesti Draamateatris on valminud nende baasil kahe vaheajaga lavalugu. Teatritekstis on kõik pärisnimed muudetud, kuna osa prototüüpe soovis jääda anonüümseks.

Autor-lavastaja Merle Karusoo, kunstnik Tiina Tammetalu, helilooja Urmas Lattikas. Laval on Kersti Kreismann, Katrin Saukas, Maria Avdjuško, Merle Palmiste, Andrus Vaarik, Jüri Aarma ja Mait Malmsten. Nooremad kui 16aas-

tased lubatakse vaatama ainult koos vanematega.

■ Täna esietendub Vene Draamateatris komöödia "Armukadeduse rohi". Näidendi on Boccaccio "Dekameroni" motiividel kirjutatud vene uue põlvkonna huvitavamaid dramaturge Vladimir Djatšenko. Lavastas teatri kunstiline juht Eduard Toman, kujundus ja kostüümid Marianne Kuurmelt. Peaosas üks teatri tuntumaid näitlejad Herardo Kontreras. Ainukeses naisrollis on noor näitlejanna Veronika Kovtun. Etenduses teevad kaasa selle hooaja debütandid Ilja Nartov ja Oleg Štšigorets.

■ Tartu Lasteteatris esietendus 16. märtsil Leelo Tungla lastenäidend "Hingede öö lulede kastis".

Kõigepealt valmistasid nukuteatrite lapselud, kellest said Leelo Tungla loo tegelased. Lavastaja Mart Kampus on pannud nukunäitlejateks taas nukuvallimistajad ise — iga laps sai mängida enda tehtud nukuga.

Huvitava lavastajalahenduse, kus nuku keha ja hing olid lahutatud, võtsid lapsed esietendusel vaimustusega vastu. "Nukuteatris näitleja peimine pole lahendus, see ei ole loomulik. Nukk ja sellega mängija peaksid kokku kuuluma ning seda tahab vaataja ka tajuda," kommenteerib lavastaja. Lavastuse on kujundanud Pille Terask ja Dámaso Dominguez Ortiz.

Rain Simmul ja Herta Elviste lavastuses "Neljanda korruse Ajutine".
Foto: Rein Urbel

"Jazzkaar" toimub 17.—20. aprillini

Kuigi Anne Erm korraldab uhkeid pidustusi "Jazzkaare" nime all 1991. aastast, on džässifestivali traditsioon Eestis vanem. Nii tähistataksegi tänavu 30 aasta möödumist legendaarsest 1967. aasta festivalist, mil Charles Lloydi kvartett Tallinnas neli päeva lavalepääsemist ootas. Lõpuks saadud esinemisluba kinkis toonasele publikule vapustava elamuse, ent põhjustas kahjuks ka festivalitraditsiooni katkemise.

Nüüd piirab festivalikorraldajaid üksnes raha, mitte kellegi käsud-keelud. Tänavuse kahemiljonilise eelarvega "Jazzkaare" toimumise teevad mõeldavaks arvukad toetajad eesotsas peasponsorite Finnairi, hotell Viru ja Eesti Päevalehega. Kontser-

tidel Sakala suures saalis, Rotermanni soolalaos, Kaarli kirikus, Cafe Amigos ja Eeslitalli ööklubis esinevad muusikud 13 maalt — peaküla-line Jan Garbarek oma kvartetiga, saami kultuuri tuntuim esindaja Mari Boine, Jobim-Morelenbaum Quintet, Keith Waithe & Macusi Players jpt. Loomulikult ei puudu ka eesti muusikud — Lembit Saarsalu, Tiit Paulus, Tõnu Naissoo jt.

Nostalgiat 1967. aastast toovad Leningrad Dixieland ja Charles Lloyd. Jah, ta tuleb taas! 16. märtsil saatis ta eesti muusikasõpradele läkituse: "30 aastat tagasi käisin oma kvartetiga esmakordselt Tallinnas. Mälestus kogemusest ja selle mõjuvõim on olnud minuga kõik need aastad. Mäletan, kuidas mind liigutas kõigi lahus ja innustas inimeste põlev iha kuulata muusikat, mida mängisin. Kunagises NSVLis tegi

poliitiline olukord muusika pakumise väga keeruliseks. Olen õnnelik, et mind kutsuti sündmuse 30. aastapäevale. Muusikud, kes minuga kaasas, kuuluvad maailma parimate hulka. —/— Maailm on praegu märksa pisem kui tollal ning kohtan oma reisidel neid, kellega puutusin kokku 1967. a. Leian ka uusi sõpru: mullu detsembris, kui tegin Oslos uut plaati ECMile, tutvusin teie helilooja Erki-Sven Tüüriaga. Tema muusika meeldib mulle väga. Samuti olen kuulnud Arvo Pärdi muusikat, mille vaimsed väärtused liigutavad ja avaldavad muljet. Reisimine meeldib mulle kõige vähem, aga armastan endiselt musitseerimist üle kõige ja arvan, et toon /—/ kaasa midagi niisugust, mis peegeldab lisandunud sügavust. Loodan tänu Anne Ermi järeleandmatusele aprillis taas teiega muusikat jagada."

Akadeemilise Palmioksa aumärgi vastne kavaler Lauri Leesi ja selle talle rinda kinnitanud Jacques Faure.
Foto: Teet Malsroos

Akadeemiline Palmioks Lauri Leesile

15. märtsil tähistati Eestis frankofooniapäeva (ülemaailmse frankofooniapäev on 20. märtsil), mille sünnitähendus oli Lauri Leesi autastamine Akadeemilise Palmioksa aumärgiga ja tema ülendamine ohvitseri seisusesse.

Frankofoonia ühendab kõiki neid maid, kus räägitakse prantsuse keelt. Selliseid riike on maailmas 50 ning seal elab 450 miljonit inimest.

Eestis puudutab frankofoonia põhiliselt noorsugu, kes andis näo ka laupäevastele üritustele. Pärastlõunal toimus Sakala keskuses pidu süvendatult prantsuse keelt õppivatele alg- ja keskkooliõpilastele. Õhtul korraldasid Prantsuse Suursaadik Jacques Faure ning Prantsuse saatkonna kultuuriatasee ja Prantsuse Kultuurikeskuse direktress Catherine Suard frankofoonia balli Orlovi lossis. Pidulikl avatseremoonial andis hr. Faure Lauri Leesile üle Prantsuse riigi kõrge autasu. Akadeemilise Palmioksa aumärgi lõi 1808. aastal Napoleon väärtustamaks hariduselus osalevaid teenekaid inimesi. Erandjuhtudel võib selle autasu saada ka välismaalane, tunnustusena tema pühendumisele prantsuse keele õpetamisele. Arvestades Lauri Leesi erilisi teeneid, anti talle kohe ohvitseri aukraad.

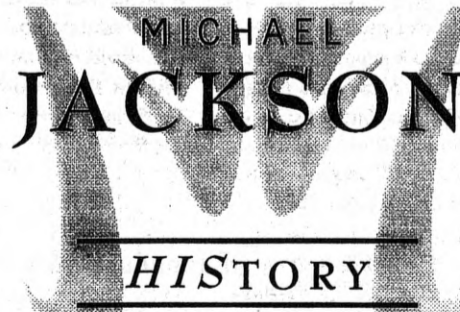
Juice Leskinen Tallinnas

18. märtsil pidas Tallinnas Soome Instituudis loengu soome mentaliteedist tuntud rocklaulja ja luuletaja Juice Leskinen.

Leskise arvates on elu Soomes läinud pidevalt allamäge pärast seda, kui sotsiaaldemokraadid võitsid 1966. aasta valimistel. Juice oli siis kuuteist-aastane. Tänapäeval tuleb vaid harva esile soomlaste võime taluda stressi ja pakast, mille üle tollal tunti uhkust. Leskinen loetles soomlaste iseloomujooni, suhtudes neisse enamasti kriitiliselt. Soome mentaliteedi parimaks väljenduseks pidas ta soome keelt, kus on palju mõttetuid, seletamatuid konstruktsioone. Need annavad keelele sügavuse ja sisu.

Leskinen on Soomes niivõrd populaarne ja armastatud, et ka loeng Tallinnas tõi kokku ennekõike soomekeelset publikut. Leskinen pilduski paradokse ja käitus igati ootuspäraselt, olles ise soome mentaliteedi parim elav väljendus.

■ Saksamaa üks suuremaid telekompaniisid PRO 7 kuulutas välja konkursi "Uued hääled Euroopas". Konkursile laekus üle 10 000 lindi kogu Euroopast, millest lõppvooru valiti kolmteist originaalset, sealhulgas ka "edition 49" poolt välja pakutud "ABS-projekt" (so. Akustiline Baggeri-Sisaski projekt). Siiri Sisask ja Boris Björn Bagger on kutsutud täna toimuvasse lõppvooru Münchenis PRO 7 studios.

Michael Jackson tuleb Tallinna

Michael Jacksoni sellesuvine Euroopa tuur "History" toob "maailma kuulsaima inimese" 22. augustil Tallinna laululavale, teatas kolmapäevasel "sensatsioonilise muusikasündmuse ametlikul esitlusel" Palace'i hotellis kontserti korraldava IS MUSIC GROUPi president Lauri Laubre. Michael Jacksoni siinset kontserti tuleb hinnata kui tema toetust Baltimaadele, kuigi samas nähakse selles ka uute jahimaade otsingut. 22. augusti õhtupimeduses algav "maailma suurim show" — Jacksoni täispikk (soojendusbändideta) kontsert — on kahtlemata keerukaim etendus, mis siiani Baltimaades toimunud. Piletimüük Tallinnas, Tartus, Pärnus, Haapsalus, Riias ja Vilniuses algab 21. aprillil, esimesel müüginädalal maksab see 390 krooni, hiljem hind perioodiliselt tõuseb.

Sirje Runge
Foto: Teet Malsroos

Elu nimel, armastusega

18. märtsil avati Samba galeriis maalikunstnik Sirje Runge näitusmüük "...elu nimel, armastusega...".

Näitus sai teoks Eesti Kunstnike Liidu ja Eesti Kunstimuseumi ning Eesti Vähiliidu ühisprojektina, mille eesmärgiks on annetada maalide müügist saadav tulu vähihaigete heaks.

Näituse mõte sündis kunstnik Sirje Rungel mõelduna sügisel: "Teadsime juba siis mõlemad abikaasaga, et ta põeb vähki. Uskusime, et näitus on toetus vähihaigetele.

Mõeldud sügisel valis kunstnik näitusmüügi jaoks välja 20 tööd. Ta tegi seda koos abikaasa Jevgeni Klimoviga, kes suri mõeldud aasta detsembris. Väljapandud maalid annavad ülevaate Sirje Runge loominguga pikast perioodist, ajavahemikust 1983—1995. Maaliannetus Eesti Vähiliidule on ilmselt suurim heategevusliku otstarbega eraisiku annetus Eestis. Maalide koguväärtus on enam kui pool miljonit krooni.

Näitusmüügi "...elu nimel, armastusega..." puhul on välja antud kolmekeelne kataloog. Kataloogi ja näituse sümbolika on kujundanud **Leonardo Meigas**. Näitusmüük on lahti 30. märtsini.

Mari Kurismaa maalid Vaalas

19. märtsil avati Vaalas Mari Kurismaa maalide näitus "Vaated".

Iga galeriiruum on ühtlasi arhitektuurne keskkond. Vaala galerii on inspireerinud Mari Kurismaa dialoogi nende süsteemide koostööst.

Mari Kurismaa ideed saab kirjeldada üksnes järkjärgulise, alustuseks arhitektuuri miraažid. Värvides üle Vaala galerii seinad ja kasutades muid nutikaid võtteid, tekitab kunstnik linnaplatssi illusiooni.

Projekti teine järk on seotud veelgi tugevamalt semantiliste mängudega ja vaatajate virtuaalkogemused tuleksid neile ainult kasuks.

Mari Kurismaa 15 uhiuut, geometrilist printsiipi rangelt ellu viivad sinised ja hõbehallid maalid peaksid linnaväljaku funktsioonides galeriikeskkonda asetatuna eeldatavalt muutama oma tähendust. Kui vaataja sõnandab omaks võtta maali ja akna samastumise, soovib kunstnik mõelda seismise ja välise valguse kohtumise üle sel väljakul, mis tegelikult pole väljak, ja akendel, mis päriselt on maalid.

Mari Kurismaa näitus "Vaated" on lahti 5. aprillini.

Aleksander Mildebergi näitus

Raatus galeriis on avatud Aleksander Mildebergi (1902—1977) 95. sünniaastapäevale pühendatud näitus.

Aleksander Mildeberg on õppinud Tallinna Kunsttööstuskoolis ja Riigi Kõrgema Kunstikooli maaliosakonnas, olnud eesti laskurkorpuse rindkunstnik, ajalehe fotokorrespondent ja vabakutseline kunstnik. Peamiselt tuntud oma joonistatud ja mitmes graafikatehnikas teostatud portreedega.

Ka käesolev sünniaastapäeva väljapanek on justkui lühike sissevaade eesti kultuuri ajalukku. Wiiralt, Kapid, Ernesaks, Kuusberg, Kangropool on mõned nendest kuulsustest, kelle portreesid Raatuses näha saab.

Kunstiakadeemia õppejõudude portreed

29. märtsini on Draakoni galeriis avatud Tõnu Mäsaki näitus "Kunstiakadeemia õppejõudude portreed".

Tõnu Mäsak (s. 1936) on lõpetanud ERKI maaliosakonna, kus eriala juhendas **Valerian Loik**. Alguses maalits ta maastikke, esimesed suureformaadilised portreed ilmusid 70ndate lõpus. Väljapanek on mitmes mõttes intrigeeriv: harva koosneb isiknäitus vaid portreedest, veelgi harvem sellistest, millel kujutatud neid, kes kunstitegemist otseselt mõjutanud. Samuti on tänapäeval suursündmus näha nii õitsvat klassikalist maali. Mäsaku portreed pole valminud üksnes naturrist joonistades, tervikliku kompositsiooni saavutamiseks on kasutatud ka fotograafia abi ning fantaasiat. Töös ühinevad saksa ekspresionismi mõjuline ülimalt jõuline värvitunnetus ja 60ndatest pärit kontuuri rõhutav maalimislaad. "Kasutan tugevat värvi, muidu pilt justnagu sureb ära," põhjendab Tõnu Mäsak oma stiili. Kunstniku töötruu looming kuulub vaieldamatult üsna värvika osana Eesti kunstiajalukku.

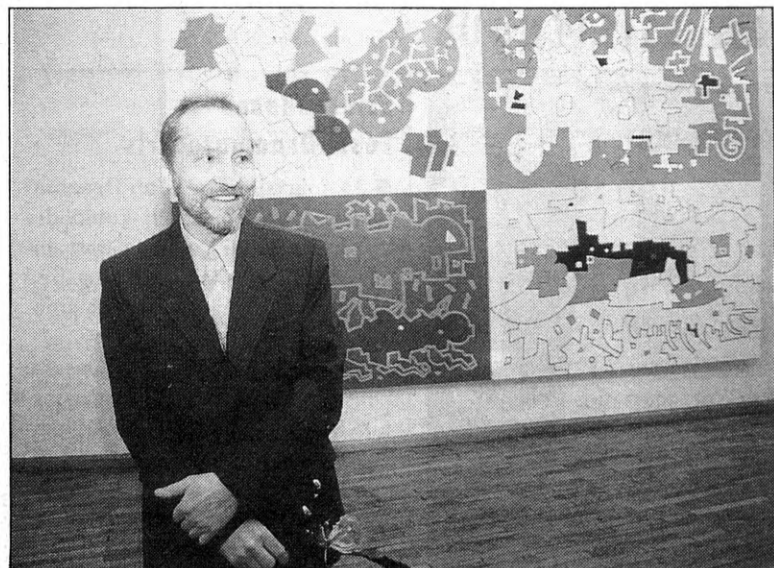
TIINA TAMMET

■ Üha rohkem hakkab netti ilmuma meie kunstinimeste kodulehekülgi. Viimasena on sinna ilmunud **Nelly Rohtvee homepage**, mis lisaks tema kultuurilehes ilmunud artiklitele sisaldab suures koguses võrguluulet. Tegemisel on ka kujutava kunsti osa. Vt. <http://www.artun.ee/homepages/nelli/nelli.html>

■ 7. märtsil avati Eesti Rahva Muuseumi näitusemajas Tartus näitus "Peremärgid" ja "Need vanad perekonnapiildid".

Näituse "Peremärgid" autorid on ERMi teadur **Sirje Palo** ja kunstnik **Maarja Meeru**. Näitus annab kirjanduslikult peremärkide ajaloo Eestis. Näituse "Need vanad perekonnapiildid" on kokku pannud ERMi juhtteadur **Anu Järs** ja fotokogu hoidja **Jana Reidla**.

Näitused on lahti 30. märtsini.

Jüri Kask näituse avamisel.

Foto: Teet Malsroos

Jüri Kase tööd Adamson-Ericus

14. märtsil avati Adamson-Ericu muuseumis näitus "Jüri Kask. Maal, joonistus".

Paarkümmend aastat Eesti kunstielus aktiivselt osalenud Jüri Kase fenomen toetub omanäolisele abstraktsel kujundikeelele. Värvipindade ja joonte rütmidest dünaamilisi kompositsioone sünteesides visualiseerib kunstnik oma isikupärase esteetilise maailma. Kunstilistes kujundites absoluudi poole püüeldes on Jüri Kask jätkanud pidevalt muutumist ning arenenud maaliloomingus staatilisema vormikõne suunas.

Kunstniku üheksandal isiknäitusel Adamson-Ericu muuseumis eksponeeritakse maale ja joonistusi, mis on valminud aastatel 1996—97 ning on seega esmakordselt välja pandud Tallinna kunstipublikule vaatamiseks ja interpreteerimiseks. Näitusega kaasneb kooliõpilastele mõeldud programm "Abstraktse kunsti võlumaailmas", mida korraldab Eesti Kunstimuseumi pedagoogikakeskus koostöös Adamson-Ericu muuseumiga. Kõik näitusele tulnud lapsed saavad kohapeal võimaluse joonistada ja värvida. Paremate tööde autorid saavad muuseumilt väikese meene. Näitus on lahti 4. maini.

August Roosilehe nimeline kultuuripremia Anu Rauale

27. veebruaril anti tekstiilikunstnik Anu Rauale pidulikult üle esimene August Roosilehe nimeline kultuuripremia.

Auhind, millega tunnustatakse väikelinnade või maakotades elavaid kultuuriinimesi kunsti, kirjanduse või teatrilase tegevuse eest, asutati sel aastal Paides. Reglemendi sõnastamisel on arvestatud kunstnik A. Roosilehe viljakat tegevust eelpool nimetatud kultuurivaldkondades. Rahvakunsti ja moodsa kunsti seosed A. Roosilehe loomingus annavad hea võimaluse premeerida nii traditsioonilisest kui kaasaegsest maailmakäsitusest lähtuvaid loojaid. Premia suurus on 5000 krooni (sel aastal pani selle välja Eesti Maapanga Paide kontor) ning Roosilehe loomingust lähtuv kaelaeh, mille on **Margus Tiitsmaa** kavandi järgi teostanud metallikunstnik **Andrei Balšov**. Auhind antakse alati kätte Roosilehe kodulinnas Paides.

Kultuuripremia esimeseks laureaadiks sai zürri otsusega Viljandimaal Heimtalis elav tekstiilikunstnik Anu Raud eesti rahvakunsti loova kasutamise, pedagoogilise tegevuse ning näituste korraldamise eest. Mäletatavasti koostas Anu Raud eelmisel aastal kõigis maakondades ning ka Tallinnas ja Tartus eksponeeritud näituse "Talu ilu". Nüüdseks on see jõudnud Stockholmisse.

KERSTI PAPON

Chaplin kutsub päikeselinn

Chaplini kunstikeskuse suveplaani on valmis.

Teated varasest kevadest suunavad meid hooaja avama juba 5. mail üleuroopalise sümpoosioniga "Õndsate kunst". Just sel päeval saabub Pärnusse šoti kunstnik **Tommy Mason**, kes maalib, hoolimata hilisest astumisest inimühiskonda (Tommy hakkas lugemist, kirjutamist ja maalimist õppima alles 40. eluaastal) meie saalis vaatajate silme all kolme nädala jooksul. Loodame, et ajavahemikus 5.—24. maini leiavad ka kõik Eestis elavad vaimse puudega kunstnikud ja nende õpetajad võimaluse Pärnusse tulla, kohtuda kolleegidega Euroopast.

Nagu ikka, on kogu suve meie suures galeriis **rahvusvaheline aktinäitus "Mees ja naine"**. 6.—13. juulini linastub **XI rahvusvaheline visuaalse antropoloogia festival**. Nii näituse kui festivali osavõtuavalduste laekumise tähtaeg on 20. aprill. Avalduste blankette küsige palun telefonil 8 244 42 753 või kirjutage meile aadressil Chaplini Kunstikeskus, p/k A, Pärnu. Tere tulemast päikeselinn!

MARK SOOSAAR

■ 13. märtsil avati Tartu Rüütli galeriis **Kaire Nurga** näitus "Rohirohelises toas".

Näitus koosneb neljast rohelisest maalist. Autor kommenteerib: "Esitan need kui vaimse autoportree. Mu kavatsus on liikuda keeruliselt lihtsa suunas, algse ja fundamentaalse poole, puhastada kõigest teisejärgulisest. Veel algsem oleks päris puhas — see oleks aga teadmatus." Rohelises tugitoolis nelja maali ees saab istuda 29. märtsini.

■ 28. märtsini on La Galerie Passage'is vaadata eesti-vene kunstniku **Viktor Sinjukajevi** õlimaalide näitus "Eksterjäär interjööris".

MUUSIKAMAAILM

Uue muusika biennaal ka Berliinis

Helsingi biennaaliga samal päeval, 7. III algas XVI uue muusika biennaal ka Berliinis. Selle kontserdid lõppesid 16. märtsil. Biennaal on pärit veel Saksa DV ajast, jäi õnneks ellu Saksamaa ühinemisel ning on nüüd Saksa muusika-elu uhkemaid: festivalipäevile olid kavandatud 22 uue teose esiettekanded, 24 kontserdil (10 päeva jooksul) tulid esitusele oopused 56 heliloojalt, kes pärit 20 maalt. 1987. aastast on festivali kunstiline juht Heike Hoffmann.

Avakontserti SFB suures raadiosaalis juhatas poola dirigent **Marek Janowski** (tegutses peadirigendina Pariisis), mängis **Deutsches Symphonie-Orchester Berlin**, kavas **Friedrich Schenker**, **Isabel Mundry**, **Iannis Xenakis**, noore inglase **Benedict Masoni** Trompetikontserdi tõi esmaettekandele **Reinhold Friedrich** (ka **Jaan Räätsa** Kontserdi trompetile ja klaverile esmaesitajaid), **Mason** on tuttav mulluselt Müncheni biennaalilt oma "Jalgpalliooperiga". Üles astusid veel mainekad kollektiivid **Ensemble Modern**, **L'Art pour L'Art** (Tallinna NYY-Di külalisi), **Berliner Sinfonie-Orchester**, festivali lõpul ka Kesk-Sak-

sa Ringhäälingu (MDR) orkester Leipzigist helilooja **Johannes Kalitzke** käe all.

Kuigi biennaali seekordne programm võttis retrospektiivis vaatluse alla 1970ndate muusika, oli uusteostega kaasatud rida tänapäeva nimekamaid autoreid, nagu **Heinz Holliger**, **Salvatore Sciarrino**, **Param Vir**, **Toshio Hosokawa**, **Uroš Rojko**, **Nicolaus Richter de Vroes**, **Martin Smolka** jt., viimaselt nt. "Kolm pala ümberhäälestatud orkestrile".

Lai autoriteringi loomingut esitavad Berliini biennaalil traditsiooniliselt peaaegu erandita saksa oma muusikud.

Pühendatud Schubertile

Tippviuldaja **Gidon Kremer** tõi koos ansamblikaaslastega avalikkuse ette kauni mälestuskava Schuberti 200. sünniaastapäevaks. Londoni **Barbican Halli** Pariisi Châtelet' teatri ja Kölni Filharmoonia kõrval esitatakse seda veel mitmes Euroopa keskuses.

Õhtu algab ooperiheliloojana tuntud **John Harbisoni** (USA) Klaverikvartetiga "18. XI 1828" (Schuberti surmapäev), siis kõlavad **Alfred Schnittke** Keelpillitrio ning **Franz Schuberti** kuulus Klaverikvintett D-667 ("Forell"). Kremeri valitud ansambelisse kuuluvad **Veronika Hagen**

(altviul), **Clemens Hagen** (tšello), **Alois Posch** (kontrabass) ja kauese partnerina **Oleg Maisenberg** (klaver). The Times jt. ajalehed toovad esile õhtu erilist ühist vaimsust Schubertiga.

Viimastest heliplaatidest parimad

Viimasel veerandaastal ilmunud uutest CDdest on Saksa heliplaadikriitikud **orkestrimuusika** vallas hinnanud parimaiks järgmised: Beethoveni avamängud, esit. **Chamber Orchestra of Europe**. dir. **Nikolaus Harnoncourt** (firma **Teldec/EastWest**); Hindemithi "Kammermuusikad" nr. 1, 4 ja 5, esit. **Berliini Filharmoonikud**, dir. **Claudio Abbado**, solistid (EMI Classics); R. Straussi Metsasarvekontsert, laulud jm. esit. **Marie-Luise Neunecker** (metsasarv), **Ian Bostridge** (tenor), **Bamberger Symphoniker**, dir. **Ingo Metzmacher** (EMI). **Kammermuusikast** on hinnatumad "Hommage à Piazzolla" (**Astor Piazzolla** tangode plaat), esit. **Gidon Kremer** (viul), **Per Arne Glorvigen** (**bandoneon**) jt. (**Nonesuch/EastWest**); **Castelnuovo-Tedesco** "24 Caprichos de Goya", esit. **Frank Bungarten**, kitarr (MDG/helikon) jt.

PRIIT KUUSK

VAJAME EMAKEELE KAITSE SELTSI

Eestis tegutsevad tänapäeval muinsuskaitse ja arhitektuurimälestiste kaitse; nad tegutsevad vahel liigagi toimekalt, takistades elu loomuliku edasiminekut. Mis aga paradoksaalselt puudub, on mõjukas keelekaitsestruktuur.

Pole riiklikku ega ka ühiskondlikku asutust, kes tahaks ja suudaks adekvaatselt tegelda püsivate, enamasti inglise keeles inspireeritud keelerikkumistega avalikus sõnas ja kirjas. Rahvusliku vaimuparandi, meie eripära säilitamise seisukohalt peaks aga emakeele kaitse tähtsus ületama mäekõrguselt igasuguste "ajalooliste muldkehändite" või "ajaloolise Härjapea jõesängi" säilitamise tähtsuse.

Vastuvaidlematu on see, et taasiseseisvunud Eesti võimukandjad on siiani suhtunud oma rahva keele allakäiku ükskõikselt. Enamgi, keeletheadlane Uno Liivaku oma hiljutises tähelepanuväärses kirjutises (KL 14. II 1997) süüdistab vabariigi valitsust, et sellest on riigikogu lahke abiga saanud koguni peamine eesti keelt lagundav jõud. Keeleamet ei näi tegutsevat eesti keele kaitsega angloomaanide vastu, vaid millegi muuga. Emakeele Selts pöeb ilmselt vanadusnõrget, vaevast et tema peale saab enam lootuda.

Aastaid juba on kostnud üksik-

isikute, sealhulgas üksikute autoriteetsete keeleinimeste hädahüüdeid vägivalda pärast, mis toimub meie keele kallal, ent need on sumbunud ega ole saavutanud mitte midagi. Elu on näidanud, et ka moraalilugemine ei aita, anarhia on selleks praegu liiga võimas. Ometi peaks ühiskonnas siiski peituma kaalukas hulk rahvuslikult mõtlevald eestlasi, kes keelduvad leppimast emakeele lõhkumisega ja on keele kaitseks valmis osutama aktiivsust. Need inimesed tuleks mobiliseerida.

Järgnevalt visandan oma ettekujutuse uuest organisatsioonist. Loomulikult pole siinsed üheainsa inimese alles toored mõtted oma üksikajus nii olulised kui see, et midagi lõpuks ometi ette võetaks ja tulemusi saavutataks. Täpsem tegevuskava sünnib hiljem ühises mõtte- töös.

Kujutlen ühiskondlikel alustel rajanevat emakeele kaitse seltsi, mille eesotsas oleks rühm teotahtelisi inimesi, sealhulgas aatelisi keeletheadlasi; aupatroon nõustuks ehk olema president, kes on ise tuntud keelekultuurilase. Algetapp kulaks liikmete värbamisele, esindused loodaks kõigis linnades ja maakondades. Eeskujuna tasuks võtta erakondade ülemaalistest organisatsioonidest. Eestis on kooliõpetajad alati olnud ärksa vaimuga; nende toetusele võib vist küll loota.

Piisava jõukogumise järel algaks sihiväärne keelekaitsetöö. See võiks esialgu seisneda avalikes pöördu- mistes ja tähelepanujuhtimises. Tä-

helepanu alla tuleks kindlasti võtta Eesti suured ajalehed, apelleerida väljaandjate ja toimetajate vastutustundele. Kui ajalehti ei taha end distsiplineerida, et ta kirjutaks näiteks tarvitatud ehk kasutatud ehk pruugitud esimest, aga mitte **second-hand** esimest; kui ta ei kirjuta, et miski asi on moes, vaid kirjutab, et see on in ja hulgaliselt muud seesugust, on tegemist vaimse ebaloolaalsusega, mis ei või jätta ükskõikseks.

Eelmise aasta maikuu juhtisin eraviisiliselt Postimehe Tartu-lisa tollase noore toimetaja tähelepanu mõistete "number" ja "ary" erinevusele eesti keeles. Kuuldavasti inglise filoloogi haridusega toimetajaneiu oli heaks arvanud selle erinevuse meie keelest inglise keele eeskujul kaotada, tarvitades esimest sõna süstemaatiliselt teise tähenduses. Tänapäevani on see viga rubriigipealkirjas mürgitamas lugejate keeletunnet. Oleks üksiku nõuandja taga seisnud ülemaaline organisatsioon, ei oleks ajalehel vist nii lihtne olnud nõuannet eirata.

Emakeele kaitse seltsi liikmed registreeriks oma piirkonnas asetleidvaid süstemaatiliselt avalikke keelerikkumisi ja reageeriks neile. Neid leidub näiteks hulganisti mitmesugustel afišidel, alates võimusevast parasitõnast "show", mis vääraks küll igal plakatil viltpliiatsiga mahakriipsutamist. Tähele tuleks panna mõnes büroo kasutatavaid ingliskeelseid kuupäevapitsateid, sellise jälgendiga nagu näiteks "13 FEB 97". Tean asutust, mille raama-

tupidajad kirjutavad kuupäevi ja numbreid järjekindlalt inglise ortograafia kohaselt: **31 Detsember** (jārgarv ilma punktita, kuu nimetus suure algustähega) ja **3,260** (numbrite rühmitamine komaga).

Keeleseaduse järgi peavad nii avalikud kuulutused kui ka asutuste pitsatid ja aruandlus olema eestikeelsed kirjakeele normi mõttes, mitte eesti-inglise segakeelsed. Ei tohiks leppida ka sõnadega "telex", "fax", "pizza" jms. meie avalikus eestikeelses teabes, vaid tuleks taotleda nende muutmist vastavaks eesti õigekirjale; samuti Eesti linnades liikuvate kiirabiautodega, millel ilutseb ingliskeelne "AMBULANCE".

Raske on firmanimed ja -nimetuste juhtum. Paljud rahvusliku alaväärsustunde all kannatajad poodnikud ja teised firmaomanikud teatavasti eelistavad ingliskeelseid nimesid või igatahes selliseid, mis sisaldavad võõrtähti. Kus vähegi valikuvõimalust, võiksid emakeele kaitse seltsi liikmed soosida kohalike eesti nimega ettevõtteid ja toetada neid avaliku sõnaga.

Loomulikult ei kuulu ükski nimi keeleseaduse põhjal taunimisele, küll aga nimetused, mis lõhuvad eesti keele struktuuri. Nimetus võib teatavasti kujutada endast seletussõnu sisaldavat ühendit, kuid see peab mõistagi sobima eesti keele ehitusega.

Nüüdseks on meil juba loendamatu arvul otse inglise keele liistul tehtud firmanimetusi, mis mitte ainult ei lõhu eesti keelt, vaid pole ka

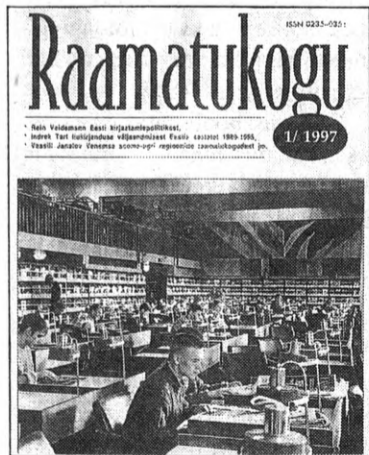
ingliskeelsed. Näiteks **Kunda Nordic Tsement** paljude teiste näidete hulgas. Ei ole see vastuvõetav inglise ega ka eesti keeles. Inglise keeles mitte, sest kolmas sõna on eestikeelne, ja eesti keeles mitte, sest keskmine sõna peaks teadvustuma genitiivina või omadussõnana, et klappida eesti keele ehitusega. Kuidas emakeelt puhastada sellistest ja- burdustest, on raske probleem, arvestades kommertsmaailma vastu- panujõudu.

Kujutlen, et emakeele kaitse selts võiks mingi aja jooksul kasvada poliitiliseks liikumiseks, emakeele parteiks, läkitada oma esindajad riigikogusse ja tegutseda tõhusalt sealtsena. Niisugusel juhul oleksid ehk lõpuks välditud ka Uno Liivaku artiklis ette toodud kõige kõrgema riikliku taseme keelehoolimatuse skandaalsed näited.

Et poliitikasse jõuda, vajaksid emakeele kaitsjad aga silmapaistvat profiili, laialdast kõlapinda, võimekaid, missioonitundest ajendatud inimesi. Mitte kõik soovitu ei lange omale kohale otsekohe. Kõlapinna puudulikkust igatahes pole põhjust karta. Suur osa haritud eestlasi on juba ammu tülgaastunud keelehävitustööst, mis nende ümber praegu takistamatult toimub. On aeg keelekaitseliikumine käivitada. Selleks kohustab meid seitsme inimpõlve tagant ka Kristjan Jaak Peterson, kelle sünniaastapäeva eelmisel reedel tähistasime.

LEO KAAGJÄRV

AJAKIRI RAAMATUKOGU UUES KUUES

Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu väljaantav ajakiri Raamatukogu ilmub alates sellest aastast uues kujunduses, mille autor on **Kersti Tormis**.

Kuus korda aastas ilmuv ajakiri Raamatukogu, nagu ütleb tema nimetuski, on esmajoones adresseeritud raamatukoguhoidjatele, kuid peaks kindlasti huvi pakkuma kõigile raamatukultuuri huvilistele. Aastate vältel on siin ilmunud rohkesti kultuurilooliselt olulist ja huvitavat

materjali, näiteks ülevaade Arvo Krikmanni koostatud eesti vanasõnavaralimiku "Laustud sõna lagub" ärakorjamisest ja hävitamisest. Ja veel palju muud.

Raamatukogu jätkab ka alanud aastal üldiselt vanaviisi (toimetajad **Ene Riet** ja **Maire Liivamets**), välja arvatud see, et nüüd avaldatakse ajakirja kaante vahel varem eraldi ilmunud väljaannet "Raamatukogunduse uudiskirjandus".

Aasta esimeses numbris on palju juttu kirjastamisest. Avaveerul vastab **Rein Veidemann** küsimusele, kas Eesti vajab oma kirjastamispoliitikat. Eestis aastatel 1989—1995 välja antud ilukirjandust vaatleb arvudes ja tabelitena **Indrek Tart**. Kirjastajate Liidu tegevust tutvustab EKLi juhatuse esimees **Tõnu Koger**, on antud ülevaade maailmas 1997.a. toimuvatest raamatumessidest. Muide, kollektiivstendiga kavatakse Eesti sel aastal osa võtta neljast messist: lisaks veebruaris Riias toimunud Balti II raamatumessile veel Leipzigi (20—23. III), Jeruusalemma (6—11. IV) ja Frankfurdi (15.—20. X) messist. Kirjastajate probleemidest kõnelevad ajakirja jututoas kaks peatoimetajat: **Rein Pöder** (Eesti Raamat) ja **Tõnu Tammets** (Kunst).

Mari Vabariigi S. Tsavaini nimelise rahvusraamatukogu direktor **Vassili Janalov** kirjutab Venemaa

soome-ugri raamatukogude olukor- rast ja tulevikuväljavaadetest, toime- taja **Ene Riet** tutvustab Taani raamatukogusid.

"Raamatuloo" rubriigis tutvustab **Niina Vorobjova** Etienne Dolet' välja antud trükikunsti šedöövrit "Commentarium linguae latinae". Hakkab ilmuma ka uus rubriik "Eesti mõttelugu", mille avaartikli on kirju- tanud **Rein Ruutsoo**.

Pedagoogikaülikooli üliõpilane **Carolina Schultz** arvustab Kaljo-Olev Veskimäe raamatut tsensuurist ENSVs. Juttu on raamatukogudele vajalikust tarkvarast (**Ülle Soosalu**), märksõnastiku koostamisest (**Krista Weidebaum**), koostamisest 95aasta- se raamatuteadlase Richard Antiku- ga Torontos (**Anne Valmas**), 1996.a. Kultuurifondi preemia saanud raamatukoguhoidjatest Anne Randest ja Heljo Järvelaiust. Raamatuteadusli- kest konverentsidest käsitletakse Oskar Kallase päeva Eesti Kirjan- duse muuseumis ja Hans Wühneri päeva Viljandis.

Tutvustatakse 17. detsembril 1996 Pariisis avatud uut Francois Mitterrand'i nimelist Rahvusraama- tukogu. Õnnitletakse juubilare ja meenutatakse lahkunuid.

Ajakiri on varustatud ingliskeel- se resümeeaga.

MILLISEID KUNSTIALASID SAAB EESTIS ÕPPIDA?

Sellele küsimusele vastab ammen- davalt (1996.a. seisuga) Tallinna Tehnikaülikooli haridusuuringute keskuses koostatud ja kultuuriminis- teeriumi väljaandel ilmunud huvitav ja oluline teatmeteos, **Väino Rajan- gu** ja **Mai Meriste** koostatud "Kunstide koolid Eestis". Kultuuri- minister **Jaak Allik** rõhutab saatesõnas, et kõnealune kogumik annab tervikülevaate kunstialase hariduse omandamise võimalustest Eestis. "See kinnitab teadmist, et kultuuri ei tehta ainult pealinna suur- tes keskustes, vaid ka igas väikeses maakohas, kus tegutsevad kunsti- alased lasteringid."

Jutt ei ole muidugi ainult laste- ringidest (kuigi neist ka), vaid kogu kunstialase hariduse kompleksist. Raamat annab igakülge ülevaate Eesti ülikoolide, kutseõppeasutuste, muusika-, kunsti- ja huvikoolide ning üldhariduskoolide eri kunsti- aladega seotud süva-, vaba- ja valikainetest. Informatsiooni antakse riiklike, munitsipaal- ja erakooli- de kohta. Ära on toodud nii kooli aadress, telefoninumber kui ka di- rektori nimi.

Mõistet "kunst" on teoses käsit- letud kõige laiemas tähenduses. Hõl- matud on arhitektuur, sõna-, heli-, tarbe-, näite-, filmi-, tantsu-, moe- kunst jt. kunstiliigid.

Teostest selgub, et kõige avara- mad võimalused on muusika õppi- miseks. Mitmesuguseid muusika- koole on tõesti palju! Samuti on kau- nis head võimalused kujutava kunsti õppimiseks. Teiste kunsti alaliikide õppimiseks (tants, näite- ja sõna- kunst, film jm.) ei ole nii palju või- malusi, kuid arvatavasti ei ole ka nii palju nõudlust.

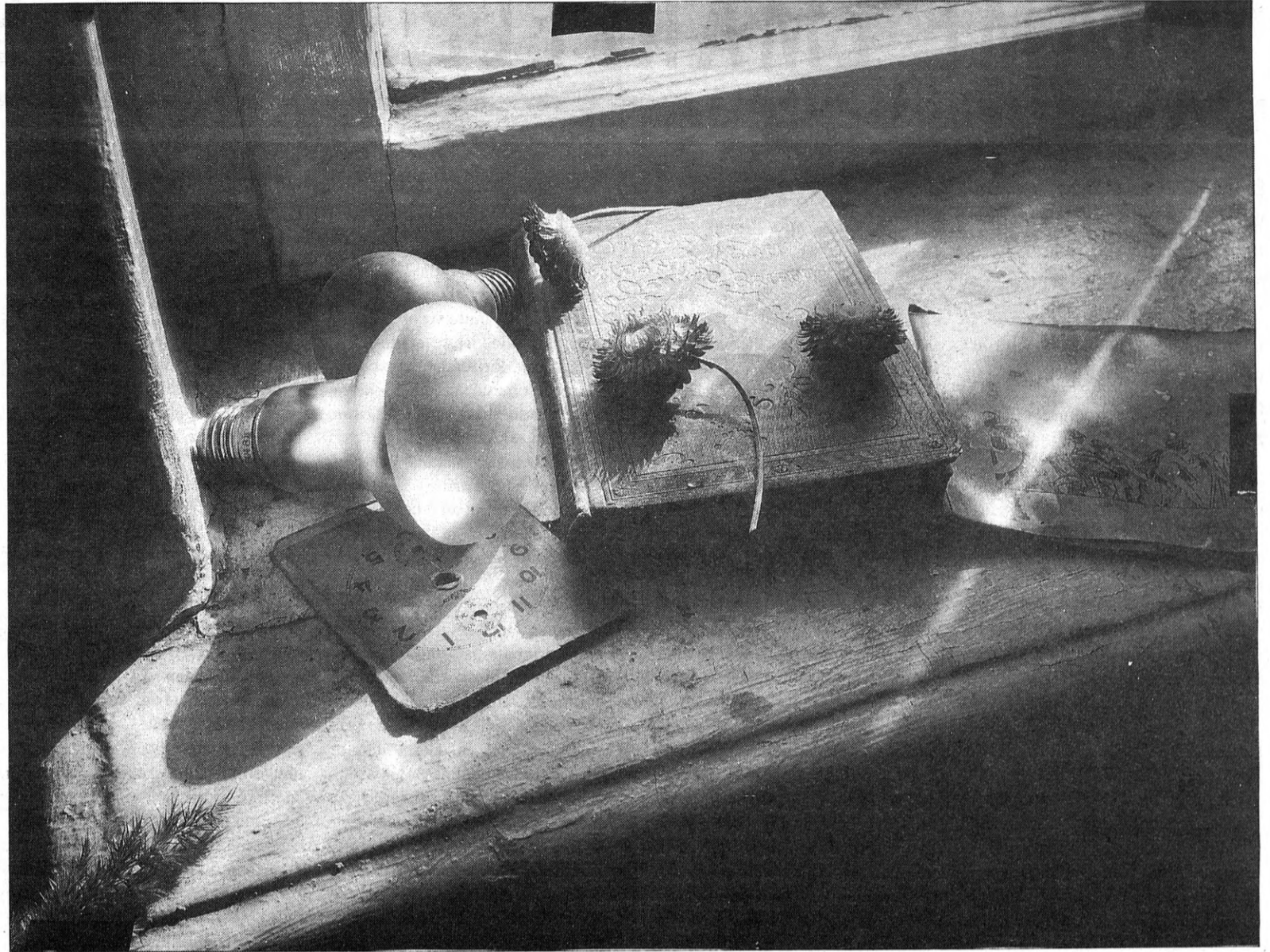
Igatahes tantsu saab õppida klas- sikalisest balletist ja rahvatantsust kuni moderntantsuni välja, kuigi õp- peasutusi, kus neid õppida, ei ole nii palju kui muusika- ja kunstikoole. Tallinna 49. keskkoolis saab süvitsi õppida kõnekultuuri. On koole, kus õpitakse nahkesemete kujundamist ja valmistamist, rahvuslikku käsi- tööd, filmikunsti, kunstiteoste restaureerimist, lilleseadet, talukujun- dust jms. Ja muidugi on väga head võimalused oma huvialadega tegel- da mitmesugustes loome- ja hivi- keskustes.

Täpsemat infot Eestis viljelda- vast kunstialasest haridusest võib leida tutvudes kogumikuga "Kunsti- de koolid Eestis" (Tallinn 1997).

MALL JÕGI

TOOMAS KALVE VALGUSE LOOMING

Retrolikkus — nii tahtlik kui tahtmatu — on Kalve fotode üks omapära.

Toomas Kalve fotonäitus "Erinevad pildid" Raevanglas

Toomas Kalve on Eesti fotograafilisemaid fotograafe. Võib-olla on ta praegu koguni kõige fotograafilisem — see tähendab, ta on kõige rohkem keskendunud sellele, kuidas valgus, *phôs* tundlikule pinnale joonistab, *graphie* kõik selle, mida ta ruumis levides on puudutanud, komanud ja läbinud. Foto on valguse joonistus. Fotograafia on valguse graafika. Et seda veel rohkem rõhutada, kasutab Kalve vanaaegset fototehnikat, kus valgus tuleb läbi objektiivi otse kontaktplaadile ning sinna jäädvustatud kujutis kantakse vahetult, suurendust kasutamata, samade mõtudega fotopaberile. Nõnda jõuab valguse jäljend vaatajani võimalikult moonutamata. Ja see, mis jäljendi meie jaoks nähtavaks teeb, on muidugi jälle seesama valgus ise — valgus, *phôs*, mis silma tundlikule võrkkestale joonistab, *graphie* täpselt kõik sellesama, mille ta kunagi läbi objektiivi juba joonistas kontaktplaadile. Ainult et nüüd on objektiiviks silmaläätis. Nõnda ongi saavutatud fotograafiline taju identsus.

Seepärast on iga Toomas Kalve pilt valguse lavastus. See tähendab, valguse lavastus kahes tähenduses: kõigepealt kui teatav seade, mis võimaldab valgusel ruumis ennast näidata, näidata end asjade, nurka-

de, pindade, vahede, peegelduste, läbipaistvuste ja läbipaistmatuste kaudu. See seade on fotograafi enese valitud või tehtud; ta on siin ise lavastaja ning tulemus on see, mida tavaliselt nimetatakse motiiviks, vaikeluks, kompositsiooniks. Motiiv on fotograafi lavastus isegi juhul, kui see on "õnnelik leid" või "juhuslik hetk", sest kaader on fotograafi lava. Aga see teine tähendus: see on, et pilt on tõepoolest **valguse lavastus**. Niisiis mitte lavastatud valgus, vaid midagi sellist, mille on lavastanud valgus ise, valgus kui iseolev, isetekkev tegija. Sellisel juhul on pilt tegelikult **valguse sündmus**. Ta on valguse loomingu.

Toomas Kalve tahab, et pilt oleks valguse loomingu võimalikult palju, et ta oleks seda just esmajoones, ja et ta oleks hoopis vähem fotograafi loomingu. Selleks ka too aeganõudev, hoolikas, pikka säritamist vajav tehnika. Fotograaf pole pildi esmane looja. Pildi esmane looja on valgus. Tänu sellele, et valgus jõuab pildi ruumis viibida võimalikult kaua, jõuab ta välja joonistada, modelleerida, mitmest vaatepunktist lahendada iga ruumi detaili. Ruum omandab foto kohta ebatavalise sügavuse. Ta on ruumiline sõna tõsisel mõttes. Foto lamestav efekt hakkab kaduma.

Kui Kalve nüüd võtab ette ja täiendab vanaaegse fotograafi kombel pilti veel loomulikusarnaste värvidega, asetub valguse loo-

mingu peale üks naljakas kiht, mis toob meid pinnamängu juurde tagasi ja lisab kahele loominguale veel kolmanda, koloristi loomingu. See võib vahel ulatada ekstravagantsuseni (Paul Gaugini maaliga postkaart, mis on koloreeritud maali sarnaselt — tegu on siis jäljenduse jäljendusega jäljendi jäljendil) või ilmutada erinevust monokroomse ja polükroomse ruumi-jäljendi vahel ("Erinevad pildid", mis on tõepoolest erinevad). Lõppkokkuvõttes ei suuda see kiht aga valguse loomingu võistelda: ta on vaid järeleaimav mäng, otsekui kirju, aga läbipaistev rõivas, mille alt kumavad võimsalt läbi ruumi tegelikud volüümid.

Samas on värvide illusionism omamoodi lummas. Vaataja võib hõlpsalt unustada, et värvid pole pildile jäädvustatud läbi objektiivi, ja jääda kujutise loomutuudust naiivselt uskuma. Mõnikord ongi võimatu efektile mitte järele anda. Mis õieti tõestab, et kapp, palmileht, diivan või tüdrukku ihu ei ole seda värvi, mis me neid pildil näeme olevat? Eks ole asjad erinevas valguses erinevad? Ja valgus näitab meile igal juhul vaid enese jäljendit silma võrkkesta peal.

Raevangla fotograafiamuuseum on vahest üks paremaid paiku Kalve piltide näitamiseks. Otse läbi põranda, üks korrus madalamal Kalve näitusruumi all asub väljapanek Eesti vanemast ja kõige vanemast fotograafiast. Mõnede

harulduste kõrval, nagu siidile või nahale kantud fotod, dagerro- ja ferrotüübid, näeme rohkesti vanaaegseid kaameraid, mis kõik natuke viitavad Kalve aeglasele tehnikale. Ruumi tagaosas on üleval portreesid ja maastikke Aadu Treufeldtilt, Priidu Viilupilt, Heinrich Tiidermannilt, Johannes ja Karl Luckinilt. Mõned H. ning J. Kristini romantilised linnavaated meenutavad kangesti Kalve pilte, seda nii pruunika tooni kui ka ruumilise olemise poolest. Valgus on loonud need pildid natuke sarnaselt. Kalve fotos on nii tahtlikku kui tahtmatu retrolikkust — see tähendab nii seda, mille loob stilisatsioon, kui ka seda, mille loob valgus ise. Ja valgus on juba iseenesest vanaaegne asi. Kui lasta tal piisavalt vabalt, piisavalt kaua toimida, teeb ta ära kõik needsamad asjad, mis ta tegi sada aastat tagasi. Kuid on midagi, mille poolest Kalve pildid ometi Kristinitest erinevad. Mis see on?

Lühidalt määratledes ütleksin, et erinev näib olevat pildistamise lähtekoht ise. Sajanditagused linnavaated on tehtud sooviga jäädvustada vaade, teatav nurk, kompositsioon, ruumiline paik. Pilt asendab tõelist vaadet ja ühtlasi püüab seda idealiseerida, anda teatav üldisem "vaadete vaade", kus oleks koos juba piisavalt palju mõeldavaid tegelikke vaateid. Selline vaade on maaliline vaade. Kalve soovust püüab anda olukorda,

kus pildile oleks jäänud võimalikult täpsustamata hulk habrast juhuslikkust, kus on oluline esemete kulumine, vale või sattumuslik asetuse jne. — ning kus valgus on peale jäänud nii, nagu me teda tegelikkuses õieti kunagi päriselt ei näe. See on olukord, kus valgust on pildile jäänud rohkem, kui meie silm seda tavaliselt haarata suudab. Pildil on nii valguse aeg kui ka selle põgus. Fotota ei näeks me midagi niisugust iialgi. Selline vaade on hallutsinatoorne vaade.

Erinevast hoolimata on aga valguse sündmus vanadel ja uutel pildidel ikkagi sarnane. Nii juhtub, et "Erinevad pildid" (kui näituse üldine nimi) haarab ühtaegu Kalve näitust eraldi ja ka kogu muuseumi tervikuna. See maja on täis erinevaid ja sarnaseid pilte. Kalve tööd dramatiseerivad terve fotograafia sajandi, üla- ja allkorruse väljapanekud asuvad vastastikku kõnelema ja muudavad teineteise tähendust. Sellist samaaegsust tuleb näituste puhul harva ette. Kui Raevangla põrand poleks puust ja paistaks läbi nagu fotograafiline negatiiv, ei peakski me käima kahel, vaid ainult ühel näitusel, ja valguse graafika silmapõhjal näitaks meile, kus me just äsja olime või kus me veel käinud ei ole.

HASSO KRULL

SÜÜTUSE PRESUMPTSIOON

FEMINISTLIK LIINA SIIB KUNSTIHOONE GALERIIS

Liina Siibi väljapanek Kunstihoone galeriis on varustatud nii võimsa pealkirjaga, et see on üks suuteline hõivama kogu showd valitseva seisundi. Kriitika on kunstniku verbaalsest suutlikkusest juba imetlevalt rääkinud ja tunnustusavaldustega võib üksnes ühineda.

Ent mida on sel näitusel veel meile pakkuda? Püüan mõista Siibi motiivatsiooni. Pole kahtlust, kunstnik tahab mahakäinud eetikaga ühiskonnale ja tühjavõitu kunstile pakkuda seda, mis seal puudub. Kes meist ei arva seda tegevat, kuid Siibi panus näib erandkorras katvat vajadusi. Selgub, et selleks pole üldse vaja hirmkallist, sadu tuhandeid maksma läinud teostust. Siib keskendub ühele kindlale, kuigi üpris hämarale asjale, tehes panuse NAISELE. Tema väljapanek on absoluutselt naiskeskne, kuigi sellega pole iseenesest veel midagi öeldud, sest alles näitusel saab aimu sellest, mida kõike naisega peaks siduma. Üheainsa sõnapaariga "süü ja süütus" tõmmatakse naise elu üldiselt välditav teema veelgi püüdlikumalt välditud eksistentsiaalsete jõudude areenile.

Sellist režiid on võimatu mitte imetleda. Naise elamine-olemine libistatakse tõelise lavastajarkusega arhetüüpsete opositsioonide vaidlus-

se, kust hakkab hargnema kummutavate argumentatsioonide jadasid. Süütus ja süü — kui palju need tegelikult elus meie tegude üle valitsevad! Näitusest on saanud koht, kus selle üle mõelda võime.

Nüüd tuleb siiski uurida, kas kunstniku pingutus aitas avada uusi, olulisi tahke naisel, kas vägeva pealkirja alla mahutatud reportaaz ei lagune ilma sõnata lihtsalt mõtteharjutuseks.

Lainepikkus, mida Siib kasutab, tundub õnneks olevat tema enda oma. Ning ootuspäraselt kõlavad sellel lainepikkusel feministliku kunsti meloodiad, mis on tähtsad sedavõrd, et muuta depolitiseeritud ja dehistoriseeritud sugu siin ja praegu toimivaks konkreetseks. Siibi lülitumine feministliku kunsti keelde on erakorselt mõjuv, ent kõneleb midagi ka meie kunstis aset leidnud muutustest.

Naist kujutavad endiselt vaid vähesed kunstnikud. Meelsasti teevad seda aga kõik meediaga seotud kunstinähtud, teevad seda meediakrambis, kujutades naist kas tarbija või tarbitavana. Skaala on teada — beibist võimuka (kõikvõimsa) naispoliitikuni. Vähesed püüded avardada teemat fotos või installatsioonid on olnud seotud feminismi koodiga. Tulemus: naiste kunstis on valitsema pääsenud platooniline fe-

minism, mis peegeldab feministliku kunsti vormilisi taotlusi ja mitte enam. Kunstniku eesmärgiks on jäänud ikkagi vaid ajada sõltumatut rida. See on muide suhe, mida kohtab *macho*-mehe hirmust haaratud lääne meeskunstnike puhulgi. Meie naiskunstnik mõtleb nagu tsiviliseeritud lääne mees, seega endiselt mehe mallide järgi ja eesti kunstis võime julgelt rääkida Mare Tralla fenomeni üksindusest.

Siib näib sellel näitusel vähendavat Tralla ümber valitsenud tühjust. Erinevalt Trallast ei ole Siibi autoripositsioon oma loomult dekonstrueeriv ja satiirilise ning võimalus-teskaalalt seksuaalsus — sotsiaalsus valib Siib kõhklematult viimase.

Ent ka see on kõva sõna uues eesti kunstis, vähemuse vastuhakk enamusele. Siin on Siibi vastaseks tohtu intelligentide armee nõukogude aega kuuluv võõrandunud käsitlus sotsiaalsusest. Pretendeerimaks sotsiaalsusele peab Siib hakka dekonstrueerima kõiki käibetodesid ja selles sõjas võib leida tuge üksnes feminismilt.

Näitus "Süütuse presumpstioon" on ka ühe keele hästi läbi viidud õppetund. Installeerides süüst ja süütusest pajatvat pingevälja, astub Siib dialoogi kogu ühiskonnaga. Ta on välja valinud kaks vähetuntud

sihtgruppi, naiste sootsiumi marginaalid — koolitüdrukud ja kriminaalsed naised. Naised ja mehed on juba ette lahku löödud, vaataja ees on paljuhääline naiste-laste koor ja keelte rohkus selles kooris. Palju erinevaid tekstidevahelisi suhteid, ütleks selle kohta Hasso Krull.

Feminismi tekke tähtsaks teguriks on naise riivatud õiglustunne. Tralla kõrval on Siib ainus kunstnik, kes on osanud oma häiritud tasandi kõnelema panna. Dialoogi üks osapooli on teadagi massimeedia ja nimelt sellelt äramäkerdatud pinnalt peab tõusma teistsugune pilt naisest. Näitusel ei kohta tuntud naisekujuti, seal ei ole vampe, heldeid prouasid ja moodsaid jumalannasid. Näha on üksnes olmetasand, kus teadupärast käib vilgas, sõltumatu elu. Siib toob oma fotokunsti igapäevareportaazi: lapsed ennast meikimas, basseinis oma keha vabadust nautimas. Ta ei käivitu vanglaeksootikast, näitusel ei ihaleta ka Kabakovi varju. Vangla õmblustsehh on olmetseen, mis elatub tuhandest pisiasjast.

Stopp! Just siin, selle naiseliku kaose keskel, vahetub kood, kirjeldus hakkab elama metafoori märgi all ja muutub sümboliks. Tegelikult on see õudne, et ühel hetkel astub mängu äratundmine, et naised õmblusmasinatega taga on kurjategijad, et lapsed on ka vangid. (Vanglas luba-

takse teatavasti lapsel olla emaga kolmeaastaseks saamiseni. Kuhu nad siis peavad minema?) Täies pruudiehtes mõrjsa selles õmblustsehhis pole luule, ühel naisvangil oli nimelt samal päeval laulatus. Ta kuulus oma maani kleidi ja valge looriga sinna, vangimajja. Kas pruut saab olla kurjategija?

4,6 meetri pikkune, arvutiga töödeldud fotomontaaž on märkiderikas. Igal vanglanaisel on taskus väike peegel — milleks vajavad nad seda? Selles narratsioonitulvas, keset kõige olmelisemat banaalsust, kattub naise kujund tasapisi sümbolite ja tähendustega. Naine muutub järjest sügavamaks, kättesaamatuks, traagiliseks. Milleks kõik need lood lõpuks võimenduvad? Nende naiste lootuseks teistsuguse saatuse võimalikkusest, uue elu, puhastumise ja andekssaamise sooviks. Siibi esituses on naised-süüdlased lunastuse saavutanud: nende süüst rääkides puhastab kunstnik nad sellest. See on võimas kogemus ja habras nagu kõrval seisev küünlatempel, ennast hävitav ilu ja valgus.

Kunst, mis sünnib selles saalis, on paljus võlgu oma looja andele. Oskus montaaži teha on vajalik, kuigi proosaline lähte-eeldus. Kuid on ka seletamatuid kvaliteete — pingeline meeleolu ühtsus, mis galeriis valitseb, saab tekkida ja välja areneda üksnes kunstniku emotsionaalse tasandi kaastöös. Hinnakem seega kunstniku suhtumist, nagu varem, nii ka digitaaltööluse ajastul, feminismis, kõikjal kunstis.

Kokkuvõtteks polegi vist öelda muud, kui et feminism ja kunstiruumile pretendeeriv foto on liikumas, sageli käsikäes, järjest sügavamale kunsti kehasse. Sellega võib palju muutuda.

Kas pruut saab olla kurjategija? — üks süü ja süütuse vastandustest Liina Siibi näitusel.

Foto: Teet Malsroos

EHA KOMISSAROV

KÕNELUS TRAMMIS III

Inspireeritud näitusest "Vesi. Värv" Rotermani soolalaos

M.S.: Seoses teatavat tüüpi näitustega, milliste hulka kuulub ka "Vesi. Värv" Rotermani soolalaos, tekib osal kunstimaailma liikmetest küsimus: milleks seda vaja on? Sisimas teavad vastust tegelikult kõik. Need, kes on näitusega otseselt seotud, ei ütle seda vastust välja. Ülejäänud ütlevad, aga enamasti mitte avalikult.

Akvarellistid on harjunud sellega, et toimuvad nende aastanäitused. Nad saavad aru, et harilik akvarellinäitus ei huvita neid, kes kunstimaailmas asju otsustavad. Et end huvitavaks teha, tuleb välja mõelda midagi erilist. Selle jaoks ongi olemas kuraatorid. Kuraator (antud juhul Reet Varblane) mõtleb välja kontseptsiooni, püüdes arvestada olemasolevat materjali ja andes või-

maluse ka uue materjali tekkeks. See on kompromissil põhinev variant.

R.S.: Et lõpuks on hakatud ka meil aru saama lihtsalt ülevaatenäituse mõttetusest, on ju iseenesest positiivne. "Vesi. Värv" on mõnes mõttes esimene pääsuke ning seetõttu kaugelki mitte täiuslik, kuid peab tunnustama, et akvarelli ilmestamiseks — mis siin salata, nii see ju on — näituseaali toodud installatsioonid ja Reet Varblase koostatud slaidiprogramm (vormiliselt samuti installatsioon) suutsid oma ülesande täita. Nagu ka avamisel toimunud *performance* muusiku ja klaveriga. Et akvarell nende objektide kõrval varju jääb, on paratamatu — see on juba ajastu eelistuste küsimus. Aga võimaluse pakkumine traditsioonilisele kunstiliigile välja tulla kaasaegses vormistuses — see on olulisim.

M.S.: Päril esimene pääsuke see pole, meenutagem Eha Komissarovi

kunstimuuseumi eksperimente, mille aluseks on olnud sisulised küsimused. Siin aga on probleemiks vesi ja värv. Näituse idee lähtub minevikust ja olemasolevast, mitte tulevikust ja tekkivast. Aineseks on kunst, akvarellmaal täpsemalt. Nende ühendamiseks kaasaja ühiskonna arengu aktuaalsete küsimustega on vaja väga head fantaasiat. Midagi pole parata, XXI sajandi künnise võimalikult valutuks ületamiseks vajalikud võtmed peituvad sootuks muudes märksõnades kui seda on keemilised ühendid, mis rahvasuus "vesi" ja "värv".

R.S.: Nõus, aga kui kunstnike ja kuraatorite ettekujutus kontseptuaalsest näitusest nagunii kokku pörkavad, siis on selline kompromisslahendus, nagu me seda näeme Rotermani soolalaos, vähemalt esialgu ainus variant. Et väljapanek siiski kontseptuaalse lõtvuse all kannatab, on selle loomulik tagajärg.

Lähtuda vesivärvist — tegelikult on arusaadav, et vee ja värvi eristamine on vaid erilisi probleeme mitte tekitav pääsetee —, mis saaks akvarellinäituse puhul lihtsam olla?

M.S.: Yeah, näitusesaalis jalutada on tegelikult päris huvitav. Hea mõte on vanade meistritega algus. Põnev on vaadata, kuidas kunstnikud on suhestunud selle hääbuva traditsiooniga. Teemast üht-teist siiski välja pigistanud. Anu Kalmu lapsepõlvejoonistamistunni-mälestused näiteks. Aga kõige paremini väljendab taolise kompromissi olemust Aime Jürjo töö. Ta on teinud täiesti tavalise, pisikese ja suhteliselt tagasihoidliku skulptuuri, kuid monteerinud sinna ebaorgaaniliselt külge raami, milles on klaastorud, mis sisaldavad värvilist vett. See võiks olla näituse logo. Kõige *coolim* on Mall Nukke, kelle teosel pole näituse pealkirjaga üldse midagi pistmist.

R.S.: Mina pole seda töötaval kujul küll näinud.

M.S.: Kas ta pidi siis töötama? Mis tööd ta pidi tegema?

R.S.: Väidetavalt pidi kuskil midagi liikuma vms. Sest, nagu sa isegi tunnustad, ega sel tööol teemaga mingit pistmist küll pole.

Ma ei tahakski hakata kedagi eriliselt välja tooma, sest jõudude vahetamine pole võrdne — silma hakkavad ikka liikuvad, värvilised, sulisevad jne. objektid või siis näiteks Reiu Tüüri "armastuse altar". Ma ei oskagi rohkem midagi öelda.

M.S.: Ega ma ka suurt ei oska. Võibolla on sellised näitused vajalikud rahvamassidele. Et kui ühes ja samas näitusesaalis on koos ilusad raamitud lillepildid ning installatsioonid, ju siis nad mõlemad ikka kunst on.

RAHEL SCHWARZBAUM
MARI SOBOLEV

NAIST SÕNAST, SÕNAL SABAST

Michael Frayni "Siin" Eesti Draamateatris.
Lavastaja Sulev Teppart, kunstnik Pille Jänes.
Osades Elina Reinold, Raimo Pass ja Helene Vannari
või Meeli Sööt. Esietendus 15. veebruaril.

Phil (Raimo Pass) ja Cath (Elina Reinold) võtavad teineteisel sõnasabast.

Pat (Helene Vannari) oma järjekordsel külaskäigul Phil'i ja Cath'i juurde.
Fotod: DeStudio

Michael Frayni näidendis "Siin" tulevad lavale mees ja naine ning hakkavad teineteisel sõnasabast võtma. See "võtmine" laiemas filosoofilises plaanis ongi tükki edasikandev hoog ning sisu. Tegelased tegelevad oma kõige lihtsamate sõnaliste reageeringute tähenduse jälileasaamisega viimaste sünihetkel, istuvad nende peal ja märgivad märget. "Mida? — Mis mida? — Ei midagi. — Ei midagi? — Ei. — See tähendab et? — Jaa." Niisugune on näidendi tüüpiline dialoog.

Selle käigus hakkab armunud paar teineteisest kaugenema ning jõuab oma kooselus teatud murranguvõimaluseni, mis jääb aga lahti-seks. Elulises plaanis näitab tükk, et algul, mil kõik on mähkunud armudusse, häirib kommunikatsiooni puudulikkus suhteliselt vähe ning tundehämu suitsukatte varjus ei lähe tegelased oma loogikanõudluses lõpuni. See-eest pärast, mil muud suhted on jahenenud, hakkab kõik partneri sõnades irriteerima, haakumatustest ei saa enam ohtrate suudlustega üle libiseda ning järgnevad piitsahobilised külmviisakad repliigid demonstreerivad kahe inimese lootusetut kuulumist juba eri maailma.

Tähenduste probleem on olnud käesoleva sajandi mõttekultuuris väga tähtsal kohal. Viimane mahukam suund filosoofia ajaloos ongi neopositivism, milles keelefilosoofia on üks tähtsamaid alaliike (vt. näit. hiljuti ilmunud ülevaadet H. v. Wrighti eesti keeles ilmunud valimikus "Minerva öökull"). Filosoofilisest aspektist pole tähenduste probleem muidugi päris nii lihtne nagu igapäevane "Mida sa tahad sellega öelda?", aga nende kahe tasandi vahel pole ka hiina müüri.

Veel mõned võimalikud märksõnad näidendi tähelepanuväärse minimalistliku dialoogi mõistmiseks. Kindlasti tuleks mainida kogu absurditeatrit ja -kirjandust. Pealtnäha tühjal-tühjal targutamisel ja sääsekurnamisel rajaneb ju ka näiteks "Godot'd oodates".

Siis Pirandello oma mina-prob-

leemiga. Kas "mina" on see, kes otsustab, või see, kes käitub? Kui mu sõnad ja otsused lähivad lahku tegudest, siis kas on põhjus isiksuse struktuuri hälvetes, mitmestumises? Phil ja Cath nagu püüaksid oma sõnaliste reduktsioonide kaudu jõuda mingite olemise algtoledeni.

"Siin" sotsiaalbioloogiliseks fooniks on aga kõige üldisemalt mehe ja naise rivaliteet, nagu me seda näeme puhtakujuliselt näiteks Strindbergi "Surmatantsus". Ent konkreetsemalt tüki juurde. Miski selles loos mõjus natuke üle pakutult. Loomulikult on igapäev absurdi täis. Samuti esineb paljudel inimestel kommunikatsioonihäireid ja nad on raskekujulised tähenärijad. Ja loomulikult on meie dialoog argielus teistsugune kui ilukirjanduses. See on elliptiline (väljajääteline), me mõistame teineteist tekstivälise konteksti kaudu. Ent isegi neid tingimusi arvesse võttes eksisteerib teatud loomulikkuse ja tõsiselt võetavuse piir. Selles tükis see ületatakse. Siia lisandub adekvaatse tõlke aspekt. Kuidas eesti keel Eesti Draamateatri lavalt kõlab? Usun, et tõlkija Udo Uibo on teinud oma parima. Ent niisuguse teksti tõlkimine on mingis aspektis kui luule ümberpanemine. Ainus väga hea ja loomulik tulemus oleks uus luuletus teises keeles, mis eelmist meenutaks. *Mutatis mutandis* oleks see uute süzeekäikudega dialoog, mis rajaneks teistel, so. eesti keele paroolidel. Sest samu asju ei ole võimalik teise keelde tingimata sama lühidalt ja mitmevalentselt tõlkida, eriti kui tegemist pole üksiku kalambuuri, vaid terve repliikide ahelatega. Aga just sääraseid ahelaid tükk nõuab. Kokkuvõttes: terane kõrv registreerib näitlejate tekstis siin-seal juuspeeni üleminekuhäireid, kunstlikke nalju. Elus niisugust asja nii tihkelt ei esine. Laval on tegemist stiliseeringu, hüperbooli või koguni paroodiaga — astendus sõltub lavastaja tahtest. Näib, nagu oleksid nii poiss kui ka tüdruk Ludwig Wittgensteini õpilased ja päevast päeva keelefilosoofiaga tegelnud. Ainult et naine on pärast

studiumi lõpetamist hakanud mõne asisema elukutsega leiba teenima, mees aga astunud magistratuuri. Cath (Elina Reinold) saab lõpupoolle "tervemaks". Ta annab mõista Philile (Raimo Pass), et tulgu ükskord alla maa peale. Mees aga tahab olla vaimupeen, uurib ja puurib, kaalub ja maadleb lausungitega. See oleks traagiline, kui see poleks viljatu. Naise tervus hakkab meest alateadlikult häirima — vahel ta vihkab Cathi.

See verbaalne sääsekurnamine muutuks kiiresti ühehülaliseks, kui sellesse aeg-ajalt ei lõikuks tervemõistuslikud killud, omamoodi vahepuändid tegelaste suust. Tõsi, viimaseid võiks rohkem olla.

Helene Vannari (majaperenaine Pat) koomikatunnetus avaneb jälle ühest uuest tahust. Tema tusane korteriperenaine Pat on eraldi võetuna ehk kolmest kõvasti üle keskmise rollist kõige terviklikum. Nad teevad seda osa vaheldumisi Meeli Söödi-ga, kes on kuuldavasti samuti heal tasemel.

Milleks — see ei ole mulle selle lavastuse puhul küll alati selge. Aga kindel, et "Siin" (moodustades ootuspärase järje omal ajal teenimatult varju jäänud Pinteri "Petmisele") näitab kunstilises mõttes väljapeetult ja küllalt veenvalt, millise raskuskategooria näitemängud pakuvad lavastaja Sulev Teppartile huvi ning on talle jõukohased. Tema himud ulatuvad üle farsist ja melodraamast. Märkimisväärse tõsidusega on ta heade näitlejatööde kaudu loonud lavale hetki, mis igatahes pakuvad pinget. Kasvõi üksnes tänu huumorile, sellele igavesele imerohule. Kehvalt läbi tunnetatud ning tehniliselt nigelalt esitatud "Godot" intellektuaalsed puhitused hakkavad palju kergemini tüütama kui vaimukalt olmekeelt lahkavad demonstratsioonid. Elu absurduse parajalt teravmeelne kommentaarium on väärt, et seda mõnusa esteetilise kammermuusikana esitada ka siis, kui see kuhugi välja ei vii.

MIHKEL MUTT

TEATRITTE HIILGUS JA VILETSUS ANNO 1996

Eelmisel aastal kultuuriministeriumis alustatud aktsioon kohtuda kord aastas kõigi riigiteatrite ja üldse etendusasutuste juhtidega, et üheskoos arutada nende hetke-seisu, eilset ja homset päeva, jätkub alates käesolevast nädalast.

Nii nagu mullu, on ka seekord valminud ministereeriumi tellimusel 1996. aasta statistiliste teatrinäitajate ning erapooletu eksperti kaasamisega ülevaadet kõikide riigiteatrite kohta.

Esimesena kohtus ministereeriumi juhtkonnaga Eesti Draamateater.

EESTI DRAAMATEATER

Võrreldes 1995. aastaga vähenes külastajate arv 21 800 võrra. Teatrit külastas kokku 115 500 inimest. Etenduste arv jäi peaaegu samaks, 1995. aastal oli neid 542, 1996. aastal 541 etendust. Ühe etenduse

keskmine külastatavus langes 59 külastaja võrra. See teeb 195 külastajat keskmiselt etenduse kohta. Uuslavastuste arv kasvas 16-lt 20-le. Vaadeldaval perioodil oli teatril maal 38 etendust.

Eelmisel aastal oli 1995. aastaga võrreldes neli lasteetendust vähem, ent lasteetenduste külastajate arv langes 8717 võrra. Samas tõusis keskmine piletihind 1995. aastaga võrreldes 21 krooni, mis teeb keskmiseks piletihinna 50 krooni.

Minister Jaak Allik taunis tekinud olukorda, kus keskmine külastatavus on vähenenud, keskmine piletihind aga tõusnud ja kus uuslavastuste rohkus publiku juurde saamiseks pole andnud soovitud tulemusi.

Ekspert Lilian Velleranna sõnul vähenes külastatavus just suure saali kassatükkide, komöödia ja lastelavastuste arvelt kokku 21082 vaataja

võrra. Velleranna arvates ei ole see vähenemine kõige suurem probleem. Statistikast on selgelt näha, et kui ikka kassatükki ei tee, ei tule ka publikut.

Teatri direktor Margus Allikmaa oli veendunud, et väide piletihinna tõusust 21 krooni võrra on selge statistiline aps. Pole mõeldav, et piletihind on aasta jooksul tõusnud kaks korda, ütles Allikmaa. Maksimaalselt võib see tõusnud olla 30 protsenti.

Allikmaa märkis, et külastatavus on tõepoolest vähenenud, mille üks põhjusi on suure saali komöödiarepertuaari etenduste arvu langemine 67 võrra. Kas teater on käitunud õigesti või valesti, on raske otsustada, ütles Allikmaa ja lisas: "Majandusinimesena arvan, et see on olnud vale tee, teatrisse tõsiselt suhtuda püüdvat inimesena, et see on olnud õige tee."

Eelkõige nõustus Allikmaa laste-

repertuaari kriitikaga: "Tegime tõesti märkimisväärseid vigu, läksime alt nii reklaami kui lasteetenduste planeerimisele."

Jaak Allik täpsustas: "Ajavahe-mikus 28. aprillist kuni 15. detsembrini ei olnud repertuaaris mitte ühtegi lastelavastust."

Nii Jaak Allikul kui ministereeriumi nõunikul Enn Kabritsal oli pretensioone teatri repertuaaripoliitika aadressil.

Teatrinõukogu liikme Ain Lutsepa sõnul on majasiseselt taas päevakorral küsimus kunstilise juhi vajalikkusest. Loominguline trupp, näitlejad vajavad ja tahavad, et teatril oleks kunstiline juht, kinnitas Lutsepp. Loominguline kollektiiv tegi ühele inimesele ettepaneku asuda peanäitejuhi ametikohale, kuid sai eitava vastuse.

Nüüd on teatris moodustamisel loomenõukogu, mis on oluliselt

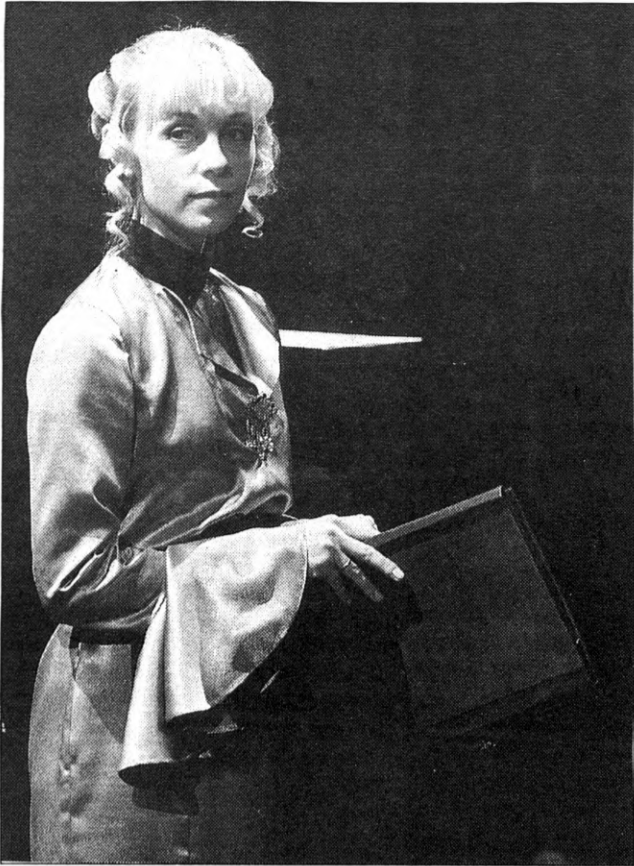
väiksem teatrinõukogust. Loomenõukogu üks esmaseid ülesandeid on vastutus repertuaari kujundamise eest.

Margus Allikmaa väitel ei ole mõeldav, et Eesti Draamateatrit, millest kuluaarides räägitakse kui rahvusteatrit, mis toob kaasa ootused ja lootused, finantseerib riik vaid 60 protsendi ulatuses. Maailmas finantseeritakse selliseid teatreid suhtes 80:20, teadis Allikmaa. Teatri direktor kinnitas, et järgmiseks hooajaks on planeeritud tunduvalt vähem uuslavastusi — 11. Samas lisas direktor, et teater on sunnitud koondama nii näitlejate kui tehnilise personali koosseisu 25—30 inimese võrra.

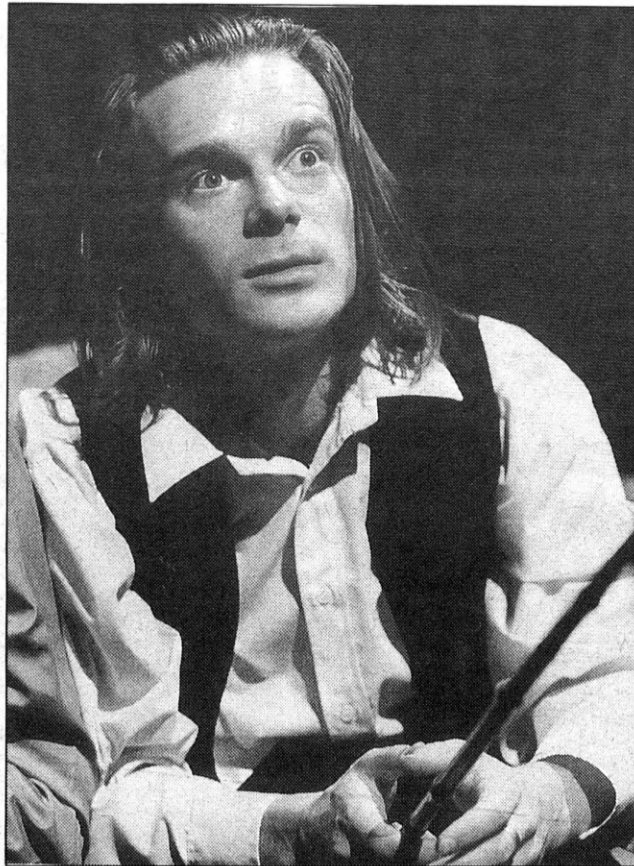
JAANUS KULLI

Järgneb

Piret Kalda Siiri von Essen.

Indrek Sammul Strindbergina tabab eksalteeritud geeniuse tuuma.

Epp Eespäeva Harriet Bosse.

TORN. NII KALLIST LUUST, NII PEENEST PUUST

Madis Kalmeti värskem lavastus "Unenägede sinine torn" tõmbab mingis mõttes ringi ümber mitmele kitsaskohale, mis kummitamas Linnateatrit, vaatamata ohtratele tööviitudele kodus ja võõrsil.

Üks neist on kindlasti suure lava puudumine, mis reaalsuses võib varsti kaasa tuua lavastajate loomingu- lise kinnijooksmise. Ja see poleks väike kaotus.

"Unenägede sinine torn" sunnib väikese lava võimaluste üle mõtisklema siis, kui on märgata lohisevaid tulekuid-minekuid või tehnilist ammendumust "unenägede" üleminekutest. Kunstniku (Erki Kasemets) valdavalt tegevuspaiku markeeriv lähenemine ei aita peita teksti kirjutatud rohkeid aja- ja kohahüpeid kuigivõrd. Vahel jäi mulje, et asjad segavad. Üldiselt — ainult vaba tähelepanu suudab keskenduda sellistele seikadele, seega pole siin etteheidet kunstnikule.

Tegelikult lavastus pigem meeldis, kuulmata siiski Linnateatri praeguste ja Kalmeti enda tippude hulka. Oli momente, kus tähelepanu hajus ning püüangi siin vaagida oma kohatise leiguse põhjusi.

Kui lavastaja, juhul kui ta pole dramaturg, asub ise teksti looma, siis kruvib ta sellega ootuse tulevate suhtes kõrgele. Sest on loota, et tal on midagi öelda, või on rohkem öelda kui tavaliselt. Lisaks veel võimalus, et tal on soov tõestada elusa teatri sündi tekstist hoolimata, mitte tänu sellele, mis omakorda häälestab uuenduseks või vähemalt värskes lähenemiseks. (Meenutagem kasvõi 60.-70ndate teatriuudendusagset Jaan Toomingat, kellel oli rohkem öelda, kui teada tekstidel; maailmakino klassikute puhul on see pigem reegel.) Kalmeti on pannud näidendit kirjutama pigem August Strindbergi maagiline isiksus, tahe jutustada sel-

le komplitseeritud geeniuse lugu. Sündinud tekstil pole suuremaid vormilis-uuenduslikke pretensioone, see on traditsiooniline seotud fragmentaarium, näitlejast autori kohta koguni tajutavalt literatuurmegi (või jääb lavastust vaadates selline mulje?), zanrimääratlusega "tõsielu, fantaasiad, unenäod". Strindbergi on suhtunud tõsiselt — lõpuks ometi üks suurmees ka selles valguses! Aukartust tema ees (ja kuidas teisiti see saaks olla) on tunda Kalmeti ja truppi eeltöö mahus. Tundub, et siit saavadki mitmed probleemid alguse, kuna kolm vaatust ja kolm tundi saalis on liiast. Liiga palju Strindbergi elu ses Strindbergi elu dramatiseeringus! Etendusse on surutud nii palju tahke, sündmusi, suhteid, naisi, psüühikat, komplekse, et see läheneb biograafia. Raske on loovutada midagi nii fastsineerivast eluloost, seda enam et kangelane on autorile tähenduslik nii damaturgina kui ka ühena "piirilikõndijaist". See on mõistetav nagu vana hädagi, et enda kirjutatut on raske lavastada — puudub distants, kõik leiud on võrdselt tähtsad. Küsimus, kas elulooline punktir mitte liiga hõlmav ei ole, tekib siis, kui näitleja(te) poolt hakkab midagi sündima, kui neile on antud aega ja ruumi. Leiud on sündinud pikemates stseenides, millel on tajutav areng. Kui Strindberg (Indrek Sammul) kuuleb oma naiselt, et see ootab temalt last, ja hakkab seepeale närviliselt pliiatsit ihuma (kaasa poole pilku pööramata), on hetk, kus tahaks "braavo" hüüda, kuid taltsutad end mõttega: see on ju elementaarne rollis olek. Kindel ja tuuma tabav muidugi.

Kalmet on lavastanud läbi simulaantegevuse, ja eriti kõrvalosatäitjate puhul (kõiki väiksemaid osi mängivad Epp Eespäev, Piret Kalda, Triinu Meriste ja Jaan Tätt)

lähunud avatud mängu printsüübist. Tulemus on lõiguti väga kõitev ja õnnestunud: näiteks, kui reaalsus lähed kujutluseks või unenäoks üle ning keegi teine hakkab äkki mõtlema ja tegutsema nagu Strindberg. Paraku tundub, et see võluv mängupõhimõte ei saa lõpuni realiseeruda, kuna teksti ülesehitus sunnib "kõrvalosatäitjaid" lakkamatult ümber kehastuma nii, et puudub aeg (ja huvi?) neisse sisse elada. Paljud "sutsud" jäävad pinnapealseks, karakteri või individuaalsuseni jõuab mõni üksik. Tekib tunne, et olen seda meest juba näinud, olgugi et ta on juba keegi teine. Ja taas — näitlejat ei ole põhjust sarjata. Rohked rolli sisse- ja väljaminekud, selle sujuvus ja orgaanika on kõrgepilotaazi proovikivi naganii. Siit väljuti võitjana, vahel küll lati värisedes...

Hiljuti kuulsin üht britti imestavat, kui tegevuslik on Linnateatri "Romeo ja Julia", et neil ainult räägivad... Oleme vist seda, et tänapäeva teater elab eelkõige tänu keerukale tegevuste ahelale, oma tipplavastuste tõttu liiga enesestmõistetavaks hakanud pidama. Kalmeti lavastuses räägitakse rohkem ja tegutsetakse vähem või on tegevused suisa stseeni markeerivad. Saalis istudes tekib igatsus just füüsilise tegevuse järele. On palju suuri sõnu nagu "armastus", "valu", "kannatus", "geenius" ja on vist ugriliku temperamendi küsimus, kui need saalisolijale lihtsalt sõnade-na emotsionaalselt ei mõju. Nad mõjuvad kirjanduslikult, on abstraktsed märgid, millel Strindbergi elus oli vaieldamatult suur tähendus. Võimalik, et tegemist on zanriküsimusega — dramatiseeringu ekspres- siivse laadiga. Kuid kas üks teatri võludest pole mitte, et on näha, et on armastus? Siit ka üldisem küsimus: kas Strindbergi elu kvintessents on tingimata midagi, mis ei mahu vähe-

masse kui kolme tundi intensiivsesse elusündmustikku? Peab see kõik meile näitama, miks ja kuidas temast kujunes geenius? Tekitama lihtsalt huvi erakordse isiksuse vastu? Võib-olla oleks see aga meieni jõudnud, kui õhtu jooksul oleks mängitud vaid paar stseeni, mis keskendunud teise plaani võimalustele? Retoorika.

Lavastust peaks aga kindlasti vaatama, kasvõi Indrek Sammuli Strindbergi osatäitmise pärast. Tal on aega ja ruumi tabada eksalteeritud geeniuse tuuma ning ta kasutab seda võimalust mõjuvalt. Väga head on Strindbergi ja August Falcki (Jaan Tätt), samuti Strindbergi (mis tänapäevased mured!) ning doktori stseenid. Sammul hajutas enne etendust vargsi ligi hiilunud hirmu, et kuidas ta küll niisugust vana meest... ning veenis, et Strindberg ei saanudki vanaks. Poisike, närviotsad naha all, pidev vaimne vibraato kummitamas seksuaal- ja muude eluhirmude kujul. Osa stseene meenutas Sammuli hoopis ühes teises lavastuses (näit. ei-tea-mitmes "Hamleti" tsitaat viimase paari aasta jooksul). Strindbergi alateadvusse või unenäku ei tahtnud aga kuidagi sulada lindilt kostvad parahäälid. Lindiheli kasutamine tekitas vastakaid tundeid juba "Petra von Kantis". Heli on liiglähedal, ruumi väiksuse ja salvestuse kehva kvaliteedi tõttu puudub selles vajalik mõõde, mis toetaks kujuteldavat taotlust. See aga pole Sammuli süü, tema näis kuulvat.

Kalju Orro Nimetu on taas üks tema salapäraseid kõrvalosadest. Vist on tema pärisosaks olla "teine mina", demonlik niiditõmbaja, krutskimees Lucifer. Väga huvitav osatäitmine, kui tema ilmutused olu- nuks kantud suuremast tehnilisest leidlikkusest. Nimetu kohalolek eeldanuks vahet suuremat märkamatu. Orro kahtlemata on "sutsude"

meister (nüüd siis ka ametlikult pärjatud), kuid loodetavasti pole see staatus lavastajate silmis lõplik. Pikka aega on olnud kiusatus näha Orrot õhtut vedamas ja see aina kasvab. Samuti tahaks rohkem laval näha Piret Kaldat ja Jaan Tättet.

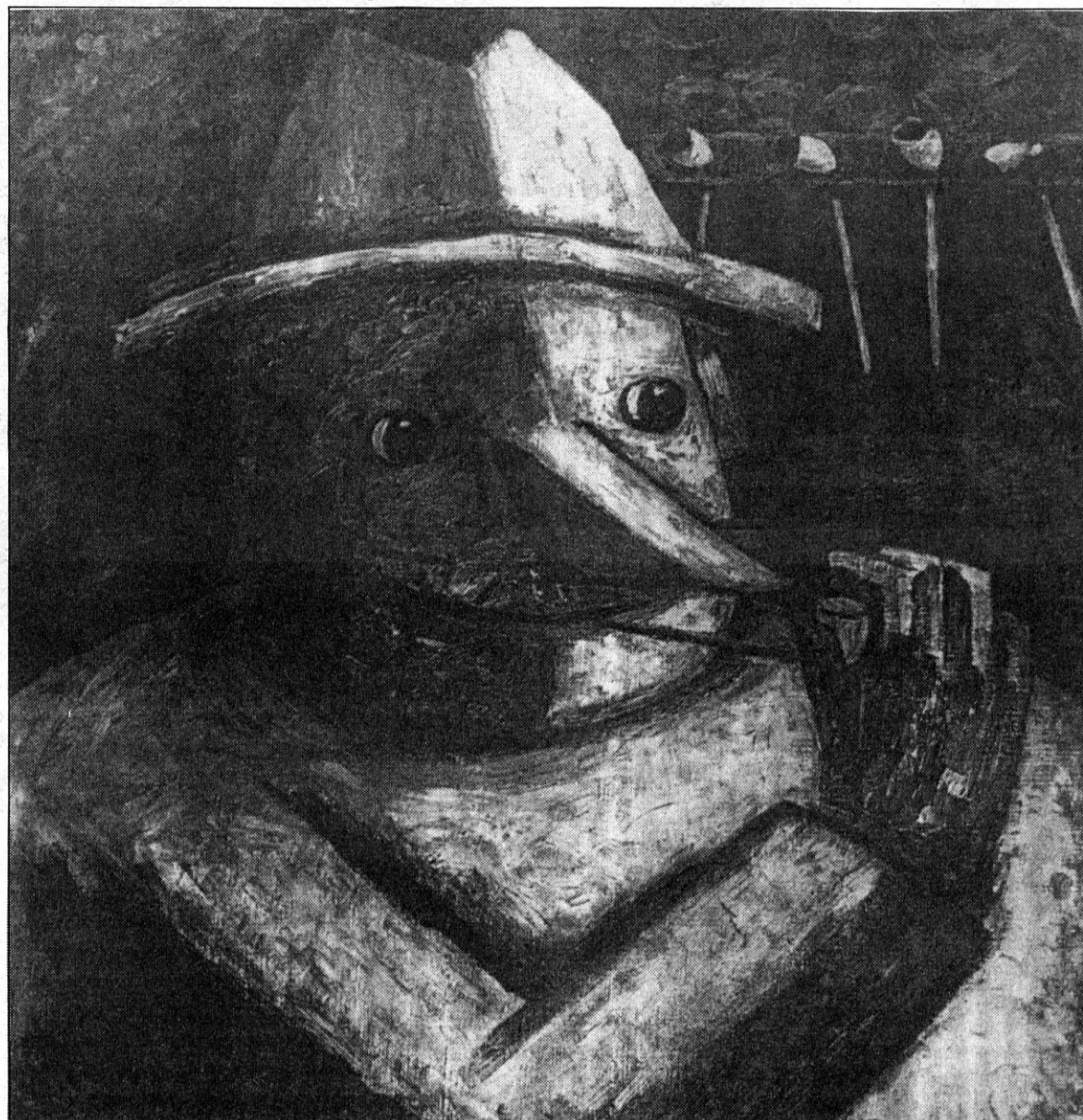
Üldiselt seisab "Unenägede sinine torn" aga nende Linnateatri lavastuste reas, mis ei tule ega peagi tulema kergelt kätte. Teatri süüdistamine liigeses elitaarsuses on pehmelt öeldes kummaline. Tegelemine sellega, milleks on impulss, on garantii, et keegi tahab seda vaadata ka hiljem. Selles mõttes on Linnateatri eneseleidmine ja suund pigem kadestamisväärne neile, kes ehk rohkem on pidanud tajuma, mida tähendab kellegi maitsele vastutulek resultaadis. Sünnib tekste — tegeldakse omaga, otsitakse.

Lõplik kõrvalepõige. Kalmet toob Strindbergi elu dramatiseerides taas kord publiku ette teatri ja inimesed selles. Mitmes selleaineline viimaste aastate jooksul? On mõistetav, et näitlejatele on ahvatlev kolleegide kehastada, sest keda tunneksid nad veel paremini. Aga tundub, et lisaks sellele, mida publikule näidatakse, heidetakse samas ka sügavam pilk endasse. Tunnetuslik huvi selle vastu, kas üldaktsepteeritud status quo pole mitte liiga lihtne, et kujuneda teatri lõplikuks identiteediks kiirestiimmendumuse imperatiivi ajastul? See oleks paljulubav kahtlus. Sest kui Zeiteistil tõesti pole midagi, mis on tasuta, siis on teatri enesevastandus sellele üpris loomulik. Seda enam kui Zeiteist aksepteerib "kiiksuga" inimest niivõrd, kui võrd saab sellele müügikilena peale kasvada nagu kae. Ja sellepärast on hea, et õhus on veidi Kalmetit, kes tahab vaadata kaevu põhja ega hooli enda peegelpildist pinnal.

OSCARS MACCABEUS

JUTUKE KEPPKLOUNIST

Tadeusz Makowski. Piibusuitsetaja. 1930. Fragment.

Üks mees tuleb valgusest avatud uksele ja vangutab pead.

Pingutan mälu — jah, see mees oli Lembit Kurvits. Aga kus, millal oli avatud uks ja miks valgusest, seda ei suuda ma meenutada. Ärevus, mille mus Tarmo, luuletajast ajakirjaniku tõdemus on mitmekordistanud, ei lase selgelt näha mälu pilti. Ainult uks, valgus ja mees.

Tarmo on jälle öelnud (viimati umbes paari kuu eest), et ma lähen järjest enam Lembit Kurvitsa moodi. Selle tunnistuse peale hakkab miski mind üles pooma. Ütlen, et Kurvits mõisteti surma — kolmeaastase piinamise läbi. Tarmo hüppab ehmatuses, vaatab ringi puude all. Keegi, kes seal suitsetab, noogutab. Mina oleksin täna hea meelega enda moodi.

Korruga tundub mulle, et olen kõik valesti teinud. Et olen tulnud liiga vara, kõndinud mõttetult edasi-tagasi, ja et oleksin pidanud ikkagi juudilt fraki laenama.

Ja miks olen jäänud ajakirjanikku kuulama?

Tema jutt on mu mõistuse hallitanud.

Mõtlen, oleksin laenanud juudilt fraki, siis oleksin lihtsalt mingi fraki laenanud mehe moodi — Kurvits poleks ju frakki laenanud: mõistus sureb mus nagu Epu kolme jalaga koer, see tähendab — sama tundmatusse haigusesse. (Epul oli maal koer, kellel oli kolm jalga. Kui Epp kord jälle koolivaheajal maale läks, koera enam polnud. Keegi ei osanud seletada, millesse ta suri.)

Mees tuleb valgusest avatud uksele, vangutab pead ja taganeb uuesti.

Saabub Tode. Nüüd pole pääsu, tuleb ronida trepist üles. Viie minuti pärast juba tean, et tseremoonia (või õigemini rituaal) kestab igaviku. Kuidas nad küll tõusevad, kohendavad pintsakuid ja lipse... Kuid see võib olla ka viirastus. Olen lugenud Taevase maise kesta asemele antavast tõelisest rüüst (viirastusliku maise asemele). Nüüd tahan ma nagu paines aina vahetada riideid. Justkui oleks mul Taevasse asja. Vastik kinnismõte! Suitsu tuleb aknast sisse, pool seinast langeb ära, esinejate jutt on nii sugestiivne, et kardan kukkuda uuesti kahe kujundi lõksu, mis võivad mult pinna lõplikult võtta, minestusse mind panna. Esimene kujund on, et kuulen nagu Tuglast ennast kõnelemas. Teine kujund on, et mina olengi Lembit Kurvits. Püüan dissonantsi ületada, kujundid kokku põrgatada.

Kõigepealt aga avastan, et värisen üleni nagu siis, kui Tammelinna kitsas toas mu ase tolle naise kõrvale tehti. Tuletan meelde, et naine on surnud. Hingan sügavalt sisse, nõks läks läbi, värin vaibub. Kuulatan hoolega, jah, Tuglas räägib. Püüan ennast lähemalt uurida objektiivide parvest — näen peegeldustest, et muutus on täielik. Tarmo neeldub seina, omandades korraks veel äravahetamatu sarnasuse Kuradiga. Sugestioon? Kuulen kohtuniku häält. Mul kästakse tõusta ja midagi öelda. Isa hüppas aknast alla.

Kui avastas, et ta tütar oli Keppklouni ikkagi öösel sisse lasknud. Ta hüppas läbi akna, aken purunes. Keppklouniks nimetas isa tütre sõpra sellepärast, et pidas poissi klouniks, kes käib kepiga. Ta käis kepiga ja kirjutas luuletusi. Keppkloun oli Kurvitsaga äravahetamiseni sarnane. Ainult ta oli palju noorem kui mees, kes tuli uksele ja, kuigi see uks oli avatud, läks tagasi.

Aga tookord istusid nad ukse ees põrandal, Epp ja tema sõber, kes võis olla Kurvits. Või mina. Või kes tahes. Tuglas? Nad istusid ukse ees maas, et saada siis kohe välja, kui uks lahti tehakse, nad tahtsid ruttu välja, et vaadata, mis isast oli järele jäänud. Kuid uks ei tulnud lahti, sest isa oli aknast läbi hüpatades võtmed kaasa võtnud. Purunenud aknast tuli suitsu sisse, auk oli nii suur, nagu oleks pool seinat ära langenud.

Nad olid veel väga noored. Poiss, kes — alaealisena! — käis riides nagu eputis ja kandis keppi, kirjutas põrandal luuletusi, ja Epp oli noorem veelgi. Poiss kirjutas luuletust, ütles siis: "Palun anna võti mulle!"

Seda soovi võib tõlgendada mitmeti. Näiteks unustas poiss luuletusi kirjutades, et tüdruku isa on aknast välja hüpanud. Või taipas ta, et kuskil on tagavaravõti, kuid tüdruk ei taha seda leida, ei taha meelde tuletada, kus see on, sest ei taha minna ja vaadata, mis isast on saanud. Ja poiss taipas sedagi, et temagi pole julgenud, pole sõندانud tüdrukult küsida võtit, vaid teinud, nagu oleks tal just praegu luuletustega kiire. Või oli poiss ülepea hajameelne.

Ja tüdruk ütles:

"Milleks sulle võti? Sa ju lubasid kirjutada ennast lahti, kirjutada vabaks!"

JÜRI EHLVEST

KAKS RAAMATUT NATSIVABATAHTLIKEST

Kui küsisin oma isalt, kas ta mäletab Leon José Ramirez Reina nimele meest, siis kehtis ta arusaamatuses õlgu. Äratundmiseelne tunne tekkis üht Rütüülistiga dekoreeritud noore ohvitseri fotot vaadates, kuid ikkagi järgnes taas õlakehitus. Küll aga meenus talle selle nime all 1994. aastal surnud tuntud sõjamees Léon Degrelle. Oli ju see Rütüülisti kavaler 1944. a. augustis paar korda tema punkris napsi lentimas käinud. Just sel kriitilisel ajal, kui seisti Eesti piiril Punaarmee ähvardava sissetungi ootel.

Nüüd on juba mõnda aega müügil olnud kaks raamatut, milles pajatatakse Lääne-Euroopa vabatahtlikest SS-väeosadest Kolmanda riigi teenistuses: **Léon Degrelle'i "Kadunud leegion"** ja **Jean Mabire'i "SS tankidiviis "Wiking" "**. Mõlemad raamatud on välja andnud kirjastus Olion. Saksa keelest on teosed tõlkinud Lembi Tigane. Raamatud on pälvinud lugejaskonna huvi, kuigi arvustused on hindamisel olnud suhteliselt tagasihoidlikud.

KAS SEE ONGI NATSIKIRJANDUS?

Nii peakski vahest küsima. Vastust pole kerge leida. Igal juhul võib kinnitada, et Léon Degrelle, oma kodumaal Belgias profašistlikku liikumist Rex juhtinud poliitik, raamatust siiski otsest poliitilist propagandat ei tee.

Mabire'i raamatu teevad keerulisemaks dr. Erich Koppi eessõna ja sissejuhatus. Neis kohtame väiteid "põhjarassi paremusest kui dünaamilisest lähtepunktist õhtumaa suurele mõjule kõigil elualadel" ja sellest, "kuidas omal ajal Euroopa kõigi maade noored said aru aja märgutuledest ja järgisid Euroopa patriotismi suure puhangu kutset, mis viis nad hõbedaste ruunimärkidega mustade lippude all võitlusse bolševistliku genotsiidivastu".

Loomulikult pole lihtne leida vastust sellele, miks kümned tuhandet kolmekümne kahe rahva esindajad astusid kolmekümne kaheksa SS-diviisi ja paljude eriüksuste koosseisus võitlusse. Degrelle kirjutab näiteks belgia (vallooni) vabatahtlike motivatsioonist: "Me ei tahtnud maid vallutada ega oma materiaalseid huvisid kindlustada. Paljud ei mõistnud meid, kuid me olime otsusekindlad ja õnnelikud... Kolmas riik kutsus üles ristiretkele bolševismi vastu. Oslost Sevillani ja Antwerpenist Budapestini raputati üles lugematud noored inimesed. Meelitas seiklus ja lõputu kaugus, aga meelitas ka ausalt vas-

tu võetud üleskutse kaitsta õhtumaad."

Ilmselt pole võimalik viia kõigi vabatahtlikult Kolmanda riigiga koostööd teinud või rindele läinud meeste motiive ühise nimetaja alla. Meenutuseks nõrganärvilistele: ka eestlased moodustasid vabatahtliku *Waffen-SS* diviisi, kuigi peaaegu keegi selle liikmetest ei sidunud end natsiideoloogiaga. Hinnates SS-vabatahtlikke, on vaja silmas pidada kaht asjaolu: esiteks, et Saksa riigi seadus keelas võõramaalaste astumise-võtmise *Wehrmacht*i, ja teiseks, et Nürnbergi rahvusvaheline tribunal ei kuulutanud *Waffen-SS*i kuritegelikuks organisatsiooniks.

AJALUGU JA IDEOLOOGIA

Seda arvustust tellides paluti mul kirjutises vastata ka küsimusele, kas tegemist on fašistlike käsitlustega. Olgu kohe selgeks tehtud, et peame täielikult loobuma nõukogudeaegsest ideoloogilisest lahterdamisest, kust pärineb ka faktiliselt vale sõnapaar "fašistlik Saksa-maa". Fašism ja natsionaalsotsialism on kaks erinevat ideoloogiat. Esimene neist pooldab korporatiivset ühiskonnamudelit, milles ei domineeri rassimoment, teine aga jutlustab rassiüleolekut ning toetub proletariaadile ja väikekodanlusele. Ühine oli mõlemale muidugi üheparteisüsteem ja äärmuseni viidud juhikultus. Peaaegu kõik Lääne-Euroopast kogunenud vabatahtlikud olid ideoloogiliselt seotud antikommunismi ideega — ja seda oleks ka patt pahaks panna; üksnes juhid ja osa võitlejatest leidsid innustust ka teistest Hitleri ja Mussolini režiimi juhtideedest. Teame, et näiteks Eesti Leegioni võitlejad jättis natsiideoloogia täiesti külmaks ja natside rassitõekspidamised tekitasid seni, kuni ei teatud sellest tulenevad kuritegudest, lihtsalt arusaamatut võõristust. Ilmekalt kirjeldab seda oma raamatus "Ma jäin ellu" erukolonelleitnant Harri Rent.

Mabire peab aga vajalikuks oma raamatus rõhutada, et kõik vabatahtlikud olid fanaatikud. Kindlasti olid nad seda — vabatahtlikkus kohustab. Tänapäeval on pisut võõristav lugeda, kuidas "Waffen-SS kasvas tõeliseks Euroopa armeeks alles siis, kui kõiki ühendav võitlus bolševismi vastu — mitte Venemaa rahvaste vastu — muutus sõja käigus ideoloogiliseks faktoriks". Teame ometi väga hästi, et kommunismivastane võitlus ei eelda selle sidumist natsionaalsotsialistliku kasvatuses, mida Mabire ikka rõhutab. Seda kinnitan veendunud antikommunistina ka ise.

DEGRELLE JA MABIRE AJALOOKIRJUTAJATENA

Ajalookirjutajana jätvavad nad kahvatu mulje. Muidugi ei saa kaht autorit mõõta sama mõõdupuuga. Degrelle on siiski memuarist, kes pani oma mälestused kirja kohe pärast sõja lõppu, Mabire tahab aga olla siiski ajalookirjutaja.

Memuaaregi hinnatakse faktilise või üldistava materjali rikkuse järgi; Degrelle'i raamat valmistab selles osas pettumuse. Tõsi, ilmselt oli põgenikuna Hispaania rannikul maandunud ja kondid-luud murdnud autoril kaasas kas sõjategevuse päevaraamat, kaardid või midagi sellesarnast. Mille muuga seletada, et raamat on täis väga täpseid isiku-ja kohanimedid, arve, kuupäevi? Samas torkab silma veel üks joon: kui autor räägib sündmustest, milles ta osales vaid reamehena, ei anna läbielatu kirjeldus aimu kogu operatsioonist. Hiljem, kui autor oli juba vanemohvitser, kajastab ta sündmusi panoraamselt. Lugejagi mõistab nii strateegilist olukorda paremini. Mõnedki lugejad kurdavad, et raamat on täis poeetilisi looduskirjeldusi ja mitte sõjaajalugu. Siinkohal tahaksin autorit kaitsta. Ilmselt on teosele väärvi lisanud see, et pärast kümneid lähivõitlusi, korduvaid haavatasamisi, sõprade kaotust, kodumaast ilmajäämist, poliitiliste eesmärkide kokkuvarisemist lõi kirjandusandega autoris lõkkele uus elujanu: oli mis oli, kuid ta jäi ellu. Siit ka hingestatult kaunid looduskirjeldused, tundeüllased mõtisklused langenud sõpradest ja pisut eufoorilised tulevikupildid.

Mõned Degrelle'i kirjeldused ja hinnangud on väga olulised. Nii on põnev lugeda tema kohtumistest Hitleri, Himmleri ja Quislingiga. Tõsiselt tuleb võtta ka Degrelle'i tähelepanekuid Saksa staabitöö perfektsusest, mida ta ei väsi imetlemast.

Mabire'i raamat on palju sõjaajaloolisem. Siinkirjutajale oleks küll meeldinud rahulikult jutustada, kus *Waffen-SS* ja *Wehrmacht* tegusid oleks vaadeldud tasakaalukamalt. *Waffen-SS* oli eliit, kellelt sageli nõuti võimatut, kuid sealgi polnud igauks kangelane. Samas sündis kangelasi ka *Wehrmacht* mobiliseeritute hulgas. Pealegi ei anna Mabire'i raamat siiski tervikpilti SS-tankidiviisi Wiking ajaloo. Puudub väeosa struktuur, koos kõigi muutustega. Puuduvad arvamused, lahingutegevuse perioodiseerimist ei markeeri peatükide pealkirjad. Tõsine ajalugu nõuaks ka kasutatud allikate ja kirjanduse loetelu.

Siiski peab Mabire'ile tegema ühe komplimenti. Oma raamatus tõstab ta esile ka teiste rahvuste

vabatahtlike, sealhulgas eriti eestlastest moodustatud pataljoni Narva teeneid. Degrelle seevastu on teiste rahvaste kiitmisega kitsi ja väidab, et sakslasedki pidasid valloone maailma parimateks sõduriteks.

EESTLASED JA EESTI

Nii eestlased kui ka Eesti leiavad käsitlemist mõlemas raamatus.

Täiesti absurdse pildi maalib Eesti iseseisvuse ajast Mabire: "Alates aastast 1919 oli Eesti iseseisev riik, mis saavutas oma sõltumatusse Nõukogude Venemaast suure vaevaga. Endised vabadussõjalased ei läinud vaatamata demobilisatsioonile laiali ja olid valmis vastu võtma natsionaalsotsialistliku mõtteviisi, milles on eriti suur osa kindral Larkal ja üliõpilasel Sirkil, Vapside liikumise liikmed kandsid halli-rohelist särki ja tõstsid tervituseks kätt. Nende kogunemised ja kõnepidamised sagenesid. Alates 1933. aastast olid nende juhid otseses koostöös natsionaalsotsialistliku Saksamaaga. Kui nad parlamendivalimistel lüüa said, üritasid nad isegi putši, mis jäi aga tagajärjetuks. Sõja eelõhtul kogunesid nad salaja, neil õnnestus sõlmida kontakte Saksa haldusaparadi, eriti sõjaväeringkondadega". Ja kogu selle, vabandage väga! jama juures ei ühtki kommentaari väljaandjalt.

Wikingi diviisi raamatus on palju kiidusõnu Narva pataljonile, mis tegi vapraid tegusid Tšerkassõ lahingutes. Meie lugeja on saanud selle kohta teavet pagulaste koostatud koguteosest "Eesti vabadusvõitlejad Teises maailmasõjas" (Toronto 1987) lk. 247—304, aga eriti kodumaale jäänute koostatud raamatust "Minu au on truudus. Pataljon "Narva" ajalugu" (Tallinn 1995). Selle pataljoni nimi vilksatab siin-seal ka Degrelle'i raamatus. Võiks arvata, et just ühiste kogemuste tõttu võinuks komandöri kujuneda eestlastest soodne arvamus. Kuid jutustades 1944. aasta augustilahingutest Tartu all (lk. 230—261), kujutab ta eestlasi koomiliste tegelastena: "Tuhanded käesidemetega ja sulgedega ehitatud mütsides tsiviilisikud /kes/ polnud hommikul sekunditki vastu pannud". "Nii kaugele kui silm ulatus, valitses kohutav paanika. Kõik eesti sõdurid, nii palju kui neid oli, paistsid olevat liikvel liivastel teedel. Tuhanded mehed, saapad jalast võetud, kiirustades edasi keset inimeste ja sõiduriistade kujuteldamatut rüünat". Tegelikult teame, et eestlasi sundis taganema sakslaste lahkimine rindelõikudelt ilma relvavendi hoiatamata. Samuti teame, et eesti üksused võitlesid

Emajõe ääres samasuguse vaprusena nagu Sinimägedeski. Ja meil pole see takistanud tunnustada valloone (vt. näit. "Eesti 1944. Tundmatu autori silme läbi", Tallinn 1993, lk. 44; E. Uustalu, R. Moora. "Soomepoisid", Tallinn 1993, lk. 380).

Paraku pakub Degrelle'i jutustus lahingutest Tartu all ka ebaselge pildi strateegilisest olukorrast. Jääb lausa mulje, nagu olekski võitlus piirdunud paarisaja vallooni ja saksa tagalarottide traagilise tublidusega. "Venelased paistsid igal pool võitvat. Kuid ometi olid nad tegelikult kaotanud, sest nad olid seisma pandud. Nende vastas seisis Saksa väejuhatus, kes valitses alati olukorda, kes vaatamata oma vähestele vahenditele ei võtnud kunagi ette midagi järle mõtlematut ja kes silmapilgukski ei ilmutanud väsimust". Paraku teame, et seesama väejuhatus jättis tuhanded eesti sõdurid venelaste küüsi...

VAJAME SÕJAAJALOOLIST KIRJANDUST

Eesti rahvuslik sõjateadus pole saanud areneda loomulikku rada. Just siis, kui selleks hakkasid tekkima eeldused, katkestas suurriikide sobing rahvusliku iseolemise.

Teha Teise maailmasõja suurte heitluste tutvustamisega algust Degrelle'i ja Mabire'i raamatu abil pole just õnnestunud valik. Tõsi küll, meil on Montgomery ja Rommeli elulood ning Winston Churchill'i mälestused. Usun, et Saksa sõjakirjandusest leiaks palju enam tõlkimisväärtset, kus puuduks natsihüsteeria ja vastase põlgamine. Esimesena meenub näiteks kindralfeldmarssal von Mansteini "Kaotatud võidud".

Kurvaks teeb seegi, et raamatud on nigelalt toimetatud, ja seda nii keeleliselt kui teaduslikult. Hea, et vallooni raamatule on lisatud ülevaade Degrelle'i elust (autor Urmas Usai), kuid need teosed oleksid nõudnud põhjalikke kommentaare ja saatesõnu. Täiesti skandaalselt on kirjutatud kohanimed Mabire'i raamatu tõlkes, kus need on mitme keele vahendusel tundmatuseeni moondunud. Kohanimede translitereerimisel pole arvestatud ka eesti keele traditsioone. Eksimusi on ka sõjandusterminoloogias. Toon väsimatu järjekindlusega vaid ühe näite: relval pole toru, vaid ikka raud.

Siinkirjutaja arvates ei rikastu eestikeelne sõjakirjandus nende kahe raamatuga kuigivõrd — tegemist pole väärtteostega. Ja sellest on tuline kahju.

REIN HELME

KONTSERDIPEEGEL

Sarjas "ERSO peadirigente" juhataks ERSO Leo Krämer Saksamaalt (13.III), kontserdil kõlasid Mozarti ja Bruckneri teosed. Dirigendil paistis olevat meie muusikutega hea kontakt ning kuigi orkestri koosmänguline ühiskeel oli Mozarti "Figaro pulma" avamängu alguses pisut närviline, ilmus pärast esimest ebalust orkestri kõlasse nii hoogu kui sära. Mozarti Viulikontserdi A-duur KV 219 esitas **Maano Männi**. Esimese osa kõrvalpartiiis olid solistil väga head võimalused oma tooni varjunditrohkuse näitamiseks, kuid hiljem kõrges registris mängitud figuratsioonides oli tehnilisi ebatäpsusi. Kadents oli ette valmistatud artistliku pausiga, muusika dramatiseerimise huvides mängis Männi oskuslikult agoogikaga. *Adagio* tempo tundus aga pisut aeglane, seetõttu oli ka solisti kadents mõnevõrra kammitsetud. Finaalis oli tabatud menuetlik karakter — mitte liiga kiire ja keelpillide täpse fraseerimisega. Võimalik, et lõpuosas oleks võinud olla ehk rohkem *con anima* tunnetust, pisut enam elavust. Bruckneri Seitsemenda sümfoonia ettekanne oli küll pikk, kuid mitte väsitav. Esimene osa oli eepiline, aga mitte raskepärane, heroiline, aga mitte õõnsalt pidulik. Krämer kujundas siin terve galerii huvitavaid karaktereid, suuri ja täpseid dünaamilisi tõuse ning madalseise. Teine, Wagnerile pühendatud osa mõjus tihedast orkestraalsest kõlast hoolimata kohati isegi hapralt. Viilute melodialiini oli siin tähelepanuväärselt tundelise iseloomuga. Skertso kujunes taotluslikult veidi ärevaks, selles muusikas tähendusrikkaid kõrvalplaanide pole. Finaal kui tervik kujunes segmentide haaval, dirigent tekitas nende vahele isegi retoorilisi pause. Ootuspäraselt ei kannatanud selle all muusika ettekandeline ja dramaturgiline kontiinum. Sümfoonia tervikuna ei mõjunud raskepärast (Brucknerit on ju kerge raskeks mängida), vaid kontseptsioonilist ja karakteritihedalt.

Tallinna Puhkpillikvintett, sellel aastal formeerunud kammeransambel, esines Rotermanni soolalaos (14. III). Eestis tegutseb nüüd jälle puhkpillikvintett, mäletatavasti lõppes Jaan Tamme nimelise puhkpillikvinteti tegevus traagilistel põhjustel juba aastaid tagasi. Kuigi nüüdne kontsert oli Tallinna Puhkpillikvinteti alles teine avalik esinemine, näitas ansambel (koosseisus **Neeme Punder, Andres Siitan, Toomas Vavilov, Andres Lepnurm ja Rait Erikson**) läbimõeldud ja täpset koosmängu. Ligeti "Kuus bagatelli" (1953) on helikeelt vabatonaalne tsükkel, milles on tugev folkloorne mõju. Igas bagatellis on oma kompositsiooniline ja ettekandeline probleem, eriti põneva karakteri kujundasid esinejad neist viimases (viimane miniatuuris oli raskusi üheaegse tapse sissetulekuga). Helilooja "Kümme pala" kõlas oma detailiderohkuses veelgi eredamalt. Nielsen Kvintetis oli ettekandeliselt kõige huvitavam finaali, muusikaliselt mõtteüheduselt on see eelmistest osadest pisut eraldi seisv kompositsioon. Peale polüfooniliste komplekside kõlasid väga iseloomulikult koraalilaadsed episoodid, ka oli pillimeestel mitmeid tähendusrikkaid soololoike. Huvitav kontsert, kus meie tunnustatud interpretidest koosnev uus ansambel avas ka uusi interpretatsioonilisi horisonte.

Järgmisel päeval (15. III) toimus sealsamas nüüdismuusika sarja "Vox nova" kolmas kontsert. **Tallinna Kammerorkestrit ja Eesti Filharmoonia Kammerkoori** juhataks **Olari Elts**. Peale sarja tugihelilooja Schönbergi kõlasid ka Weberni ja Toivo Tulevi teosed, viimase "Tunc venit" (1997) esietekandes. Tulevi uudisteos on sisuliselt kantaat solistile (**Anne-Liis Treimann-Poll**) ja kammerorkestrile, mille aluseks on piiblisündmused Ketsemani aias — Jeesuse valvamine ja äraandmine. (Matt. 36—56). Teose kompositsioon on suhteliselt vähe liigendatud, rääkida võib vormist kui pidevalt arenevast protsessist. Suures plaanis eristub kolm tekstuurilist kihti: vokaalne liin, pikad orkestraalsed pedaalid ning aktsenteeritud faktuur. Tulevi vokaalkäsitluses võib leida analoogiat gregoriaani koraaliga, sest meloodia-kujunduses ei toetu helilooja niivõrd motiivilisusele ja fraasile, kuivõrd meloodilise liini arengupidevusele. Kohati esineb laulus ka psalmoodilist retsitatiivsust. Oma helikeelt seostub "Tunc venit" laiendatud tonaalsusega. Huvitav teos oma dramaatilises ja kohati meditatiivses atmosfääris (solistilt oleks oodanud kult.inatsioonikohtades pisut suuremat vokaalset intensiivsust). Schönbergi "Kol nidre" (palve, mida juudid laulavad lepituspäeval) kõlas koori, orkestri ja lugeja (**Ülo Vihma**) esituses monumentaalselt. Schönbergi kohta erandlikult tonaalse helikeelega on see suurejooneline muusikalisis-religioosne kuulutus. Elts tõi muljet avaldavalt esile teose ürgse väljendusjõu, mis assotsieerub vanatestamentliku epopöaga.

Andres Mustoneni "Suurel muusikaakadeemial" Estonia kontserdisaalis (16. III) mängis **Hortus Musicuse akadeemiline orkester** romantismiajastu muusikat. Berlioz "Suveöö" kuus laulu kõlasid **Marianne Eklöfi** (metsosopran, Rootsi) sooleerimisel. Juba alguslaulust oli selge, et tegemist on esimese suurusjärgu lauljaga. "Roosi vari" oli vokaalselt suurepärane: mängida niimoodi hääle väikseimategi varjunditega on lausa hämmastav. Orkestripartii oli samuti piasiasjadeni viimistletud. "Laguunidel" vokaalne lahendus oli ooperlikult dramaatilise karakteriga, laulu "Eemalolek" alguses oleks Mustonen võinud dünaamika osas olla veidi päändlikum ning arvestada pisut rohkem Eklöfi fraasilõppude dünaamikat. Omaette elamus on kuulata sellist lauljat, kes teab täpselt, kuidas ta iga fraasi kujundab, kelle puhul ei tule kõne allagi loterii "kas võtab ülevalt puhtalt välja või mitte?". Mendelssohni Šoti sümfoonia esimeses osas kujundas Mustonen mõjuva kulminatsiooni, teise osa *vivace* sai aga hoopis *prestissimo*, sellest ka koosmänguline rabeledus, mis hakkas juba kaosega ähvardama. Kolmandas osas oli seda kõlalist avrust, mis annas romantilisele muusikale iseloomuliku tundesügavuse. Finaalis tekkisid samad raskused, mis teises osas, sellepärast oli ka *maestoso* küll aktiivne, kuid pisut jõuetu.

IGOR GARŠNEK

B. B. KING TÕI BLUUSI KOLKAST PEATEELE

"Hello everybody, go tell everybody that B. B. King is in town" alustab B. B. King traditsiooniliselt oma esinemist. Seda, et kuningas on linnas, teavad niigi kõik, kes seda teada tahavad. Kuningas valitseb bluusi kuningriiki ega kavatsegi ametit maha panna, olgugi et jagub nooremaid superandekaid kandidaate, nii valgeid kui musti.

Globaalprobleemid teevad kuningale muret. Ta on õnnelik, kui võidab terve mõistus, ning õnnetu, kui maailmale tehakse haiget. Pärast pikki rännuaastaid koos bluusi ja Lucille'iga tundub maailm talle hoopis väiksem ja kodusem. Mugavasti tundis ta end ka Tallinnas Dekoltee klubis ja pressikonverentsil Olümpia hotellis, kus ajakirjanikud said poole tunni jooksul rahuldada oma uudishimu. Selgus, et B. B. King pole mitte üksnes mõnus muusik vaid ka pagana lahe inimene, kes peab lugu naljast, pole teps mitte kõrk, räägib arukat juttu ja näeb oma 71 eluaasta kohta välja kadestamisväärset nooruslik. Küllap on tal aidanud vormis püsida piiritu armastus bluusi ja oma musta kitarrikaunitari Lucielle'i vastu. Maestro 70. sünnipäevaks kinkis firma Gibson talle Lucille XVI, kes kogub esialgu mängukogemusi laval toimuvat pealt vaadates. Küllap märkas Lucille, et bluesipublik pole Eestis teistsugune kui mujal maailmas. Klubihämaruses kaob piir prestiižkuulaja ja tõelise fänni vahel — blues ühendab kõiki. B. B. Kingi mäng ja mahlakas laul on makstud raha väärt. Bluesiorkestri vask lisab kontserdile sära ja svingile teravust — head muusikud mängivad selles orkestris, ka valged. Nahavärv pole bluusi juures oluline, arvab kuningas.

1960ndate lõpust, mil rocki- ja popipublik avastas B. B. Kingi ja tema majesteetliku bluusi, on ta olnud maailma edukaim bluusiartist, võitnud kõikvõimalikke bluesiauhindu. B. B. King on mees, kes tõi bluusi kolkast Ameerika muusika peateele. Keegi teine pole suutnud lummata nii suurt hulka rockkitarriste ja -lauljaid. Mõnikord on kuningale küll ette heidetud tema muusika liigset puhtust, korrastatust, sest autentne akustiline blues võiks olla natuke konarlik, nagu munakivitee, mida käies komistab väsinud rändur. Ilmselt on see sisemine ja väline korrastatus olnud B. B. Kingi firmamärk. Kunagi ütles onupoeg Bukka White B. B. Kingile "Kui lähed esinema, siis riietu nii, nagu läheksid panka raha laenama." B. B. King pole seda unustanud. Teda on siiski nähtud ka vabamas riietuses; näiteks tunamullu suvel Paris esines ta lühikeste käistega sitsisärgis, samas kui James Brown istus ligipääsmatuna valges Mercedeses, vahetas oma esinemiskostüüme ja kihutas enne viimase loo lõppu kontserdipaigast minema. B. B. King jäi pärast kontserti garberoobi ja võttis tunni jooksul vastu oma paarkümmend jutulesoovijat. James Brown ja B. B. King on erinevad isiksused, kuigi nende karjäär on kulgenud paralleelselt, kuigi nende muusikas võib leida ühisjooni, sest juured on ühed.

B. B. Kingi muusika ühendab Mississippi bluusi, jazzit, gospeli, rock- ja popmuusika. Kõige sügavamalt on B. B. Kingi mõjutanud Blind Lemon Jefferson, T-Bone Walker, Lonnie Johnson ja Charlie Christian. Sellel baasil on B. B. King vorminud oma stiili, milles soolod ei ole üle kuhjatud virtuossete passaažidega ning valitseb mõte ja meloodia. Ta laseb helidel hingata ja õhul vibreerida, tuues oma kuulsa vibraatoga esile olulised muusikalised aktsendid. Ta kallid Lucille laulab. Näib, nagu lähtuks kitarrimeloodia B. B. Kingi hääleulatuses. Kui laulab kitarr, väikib

mees, ja vastupidi. Lineaarne mõtte- tasand on oluline — ja tugevad mehelikud tunded. Kuigi ta on seda *show* väikeste variatsioonidega esitanud sadu kordi, tundub see kuulajale ainukordne ja -laadne.

Raske on ette kujutada klassikalisemat bluesitausta kui B. B. Kingil. Ta on sündinud Mississippi ääres, 9aastaselt jäi ta orvuks. Tema kool oli kirik, kus ta laulis vokaalkvartetis. Siis tuli töö puuvillaistanduses. 20aastasena laulab ta Memphise tänavatel. Memphis pole teab mis paradisi. Tundub väiksem kui Pärnu, vaesemgi, kuigi linna uhkeimas hotellis ujuvad pardid purskkaevus, pühapäeva hommikul mängib keelpillikvartett ja muul ajal valge klaver ilma pianistita imeilusasti klassikat ja jazzit. Mississippi kaldapealsed on savised ja suure vihmaga muutub Memphise bluesifestivali tanner suureks saviliuväljaks, kus ukerdavad bluesihullud, et lemmikartistidele lähemale pääseda.

Bluus on Memphise olulisemaid müügiartikleid. B. B. Kingi klubi on Beal Streeti prestiižikamaid, kahekordne, mahutab ligi 300 kuulajat. Muusikud unistavad esinemisest just selles klubis, kus näib hõljuvat B. B. Kingi vaim, kuigi meest ennast võib seal kohata harva.

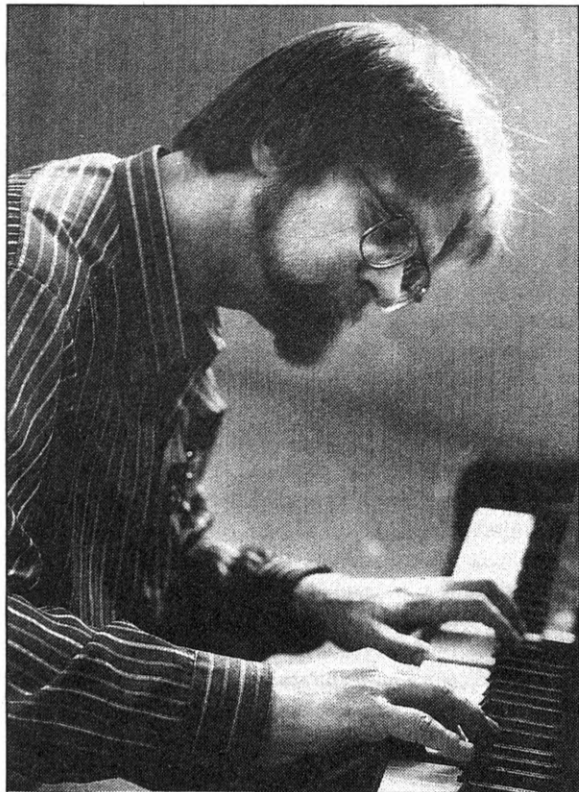
Oma kunstnikunime sai Riley B. King Memphise kohalikus raadiojaamas diskorina töötades. Beal Street Blues Boyst sai lihtsalt B. B. King. Maailmakuulsad hitid ei jäänud tulemata: "Three a clock blues", "Everyday I have the blues". B. B. King laulis hittideks esmalt teiste lood, hiljem tulid "The Thrill is Gone", "Paying the costs to the Boss", "When Love comes to Town" jpt. Ta esines koos Rollingsitega, koos U2ga, ka noored võtsid bluusi omaks. Bluus on B. B. Kingile nagu paljudele bluesiartistidele elustiil, armastus, elu ise. Ka Tallinna jättis kuningas endast tükikese aurat, legende ja õhkamisi.

ANNE ERM

B. B. King Paris.

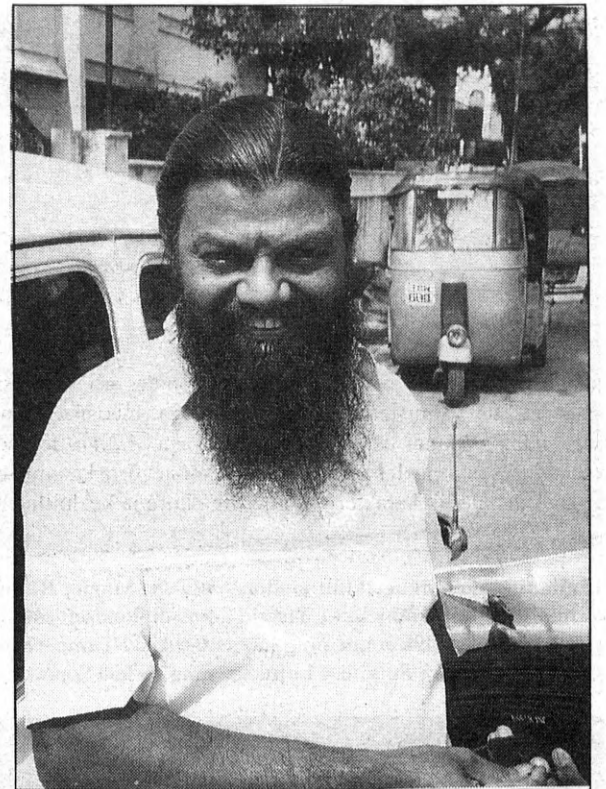

Eero Hämeenniemi

KIIRPILK HELSINGI BIENNAALILE

Helsingis toimus 7.—13. märtsini
traditsiooniline uue muusika biennaal,
seekord juba üheksandat korda.

Karaikudi R. Maniga

Helsingi biennaali omapäraks on kunstiliste juhtide vaheldumine, tavaliselt ka suurem keskendumine mõnele heliloojale, vastavalt korraldaja maitsele. Tänavust festivali vedas 1970ndatel esile kerkinud uue tugeva modernistide voolu üks peategijaid **Eero Hämeenniemi** (s. 1951).

Et Hämeenniemit on viimastel aastatel eriti huvitanud ja mõjustanud india kultuur, näidati seda mitmeti. Neli löökpillivirtuoosi eesotsas kuulsal **Karaikudi R. Maniga** mängisid traditsioonilises india stiilis, improviseeriti vaheldumisi. Musitseerimine oli nii intensiivne ja vahetu, et ka publiku tähelepanu oli (tervelt tund aega!) ainuüksi neile koondunud. Esindatud oli ka klassikaline india tants **Alarmel Valli** esituses.

Hämeenniemit on huvitanud kultuuride segunemine, nende omavahelised seosed. Seekordne biennaal ei olnud enam ainuüksi

muusikaline sündmus — tantsu- etendused ja jazzkontsert olid kavast esmakordselt. Kultuuride-kunstiliikide segamine-segunemine on Hämeenniemi arvates suund, mis end paratamatult peale surub ja teda oma võimaluste paljususe tõttu kütkestab.

Shobana Jeashing Dance Company, kuuest tantsijast koosnev ansambel, esitas kaks kava, mis nii muusikas kui tantsuliigutustes oli klassikalise india ja moderntantsu segu. Kahju, et viimase päeva kontserdid kuulmata jäid, sest just sinna olid kavandatud idaanilised valgete inimeste helidid: korraldaja enda "Lay-apriya" (esietekanne), millesse kaasatud ka Karaikudi R. Mani ja tema ansambel, india muusikat põhjalikult uurinud John Fouldsi (1880—1939) "Kolm mantrat" (mille esietekande-võimaluse üle oli Hämeenniemi bukletis väga uhke) ning bali muusika uurija Co-

lin McPhee (1900—1964) "Tabuh Tabuhan".

Teine Hämeenniemi "kohustus" soome publiku ees oli tutvustada ameerika muusika seda osa, mis Soomes millegipärast esitamata jäänud. Hämeenniemi on ise Ameerikas õppinud **Joseph Schwantneri** (s. 1943) juures 1980ndate alul. Peale nimetatut kõlasid veel Christopher Rouse'i (s. 1949) ja **John Corigliano** (s. 1938) tööd. Nagu sünniaastatest näha, üsna ühealised mehed. Ühist oli üldjoontes muusikaski: tugev Euroopa sümfonismitraditsioonidele toetumine, kaudne side tonaalsusega. Just Rouse'i puhul oli eriti ilmne Šostakovitši eeskujul, südamevalutamine traagiliste inimsaatuste pärast. Pean tunnustama, et seesugust joont pole ameerika muusikas varem kohanud või tähele panna osanud. Corigliano ja Schwantneri puhul kõitis orkestri värvide virtuosne kasutamine,

eriti Schwantneri kristallina särav kõla.

Helsingi biennaali kavasse on ikka mahtunud rohkem või vähem omamaiseidki heliloojaid. Tänavusest kavast jäid enam meelde **Pehr Henrik Nordgreni** ja **Jouni Kaipaise** tööd. Nordgren (s. 1949) on muuseas kolm aastat Jaapanis õppinud. Esitatud Kolmas sümfoonia oli vist kogu festivali ekspres-siivsemaid teoseid. Jouni Kaipaise (s. 1956) Klaverikontserdi otsene inspiratsiooniallikas oli Skrjabin, tema leegitsev-lõõmav helikeel. Jäi mulje, et veel hiljaaegu modernistlikku muusikat eelistanud soomlased on sellest pisut väsinud, mängivad oma biennaalil traditsioonilisema helikeelega teoseid ja mitmed soome heliloojadki on tagasi pöördunud traditsioonilisema väljenduslaadi poole.

Kui tulla tagasi ida ja lääne ühendamise juurde, siis kaudselt seostub sellega **Malcolm Singeri**

juhendatud projekt — sümfoonia-orkester mängimas ilma noodita. Lugu pealkirjaga "Rites and Rituals" kujunes järk-järgult ühises improviseerimise õhkkonnas ning sai lõpliku kuju alles nädal enne esinemist. Singer on Inglismaalt pärit helilooja, kes sattunud pedagoogilisele tööle. Ta on kindlalt seisukohal, et mängija on ilma noodita palju vabam ja aktiivsem, tal on palju tugevam enesekontroll, ta tajub palju täpsemini ja vahetumalt publikut. Seega on ta tagasi jõudnud muusika algse, noodistatud muusikaga sageli ja tänapäeva keeruka muusikaga enamasti kaotsi läinud olemuse — suhtlemiseni. Sibliuse akadeemia sümfooniaorkestri esinemises oli tõesti siirust ja vahetust, rõõmu pillimängust nagu esimesena nimetatud Karaikudi R. Mani ansambli etteasteski.

VIRGE JOAMETS

SOOME LUGU EESTI-ROOTSI ETTEKANDES

Nädalapäevad tagasi kanti Stockholmi mainekas Konserthusetis ette Jean Sibliuse koorisümfoonia "Kullervo", kus Paavo Järvi taktikepi all musitseerisid solistid Peter Mattei ja Randi Stene, Stockholmi Filharmoonikud ning Eesti Rahvusmeeskoor. Lisaks kontserdile toimus ka sama teose plaadistus firmale Virgin Classics.

"Kullervo" kannab oopuse-numbrit seitse ja pärineb 26aastase heliloojate sulest. Sibelius, kes hindas vanemas eas teatavasti oma teoseid tihti kaunis madalalt, ei näinud "Kullervos" suuri väärtusi nagu näi-

teks tänapäeval ülipopulaarses "Finlandiaski". Vaatamata mõnedele kohmakustele orkestratsiooni ja arenduse osas on tänapäeva tippdirigendid siiski teosest paremal arvamisel ning esitavad ja plaadistavad "Kullervot" meelsasti. Virgin Classicsi märgi all ilmuv "Kullervo" satub üsna väärikasse seltskonda, kus on oma koha hõivanud sellised kuulsad firmad nagu Chandos (teose on plaadistanud Taani Raadio koor ja orkester Leif Segerstami juhatusel), BIS (Göteborgi Sümfooniikud ja Neeme Järvi), Sony (Los Angelese Filharmoonikud, Soome Ylioppilaskunnan Laulajat ja Esa-Pekka Salonen), EMI (Helsingi Filharmoonikud, RAM, YL ja Paavo Berglund) ning Naxos (Turu Linna-orkester ja Jorma Panula). Klassikalise muusika plaaditurul valitseb juba mitmendat aastat sügav kriis,

uute plaatide läbimüük on aina suureneva valiku tõttu kahanenud ja õige nišši leidmine nõuab peent strateegilist mõtlemist. Kahtlemata ei ole "Kullervo" uus esitus eelmistest halvem ja sellel on vajalik esituslik iseärasus, mis äratab kindlasti huvi. Nimelt ei osalenud esimest korda "Kullervo" salvestamisel ühtegi soomlast, kuid sellegipoolest võib kindlalt väita, et teose sisuline kvaliteet ei kannatanud.

RAM on "Kullervot" laulnud nii Saloneni kui Berglundide juhatusel ja see muusika sobib koorile imehästi. Nii dirigendi kui plaadi produtsendi David Murray korduvad kiidusõnad, mille kohaselt meeste esinemisega jäädki väga rahule, ei olnud ilmselt vaid meelitus. Teose kooripartii nõuab koorilt kõrvuti ekstreemset kõla-jõudu ja habrast *pianissimot*, milleks RAM on võimeline. Pärast soome

assistendi pedantsset tööd tekstiga olid kõik nüansid selgelt tajutavad.

Kontserti arvustasid kõik peamised päevalehed, näiteks kiitis Erik Wallrup 15. märtsi Svenska Dagbladetis Paavo Järvi ühekülgsust vältivat tõlgendust ja RAMi, kes väärivat "eraldi peatükki". Eesti nurgatagust sahistamist täis muusikaelus paistab olevat "heaks tooniks" RAMile ülevalt alla vaadata. Tuleb karta, et see, kui täissaal koorile USA, Stockholmis või mõnes Eesti maakohas vaimustunult aplodeerib, ei sunni iseteadlikke Rahvusmeeskoorile teise pilguga vaatama.

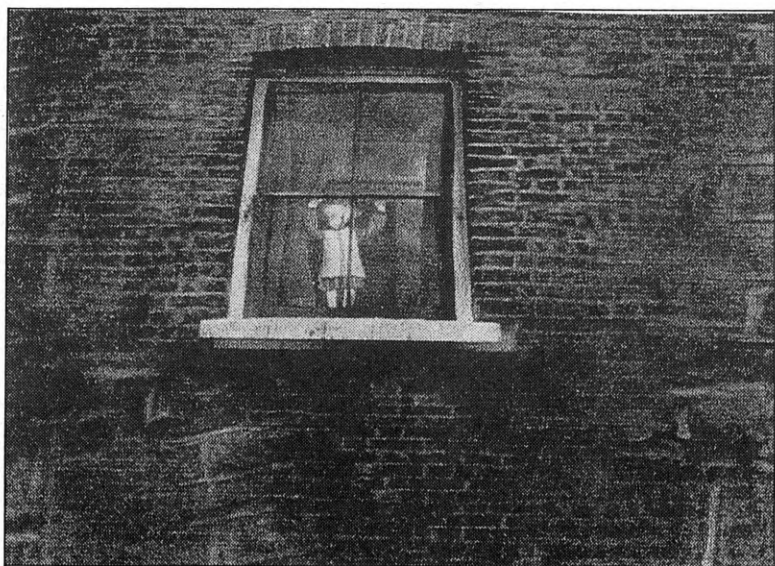
Pea kõik "Kullervot" juhatanud dirigendid on seni solistidena kasutanud Soome ilmakuulsusi nagu Jorma Hynninen, Raimo Laukka või Soile Isokoski. Oli julge samm kutsuda laulma noorepoolsed solistid, kes peavad nii tekstikeskse teosega

keerulises võõrkeeles hakkama saama. Nii norra metsosopran Randi Stene kui ka rootsi bariton Peter Mattei tulid arhailise tekstiga kenasti toime. Vokaalselt oli teatraalne Mattei ideaalilähedane, mõnevõrra üle Stene, kes ei jätnud samavõrd efektselt muljet. Stockholmi Kuninglik Filharmooniline Orkester mängis selgepiirilisel, kuigi väidetavasti kaugelki mitte nii mõjuvalt, kui sama muusikat esitanud Los Angelese Filharmoonikud.

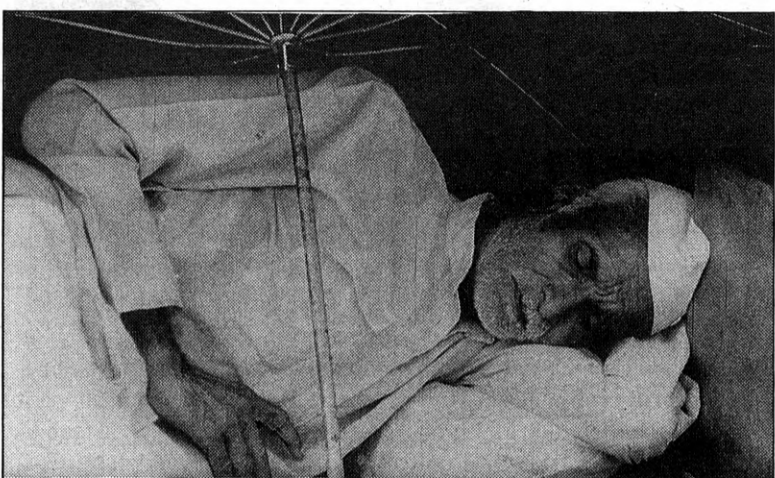
Paavo Järvi on sel hooajal koos inglase Andrew Davisega Stockholmi Filharmoonikute külalisdirigent. Lisaks mitmele kontserdile on ta sama orkestriga Virginile salvestanud teisegi Sibliuse plaadi, nädala eest esitleti ka Järvi Eesti albumit "Searching For Roots" Tubina, Pärdi ja Tüüri muusikaga.

JOSEF SANG

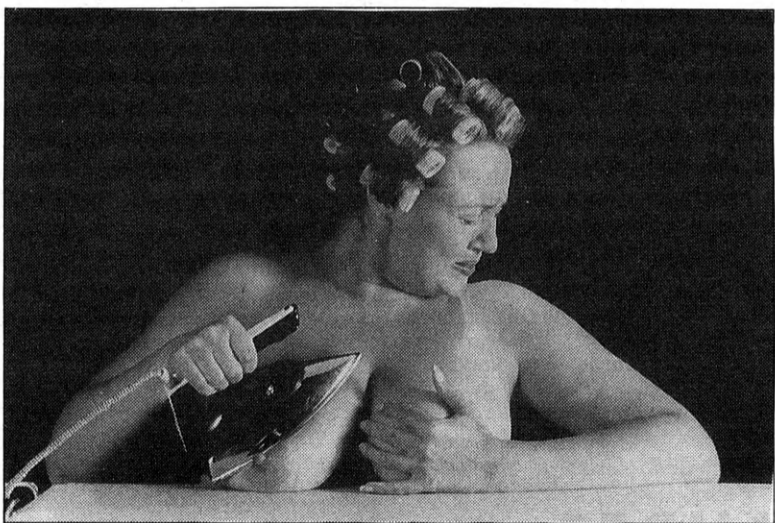

Digitaalne aken minevikku: londonisoomlase Marjut Rimminen animafilm "Palju õnnelikke aastaid", kus digitaalselt sulandati nukkude ja elavate inimeste liikumine ning joonistused, sai Tampere lühifilmifestivali *grand prix*, Suure Suudluse kujukese ning 25 000 Soome marka.

Idamaine lihtsus ja elurõõm: prantslanna Natasha de Betaki lühimängufilm "Kaal" jutustas 13 minutiga Bombay tänavakingsepa Mochi eluloo. Film sai Tampere parima lühimängufilmi preemia.

Naiste võit: feministlik režissöör Kiti Luostarinen sai filmiga "Naise elukaar" ("Naisenkaari") ühe kodumaiste filmide peauhindadest. 30 000 Soome marka "naisterahva keha ja vaimu vaevade südantliigutava vahendamise" eest.

Hinnas ida: saksa režissööri Dana Ranga kompilatsioon Saksa DV kunagistest muusikafilmidest "East Side Story" oli Tampere festivalipubliku hulgas populaarsemaid vaatamänge — vanameister Chuck Jonesi animaretrospektiivi, "Vampiiride öö" ning Fritz Langi "Metropolis" piduliku kontsertesituse kõrval. Pressifotod

TAMPERE – EESTI FILMIDETA

Vähemalt kümme viimast aastat järjest on Tampere rahvusvahelisel lühifilmifestivalil olnud alati esitatud eesti dokumentaale, animavõi lühimängufilmid. Nagu mäletame, on sellelt festivalilt, mida maailma lühitegijad arvavad üheks auväärsemaks ja pingelisemaks omavahelise konkureerimise paigaks, eesti režissööride tööd mitu korda ära toonud ka suuri preemiaid — kasvõi Priit Pärna "Eine murul" ning Lintropite "Šurale". Korduvalt on Tampere esitatud tagasisaateid eesti filmitegijate loomingule; programm on ikka jooksnud paar, mõni aasta isegi kümme konna maa-rahva kinopilti. Tänavusel, 5.—9. märtsini peetud XXVII kinokokkutulekul, polnud festivali peamaja, Tampere-talo ees näha ei Eesti lippu ega maja saalide ekraanil ainustki eesti filmi.

Miks eesti lühifilm nüüd nii lähedaste naabritegi juures on rohkem *out* kui varasematel aastatel, sellele võib olla mitu seletust, aga peamisi on paar.

Esiteks: uusi dokumentaalfilme filmilindile meil sama hästi kui ei tehta, või kui tehakse, siis lõplik versioon, mida rahvale näidata saab, valmib ikkagi videos ja soliidsemad festivalid võtavad oma põhikavva üksnes kinolindile võetud asju. Värskeid animafilme oli meil pakkuda ainult üks, Priit Tenderi debüüt "Gravitatsioon", kuid selle praakinud Tampere konkursikava valikumeeskond välja. Niisiis ei valitse tõsine kriis ainult eesti pikkade mängufilmide tootmises, ka dokumentaal- ja animafilme ei ole meil peaaegu üldse pakkuda. Mullu ei saadud katuse alla ka ühtegi lühimängufilmi.

Teiseks ei ole möödunud aastate eesti filmitoodangu koopiad enamasti sellises korras, et neid endast lugupidav festival väga hea meelega esitada tahaks. (Kui just pole tegemist vanade filmikoopiate ekstra retrospektiiviga, nagu osa möödunud nädalal Pariisis Pompidou kultuurikeskuses esitatud balti filmiprogrammist.) Ja selleks, et eesti film oleks kui aja- ja kunstilooline materjal, moodsa kvaliteediga harjunud inimesele kättesaadav ja vastuvõetav, on eesti vähestel kinopoliitikutel, istugu nad Kultuurkapitali või mõnes muus nõukogus või millise kinotegijate liidu eestseisuses tahes, võimalik kaunis palju ära teha. Aga kõnelgem Tampere filmifestivalist, mitte sellest, mis mulle seal välismaa filme vaadates jälle meelde tuli ja mõningast kibedust valmistas. Eesti teema lõpetuseks olgu öeldud ainult veel niipalju, et konkursikava tänavune tase oleks vabalt lubanud meie parematel tegijatel kaasa rääkida. Oleks küll. Pealegi polnud sedakorda eeskavas ka ühtegi lõunanaabrite kinotükki.

SUUR SUUDLUS JA TEISED VÕIDUD

Tampere festivali *grand prix* sai Londonis elav, juba aastaid *Channel Four*ga koostöös animafilme val-

mistav soomlanna Marju Rimminen. Rimminen kaheksaminutine "Palju õnnelikke aastaid" ("Many Happy Returns"). See on soome animafilmitöötajate esimesse põlvkonda kuuluva režissööri uuenduslik katse, milles ekraanil digitaalnõksudega kokku sulandatakse elusad inimesed, nukud ning joonistused. Nukker meenutuste rida, ent Rimminen toonitab, et tegemist pole otseselt autobiograafiliste piltidega. Ta ei ole ka jutustanud mingit selget lugu, vaid jätkuvate ning korduvate piltide ning kujundite varal püüdnud anda ettekujutust neist valulistest jälgedest, mis lapsepõlves üleelatu ja nähtu võib olla jätnud ühe küpse naise hinge. "Palju õnnelikke aastaid" on, tänu ka saatemuusikale, südant kriipiv sünnipäevatervitus minevikust. Seda vaadates tuli meelde Rao Heidmetsa mustvalge "Elutuba" — mõlemas filmis on laste närve sööivate vanemate teise-toa-elu, tülisid ja lahkumisi, aeglast võõrdumist ning kapisoleku-surutust. Mõlemas olid ka elusad ja animeeritud inimesed koos. Rimminen film on tundelisem, Heidmetsa oma kuidagi kalkuleeritum ja abstraktsem, pealegi jookseb temal veel filmi sisse surnuaia ja pulmade ning Väga Vana Vanaisa sümbolika. Heidmetsa film oma "põlve otsas tehtud kombineeritud animatsiooniga" mõjuks praegu Rimminen filmi kõrval sümpaatse retrona, soomlanna kätte antud *Channel Four* digianimatehnoloogia on kõigest oma moodsusest hoolimata jätnud ta filmi mõningast häirivat jõnkslikkust. Võimsa arvutipargita, tõsi küll, varsti enam animakunsti ei tooda, kuid hea käsitöö, mida eesti animameistrid küll valdavad, võib vahel ekraanil samuti imeiliselt mõjuda. Arvuti annab, mis seal rääkida, juurde kiirust, võimaldab mängida suuremate mahtude ja võimalik et rikkalikumate faktuuridega. Aga samal ajal: näiteks Tampere viibinud legendaarsed animameistrid vennad Quaid ignoreerivad peaaegu kõigis oma filmides arvutite kasutamist ja digitaalset pilditöötlust. Nagu ka "esisürrealist" animakunstis Jan Shvankmajer. Parima animafilmi auhinna sai tänavu tšehhi joonisfilm "Kordamine" ("Repete"); režissöör Michaela Pavlatova). Ekraanil on taas näidatud, kuidas ristuvad igapäevast rutiinset elu elavate inimeste teed, sageli nii, et nad isegi millestki aru ei saa. Natuke nalja, üks koer, kolm abielupaari. Tsipake aegunult see kolmevärviline pliiatsijoonisfilm mõjus, aga kordamine olevat tarkuse jne. — Pavlatova oligi abstraktsele valgele pinnale või maastikule kandnud samasuguse ristliikumise segapuntra, nagu kümme aastat tagasi poolakas Zbigniew Rybczynski "Tangos". Ja mitu korda lihtsustatumalt. Oscari saanud "Tangos" toimus aga kogu film ühes toas ja selle kokkusurutus andis ekraanitegemiste rutiinile mingi igavikulise absurduse. Pavlatova joonisfilm jääb argielulise tobeduse karkeerimiseks ja sellisena tuletab meelde Priit Pärna retoorilise küsimuse: kas ikka tasub joonisfilmitegijal raisata aasta oma elust selleks, et

vaataja kinos natuke nalja saaks?

Parimaks dokumentaalfilmiks pidas rahvusvaheline žürii austraallaste Katey ja David Grusovi "Jõulutorti" ("The Christmas Cake"). See on dokumentaalfilm, nagu neid alata ja igal pool tehakse. Kaks 80ndates vanatädi, Mollie ja Jessie, kes elavad ühe katuse all, valmistavad jõulutorti, nii nagu nad seda terve elu on valmistanud. Selle juures nad arutavad poliitikat, räägivad oma elust, käivad korra *supermarketis*. Saavad tordi valmis, söövad. Aeg läheb. Üks tädi on surnud. Ellujäänu teeb järgmiselgi aastal samasuguse tordi. Harilike inimeste harilik igapäevaelu pakub dokumentalismisõbrale ikka vahel lõbu. Mutid ise on kanged, viskavad nalja, kõva eluvaimu täis. Muudkui kallavad tordisegule konjakit juurde. Aga midagi erakordset selles filmis üldise inimlikkuse kõrval küll ei ole. Lihtsalt oskusega ja vahenditult tehtud. Vahest piisab sellestki kesk lakka-matut *actionit*.

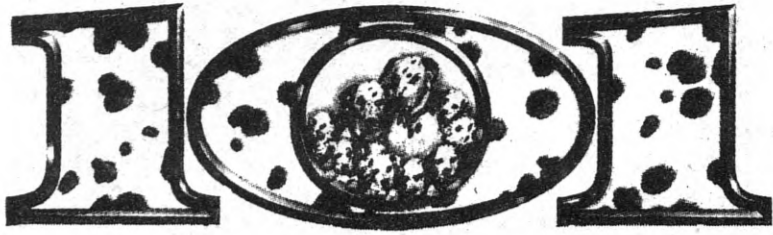
Parimaks lühimängufilmiks arvati prantslanna Natasha de Betaki "Kaal". Kaal on Bombay uulitsakingsepa nimi. Kogu ta varandus on tööriistakast, mille kõrval mees tänavaval ka elab ja ööbib. Parandab ja viksib kingi ja sandaale. Kogu aeg rõõmus. Muudkui parandab ja viksib. Tunneb end sandisti. Mõni päev hiljem istub ta kasti kõrval noormees ja jätkab sama tööd. Lihtne idamaine lugu nagu Daniil Harmsi jutt. Ainult mitte nii õel, vaid leebe ja südamlük. Üksainus piisk ajameres.

FILME TEHAKSE AVALIKKUSE JAOKS

Niisugust asja korrata paistab tobe. Milleks siis veel neid filme tehakse? Kuid Eesti oludes ei ole see asi sugugi nii selge kui Soomes või mis tahes muul rohkem arenenud kinomaal. Siia mahtus ainult mõni lause umbes sajandiku kohta sellest, mida filmifestivalil näha saanuks. Soomlaste endi filmidest jäi kirjutamata. Aga rahvusvahelise programmi kõrval, mis tänavu oli natuke nõrgem kui paaril eelmisel aastal, on soome kinorahva jaoks ennekõike tähtis just Tampere ära näidata ja näha eelmise hooaja lühifilmitoodang. Ükski teeleitus või tuttavatele-sõpradele korraldatud esilinastus ei asenda demonstrerimist festivali konkurssiprogrammis, millele juurdepääs on avatud kõigile, kes filmi vastu aktiivset huvi tunnevad. Põhimõtteliselt on festivalil võimalik kõigil soovijail ära vaadata kõik aasta jooksul tehtud vähegi vaatamisväärsed soome filmid. See tähendab täiesti avatud suhtlemist publikuga. Pärast festivali on avalikkusel, mitte ainult kriitikutel ja ametnikel, selge, kuidas üks või teine filmilooja areneb, kas toetusraha läks salku või mitte jne. Niisiis korratagu lõpetuseks ikka, nagu kunagi väsimatult kordas Kartaagost rääkija: mitte ainult rohkem eesti filme ei vaja me, seda ka, vaid ka rohkem publikuga suhtlemise võimalusi, seega: eesti filmi festival.

JAAK LÕHMUS

Eile kinos Sõprus esilinastunud Disney kompanii toode "101 dalmaatsia koera" pole mitmele eesti filmiinimesele mitte esimene kokkupuude nimiosalistele koertega.

Aastal 1994 filmis stuudio BSB Europe Eestis järjekordseid Pedigree Pali reklaamklippe, sedapuhku Balti ja Soome (tele)turul tarvis. "Võõrustajateks" kaasati mitmed kohalikud asjatundjad; operaator **Urmas Jõe-mees** ja filmikunstnik **Margus Öunapuu** mäletavad jutustada järgmist:

"Koerad valiti iga vabariigi jaoks hoolikalt, isend pidi olema vähemalt riigi tšempion ja tõug ise miskiitpidi sellele rahvale hingelähedane. Miks eestlastele just vene hurdad valiti, kes teab, igatahes oli neil karv nii lagunemas, et filmida sai ainult tühest suunast. Nagu ennast kausi kallal käänasid, teise külje ette, nii oli plaan läbi kah. AGE agentuur tõi ka ühe naise koerte kõrvale, aga sellel juhtus vääramatus olema, laialt naeratades paistis tühi koht.

Dalmaatsia koerad määrati Soome variandi jaoks, toodi sealt oma autoga terve kuhi kohale. Puur võeti autolt maha, tehti lahti — ja kaks tüki olidki kadunud. Võtted seisid, otsiti dalmaatsikuid Käsmu metsa pidi taga. Leiti üles ja lasti hobustega kokku, tollakoerad ikkagi. See ajas

nad puhta pööraseks, üks väga andekas mitmetuhandemargane naksitrall hakkas hobust tagajalast sööma, kuni kabjaga laksu ära sai, oi seda õuduskisa siis. Ja üks geneetiline kihk oli neil veel, hakkasid hobuse sõnnikut sööma. Aga kuidas sa pedigriid reklaamid, kui koertel pruun võru suu ümber, nii innukalt ahmisid. Grupi assistendid pandi kühlvitega ringi sibama ja sõnnikut matma, aga selle nad jagasid ära, hakkasid välja kraapima. Koledasti ikka maitses neile, dalmaatsikute perenaine oli jube hädas.

Ega nad pedigriid küll sööma ei tikkunud. Läti šnautserid üksi vist said hakkama, nohistasid nagu pidi. Dalmaatslased petsime sellega ära, et kohalikust sööklast töömehe maksakastet ja peitsime konservi alla, kuiva variandi graanulite alla sai ka vorstiviile sokutatud — üldplaanis pettis see ära. Konserv ise haises hullupööra, aga pidi ilus ja tervik välja nägema. See õnnestus järgmise nipiga: lööd purgi põhja augu ja sealt tohtu jõuga puhudes lupsabki rokk teiselt poolt ühes tükis välja. Võid arvata, milline võru ja lehk sel puhujal enesel duublite lõpuks suu ümber oli — kassid käisid mitu päeva ümber. Peamiselt kööginaise kassidele äranäserdatud pedigriid pärast antigi, nemad ainsatena seda söid. Suure plaaniga oli aga see rõõm, et põhi-

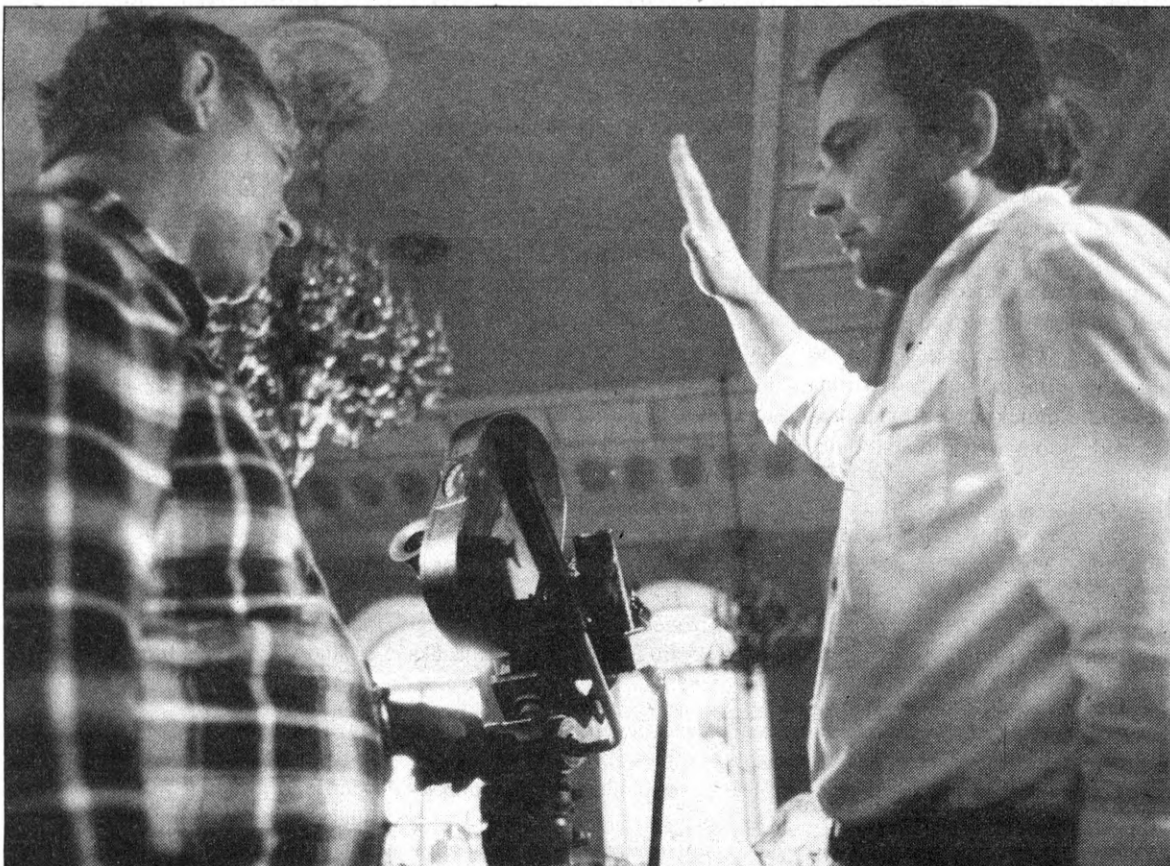
koera laigud polnud päris korrektsed, sellele maalis grimmeerija uue ja õige näo. Meie määrisime toitu rasvasemaks, et säraks päikse käes, ja ka koera moka sai rasvaga meigitud, et justkui ila tilguks. Dalmaatsikuid hoiti küll päev otsa näljas, et oh kuis ahmiks — ikka läksid sõnniku kallale. Hobune ju sellise lühikese jätkekoolega, säält jätkub koeralegi seedida.

Leedu terjerid jälle omavahel kaklesid kogu aeg, aga kui "tööd" tuli teha, siis väsisid kohe ära. Oli vaja, et "leedukas" tuleb ja hüppab võimsalt üle tara, need aga, lõsaki, maoli tara otsa! Ei läinud pulga järel vette ega miskiit. Ainult kaklesid.

Aga tegijad, see Marsi kodutiim, olid professionaalid küll. Nagu kaamera õlalt maha pandi, et siit ja sinna suunas, siis rohkem ei liigutatud. Eluaeg mööda maailma ühesama koeratoiduga ringi sõitnud, seda oli kohe näha. Rahad olid suured, sellised tegijad olid muuseas palgatud, nagu Gareth Boegarde režissöörina ja Harvey Harrison, kellest sai Sven Nykvisti järel üleuroopalise operaatorite ühenduse (ECU) president. Ta oli ka selle viimase Leningradis seikleva Bondi filmi peal *second unit*.

Ahjaa, et miks vene hurdad Eesti jaoks? Meelde tuli. Algul saadi kokkulepe mingi meelikuma tõuga, ei mäleta enam, mis see oli. Aga siis perenaine hakkas mõtlema, et oot, Pedigree Pal, see on ju see Poolas tehtud sodi, temal surid eelmine aasta kaks koera selle kätte maha ja tema oma loomi ikka ei anna. Ega andnudki."

Üles tähendanud P. P.

Vannume filmile truudust

RETROFLÄSS: Tosina aasta eest valmistus ka üks tulevane peaminister sisult sotsialistlikku, vormilt rahvuslikku filmikunstileiba sööma. Ajad olid karmid. Perestroika alles verinoor, perspektiivid õhkõrnad; tashilju sõandas tulevik saada kompuuterlust täis. Stsenarist ja režissöör Mart Siimanni käe all said taisteks poole tunnine videofilm "Komp-

leksne lähenemine" (operaator Robert Vood, Eesti Telefilm 1985) ja veerandtunnine 35-mm "Inimene ja kompuuter" (operaator Aleksander Razumov, Eesti Telefilm 1986). Sülopsist uskudes näitab esimene "EPA veiste pidamise labori tööd elektroonika rakendamisel veisekasvatuses, kuna laboratooriumis tehtud katsed söötmise ja füsioloogiliste mõõtmiste automatiseerimisel on äratanud üldist tähelepanu". Teise

filmi on autor(id) pühendanud tõigale, et "vaimustuse ja lootuse kõrval kaasnevad kompuutrite tungimisega meie igapäevaelu ka kartus ja eelarvamused. On's arvutihirmul alust? Milleks on tänapäeva kompuutrid suutelised? Tutvustatakse meie käsutuses oleva kompuutertehnika mõningaid kasutusalasid ning räägitakse arvutihirmu põhjustest."

R. Tiikmaa foto:
A. Razumov ja M. Siimann

TÜRANNIASKOND

Katkend Siegfried Kracaueri raamatust "From Caligari to Hitler", "Caligari Hitlerini. Saksa filmi psühholoogiline ajalugu."

"Caligari" oli liiga mõistuslik, et Saksamaal populaarseks saada. Kuid filmi teema — hing seismas ainsa valiku ees, kas türannia või kaos — lummas edasi. 1920ndate esimesel poolel pöördusid selle poole mitmed saksa filmid.

Üks osa spetsialiseerus türannide kirjeldamisele. Seda tüüpi filmides ei hellitanud kaasaegsed (rahvas, kes ikka rahutu, ikka veel vaba, endale valitsemisvormi-valima) mingeid illusioone türannia võimalike tagajärgede suhtes; vastupidi, filmid püüdsid üksipulgi selgust saada selle põhjustet kuritegudes ja kannatustes. Kas oli bolševismioht nende fantaasia äratanud? Või vajasid nad selliseid õuduspilte esile manamaks himusid, mis tundusid omased ja nüüd neidki võimu alla haaravat? (On igatahes kummaline kokkusattumus, et natsid kõik näidatu vaid kümme aastat hiljem ka tegelikkuseks tegid.)

Selle suuna filmidest sai just "Nosferatu — õuduste sümfoonia" ("Nosferatu — Eine Symphonie des Grauens", 1922) erilise maine osaliseks kui vampiiruse filmilisele vormile alusepanija. Film oli kohendus Bram Stokeri "Draculast", mille stsenarist **Henrik Galeen** oli täitnud oma ideedega.

Breemeni kinnisvaramaakler saadab oma äsjaabiellunud sekretäri Karpaaide metsadesse kokku saama Nosferatuga, kel olla mõningaid ärideid. Sekretäri matk läbi tarretava udu, keset vahuseid hobuseid, hunte ja kummituslikke linde on vaid süütu eelmäng neile seiklustele, mis ootavad ees Nosferatu lossis. Sääls eksleb külaline hüljatud tubades ja keldrites peremeest otsides ja leiab selle sarkofaagist — lebamas kui päransilmne laip. Nosferatu on vampiir ja need magavad päeval. Öösel aga hiilib ta imema sekretäri verd. Samal hetkel ärkab tolle Breemenisse jäänud naine Nina, mehe nimi huulil, ning Nosferatu taandub. See oli just stsenaristi soov, ilmutamaks armastuse ülevõimu sellisel telepaatilisel teel. Sekretäri põgenedes lahku ka vampiir, kes üha enam meenutab kurjuse katkulist kehastust, kiusama maailma. Kuhu ta ilmub, sääls rotid esile ronivad ja inimesi sureb. Tema astudes purjelaevale sureb meeskond, laeva jäädes üksi hulpima. Lõpuks jõuab Nosferatu Breemenisse. kus kohtab Ninat; ja järgnev esitab stsenaristi usku. et kurjus ei saa jagu neist, kes astuvad talle vastu hirmutundeta. Põgenemise asemel ulatab Nina vampiirile kutsuva käe. Selle tagajärjed on üleloomulikud, päike tuleb välja ja vampiir hajub.

Juba enne "Nosferatut" lavastatud filmid osutasid režissöör **Friedrich Wilhelm Murnau** oskusele kasutada nägude suurplaanide paljastamaks tunnete süvahoovali ja "orkestrerima" pinget, hajutamaks tõelise ja ebalise piire. Tema filmides piirabki tegelikkust unede ja nägemuste ring.

Ungari-saksa filmiteadlane Béla Balázs kirjutas aastal 1924, et "Nosferatu" sündmusi kandnuks justkui viimsepäeva jääne hingus. Sellise mõjujõu saavutamiseks kasutasid Murnau ja operaator **Fritz Arno Wagner** kõikvõimalikke nippe. Negatiivfilmi jupid moondasid Karpaaide metsad tontlikeks valgete puude labürindiks musta taeva taustal, pööre- ja-plõks stiilis filmitu pani sekretäri vankri liikuma ebareaalselt nõkseldes. Mõjusaim episood on see, kus kummituslaev koletu lastiga libiseb üle fosforselt õhkuva vee. Tulebki tähele panna, missugune määr pilditaju ja tehnilist leidlikkust on appi võetud üksnes selleks, et äratada õudust! Säärsed filmisensatsioonid on mõistagi lühiealised; 1928. a. korraldas Londoni Film Society filmi taaslinastuse, märkides ühtlasi ära, et film "ühendab naeruväärse õudustäratavaga".

"Nosferatuga" seoses meenutasid arvustajad järjekindlalt E. T. A. Hoffmanni, kuid viide romantilistele eelkäijatele ei selgita siiski filmi tähendust. Hirmud, mida esitab "Nosferatu", on põhjustanud katkuna kujutletud vampiir. Kas kujutab tema katku või on katk ekraanile toodud teda ennast kujutama? Kui ta oleks vaid hävitava loodusejõu kehastus, poleks Nina sekkumine tema tegudesse muud kui tühine nõidus, ja sellisena tähtsusetu. Attila kombel on Nosferatugi "Jumala nuhtlus", ning üksnes sellest vaatenurgast katkuga samastatav. Ta on vere(h)imuline türannikuju, kes luurab paigus, kus müüdid ja muinaslood kokku saavad. Iseäranis tähelepanuväärne on see, et lähtekohast sõltumata triivis tollane saksalik meeileilm säärase tegelaskujude suunas — justnagu viha-armastus-suhtest aetuna.

Nii esindab ka "Nosferatu" mudelit, kus kõik türanni või kaose põhjustatud kannatused on väljakannatavad ja võidetavad kristliku armastuse vaimus. Et sisemine muutumine on rohkem väärt kui ükski välismaailma muutus — just see mõte õigustas keskklassi vastumeelsust ühiskondlike ja poliitiliste muutuste suhtes. Kui Nina armastus trumpab üle vampiiri, siis on selline lahendus dostojevskilik. Viimase teosed olid pärast I maailmasõda saksa keskklassi seas eriliselt populaarsed, nende punased seljad kaunistasid igat elutuba.

Lühendatult tõlkinud PEEP PEDMANSON

Esmaspäeval, 24. märtsil linastub Friedrich Wilhelm Murnau "Nosferatu — õuduste sümfoonia" saksa filmiprogrammi raames Tallinna Kinomajas.

AKEN MINEVIKKU

Die Nachlaßverzeichnisse der deutschen Kaufleute in Tallinn 1702—1750. Tallinna kaupmeeste varandusinventarid 1702—1750. Koostanud Raimo Pullat. Kirjastus Estopol, Tallinn 1997, 560 lk.

Meie, nõukogudeaegse pagasiga ajaloolaste jaoks kujutas ajalugu endast võitlevate rahvamasside paratamatut tegutsemist progressi nimel. Selliselt käsitatavas minevikus polnud kohta isegi väljapaistvale isiksusele, kes saatuse mängukannina sattus sündmusi pöörama just nagu juhuse tahtel. Kõnelemata siis tavainimesest oma mõtete ja soovide, pahede ja voo- ruse, öömütsi ja köögipõllega. Tema oli vaid liivaterake klassi- tuulte keerises.

Paraku jäi minevik, vaadatud läbi marksistlikult siledaks lihvitud prisma, nihhasti skemaatiliseks kui ka häguseks. Ja kuidas olekski võimalik mõista tervete ühiskondlike gruppide ja klasside käitumist, teadmata samal ajal mitte midagi üksikindviidist. Ja kuidas oskaksime hinnata iseennast tänapäevas, kui me ei tunne oma eellaste eluolu ja nende maailmapilti.

Ent minevikuinimese kotta pilku heita pole kuigi hõlpus. Kunin- gad ja väejuhid, suured röövlid ja kuulsad liiderdajad on jätanud endast maha palju õige mitut laadi jälgi, kuid omaaegsest müüri- ladjast, yurtspoodnikust või koguni raehärrast reedavad ajalooallikad parimal juhul ainult nime. Paraku ei aita mõne kroonitud pea voodi- kommehetundmine mõista antvār- gi armastust — aristokraat ei elanud nii nagu kesk- või alamkihi esindaja, ja hoopiski ei saa asetada võrdusmärki nende mõttemaailma- de vahele. Küll aitavad tavainime-

se elust ettekujutust saada, para- doksaalne küll, dokumendid, mis on koostatud nende surma puhul.

Juttu tuleb nimelt **varaloendi- test**, milles märgiti üles ootamatu surma läbi lahkunu maine pärand. Selliste nimekirjade eesmärk oli kaitsta orbe ja aidata kaasa varan- duse õiglasele jagamisele pärijate vahel. Oma iseloomult erinevad varaloendid mõnevõrra testamenti- dest, mis koostati ju eluajal kindla suunitlusega ja mis seetõttu pole ajalooallikana nii usaldusväärsed. Seevastu on pärandiloendid, mis pandi kirja rae- ja gildihärrade, su- gulaste ja eeskostjate juuresole- kul, märksa objektiivsemad ja pe- aksid andma lahkunu omandist küllaltki põhjaliku ülevaate.

Mitmetes Euroopa maades — Saksamaal, Poolas, Inglismaal, Prantsusmaal, aga ka meie põhja- naabrite juures Soomes — on pä- randiloendeid viljakalt publitseeri- tud juba aastakümneid. Nähtavasti on just järjest laienev allikabaas lubanud Euroopa ajaloolastel vii- masel ajal erilist tähelepanu pööra- ta igapäevaelu (*Alltagsleben*) uuri- misele.

Meil Eestis tehakse selles val- las (kirjatüki alguses mainitud põh- justel) alles esimesi arglikke sam- me. Tegelikult võiks varaseimaks pääsukeseks lugeda möödunud aastal Tartu ülikoolis kaitsitud **Inna Põldsami** magistriväitekirja, mis käsitleb söömist-joomist kesk- aegses Tallinnas.

Nüüd on aga trükivalgust näinud meie viljaka linnadeurija **Raimo Pullati** mahukas publikat- sioon, milles tuuakse ära Tallinna saksa kaupmeeste varaloendid XVIII sajandi esimesest poolest.

Miks siis saksa kaupmehed ja miks sellest ajajärgust? Esiteks, just XVIII sajand on meie ajaloo- laste vaateväljast (publikatsiooni autor välja arvatud) jäänud teeni- matult kõrval. Teiseks, XVIII sajandist pärineva materjali maht lubab selle põhjal teha ka mingeid

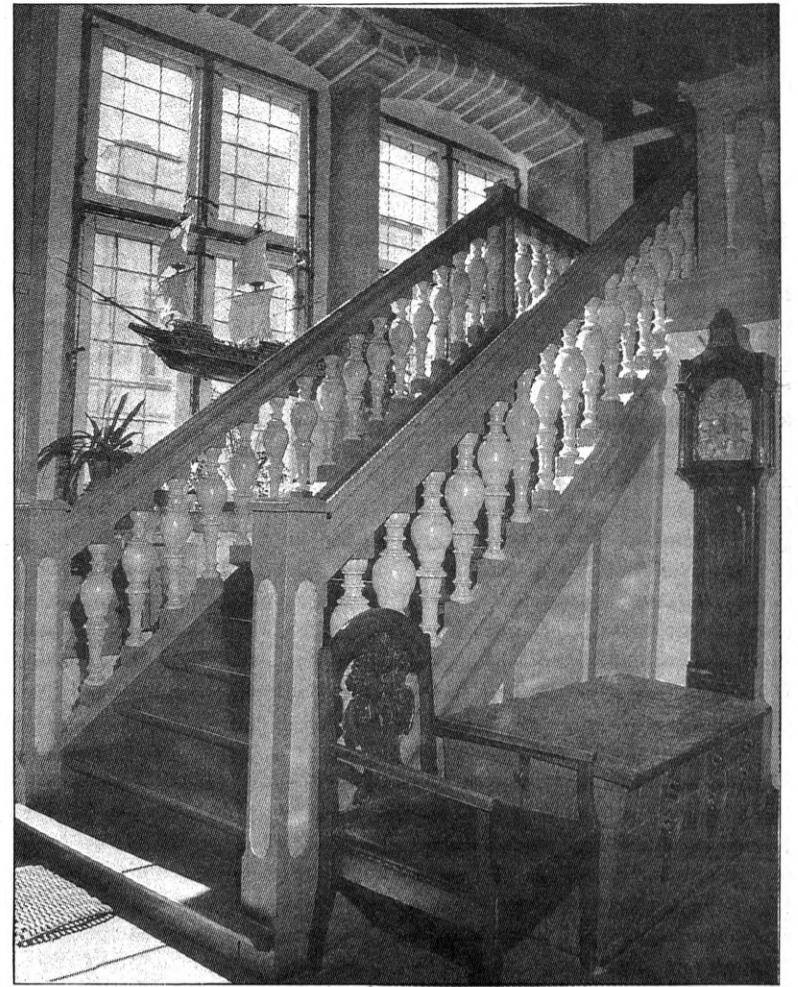
järeldusi ja üldistusi. Kokku on ni- metatud ajast Tallinna linnaarhi- vis säilinud pool tuhat varaloendit, mis peamiselt kuuluvad küll sajan- di teise poole.

Siinkohal tuleb veelkord rõõmu tunda töigast, et nüüd juba mitu aastat, ja seda suures osas tänu just Raimo Pullati energilisele te- gevusele, on eesti teadlastel jälle võimalik Tallinna ajalugu uurida linnaarhiivi koduste seinte vahel ja hoida kokku komanderinguraha- sid Saksamaale.

Ent tagasi allikate juurde. Vara- loendites on üles tähendatud õige mitme tollase Tallinna elanikegru- pi pärand. Ülevaatlikkuse huvides on koostaja jaganud inventarid vastavalt vara omaniku sotsiaalsele kuuluvusele kaheksasse kategoori- asse: 1) magistraat (Suurgildi kaupmehed) — 32; 2) ülejäänud kaupmehed — 136; 3) linnateeni- stujad — 75; 4) literaadid — 40; 5) käsitöölised — 139; 6) töölisid ja teenijarahvas — 56; 7) sõjaväe- lased — 11; 8) vaimulikud — 11 loendit. Vastavalt toodud rühmitu- sele ja nende ajalisele jaotusele on koostaja planeerinud ka varaloen- dite avaldamise. Seega kujutab käesolev toekas raamat alles esi- mest osa tervest planeeritud publi- katsioonide sarjast, mille jaoks kuuldavasti on tehtud juba tublisti eeltööd.

Vaadeldavasse köitmesse on mahtunud "kõigest" 47 varaloen- dit, mis ometigi hõlmavad üle poole tuhande lehekülje. Esitatud ma- terjal on orienteerumist hõlbustab nii koostaja kirjutatud asjalik ees- sõna kui ka omaaegsete raesekretä- ride süstemaatilisus esemete üles- märkimisel.

Enamasti algab loend kinnisva- raga, millele järgnevad sularaha, kuld, hõbe ja juveelid, vask, tina ja messing, selja- ja voodiriided, mit- mesugune majakraam, relvad, toi- duained, loomad, obligatsioonid, pandid jms. Nimestiku lõpetavad raamatud.

Vaade kunagi Tallinna jõukale kaupmehele kuulunud maja eeskotta. Loodetavasti leidub praegu siin asuvas linnamuseumis ka väike osa neist esemetest, mis kunagi varandusinventari nimestikku kanti.

Kogu see aines annab üllata- valt, võiks öelda lausa vapustavalt põneva ja põhjaliku pildi tallinlase omaaegsest elukeskkonnast, aga ka tema jõukusest või kehvusest ja (mõnigi kord) tegevusajast. Ehk tu- leb lugejale üllatusena, et keskmise Tallinna kaupmehe kodus leidis kilode kaupa hõbedat, et juba XVIII sajandi alguskümneleil il- musid pärjeliemandate teelauale portselantassid (rääkimata Delfti fajansist ja saksa keraamilistest nn. kiviõudest), et sageli on varaloen- dis märgitud muusikariistu — viiuleid, klavikorde jms., et härra- de kasutuses oli pahatihti päris kor- ralik relvaarsenal. Omaette teema on saksa pedantsusega üles tähen- datud rõivaesemed, voodipesu jms., mis annab harukordse võima- luse uurida nii tollase tallinlase gar- deroobi kui unekombeid.

Raamatusse tasub pilku heita ka etnoloogidel, sest fikseeritud

pandivara hulgas kohtab sageli ta- lupoegadelt saadud esemeid, eh- teid, rõivastust, kusjuures mõnigi kord eestikeelse terminiga. Ja meie kirjasõna uurijate ees on valla vee- rand tuhande aasta tagused raama- turiilid, mis, tõsi küll, polnud kui- gi mahukad.

Kokkuvõtteks. Töötu õpetlase jaoks kujutab kõnealune publikat- sioon hiilgavat võimalust õhtutun- dide kasulikuks sisustamiseks, hoi- vatumat ajaloolast aga haarab tõe- näoliselt ahastus jätta nii ahvatleva materjali uurimine ajapuudusel kolleegide hooleks. Ja tehtud on alles esimene samm niivõrd mit- mepalgelise ajalooainese avalda- misel.

Nende ridade autor ühineb arvukate kolleegidega, õnnitledes prof. dr. Raimo Pullatit õnnestunud üllitise puhul, ja jääb huviga oota- ma publikatsioonisarja järgi.

IVAR LEIMUS

REPLIIK REIN RUUTSOOLE

Seoses Lennart Meri "Presiden- dikõnede" kommenteerimisega mainib Rein Ruutsoo (KL 14. II 1997) ka mind, väites minu kriiti- kast nähtuvat, et ajalookirjuta- mist ENSVs väljastpoolt päris mõista ei saa.

Väide jääb mulle kahjuks arusaamatuks. Eriti põhjusel, et see on esi- tatud seoses Lennart Meriga, kelle fantaasiarikkaid teoseid "Hõbeval- ge" ja "Hõbevalgem" olen iseloo- mustanud kui näidet, kuidas mineviku taustal saab kaudselt isegi range tsensuuri all rõhutada eestlust ja selle säilumist läbi aegade.

Rein Ruutsoo on vist üsna pealis- kaudselt minu kirjutistega tutvunud, sest ma olen peamiselt analüüsinud ajalookäsitlust taasvabanenud Ees- tis, seejuures juhtides tähelepanu sel- le nõukogulikele sugemetele. Ainult minu kommentaarides "Eesti ajalugu on mitmetahuline" (Looming 1996, nr. 2) olen põgusalt maininud ENSV ajalugusid, millel pole aga Meriga midagi tegemist, sest neis ei leidu vist küll mõistukõnesid ega ot- seütlemissi?

Olen ise 1940.—1941. a. elanud N. Liidu okupatsiooni all, tunnen neid tingimusi, oleksin peaaegu ise selle süsteemi hammasrataste vahele

jäänud. Olen ka stagnaajal püüdnud aidata oma kolleege Eestis ega lu- genud seda patuks, et nad vahetava- hel pidid tsiteerima kommunismi pühakuid. Aga luban endale seda kri- tiseerida, kui mõned (harjumuse ko- haselt?) jätkavad samas laadis Eesti Vabariigis.

Dr. Arthur Puksovi fondi zürri liikmena jälgisin juba stagnaajal tä- helepanelikult ajaloo-uurimist Ees- tis. Tookord avaldati palju auhindamisväärsed töid. Pärast Ees- ti taasvabanemist on neid ka premeeri- tud. Uus pealekasvav põlvkond toob neid juurde, aga seekord ilma ENSV keelepruugita, mida ma va-

rem pahaks ei pannud, sest oma kogemuste taustal mõtlesin alati, et oleksin ise võinud olla samas olukor- ras.

Olen seda ka siin Taanis selgi- tanud, esile tõstes mitte ainult Len- nart Merit, vaid ka ajaloolasi, näiteks **Sulev Vahre** ja **Helmut Piirimäe**, peale selle kirjanikke, nagu **Jaan Kross**, kes oma teostes kirjutab aja- lugu, millel oli ja on paralleele ole- vikuga.

Ma ei näe aga mingit vastupanu- kultuuri tegelaste juures, kes varem üliagaralt nõukogude korda teenisid ja nüüd end tõelisteks vabadusvõitle- jateks nimetades Toompeal ja mujal

hüvesid otsivad.

Vastupidiselt paljudele pole ma Merile isegi tema USA reisiraportit süüks pannud, sest selles avalikustab ta andmeid, mis on siin kergelt kätte- saadavad, samal ajal andes müksu nõukogude propagandale ja esitades huvitavaid (võimatuid) ettepane- kuid.

Täna Rein Ruutsood lugupida- mise eest, aga soovitsaksin tal natuke põhjalikumalt tutvuda minu vaate- kohtadega, mida olen muuses selgi- tanud ka Taanis — eriti oma taanikeelses Eesti ajaloos.

VELLO HELK

LOHUKE KIVIS

Eesti tantsuinfo keskuse tegevus on tõestanud väidet, et pidevalt ühte kohta langevad veetilgad uu-ristavad augu ka kivisse. Viie aasta jooksul korraldatud moderntantsu seminarid, etendused ja festivalid on loonud pinnase innukaks tantsutegevuseks ja nn. sõltumatu teatrite koreograafide esilekerkimiseks.

Von Krahli teatris esietendunud Kristina Paškevičiuse "Elulugu" ja tantsukompanii Box RM uus programm peegeldavad moderntantsu eri suundumusi: esimene läheneb tantsuteatri vormile, teine ekspluuteerib tantsu abstraktset suunda.

Etenduse vorm ja liikumine.

Kristina Paškevičius ehitab etenduse üles peamiselt argiliigutustele — kõnd, jooks, istumine, seismine, kirjutamine jne. —, kas siis ehedal või stiliseeritud kujul. Box RMi tantsijad-koreograafid tarvitavad igapäevases liikumisest jooksu ja kõndi, sidudes need kukkumise ja ettevalmistamata hüpsetega. Tõsteid on vähe ja need on väga lihtsad, puudub suhtlev duett. Trupi liikmed on väitnud, et soovivad lammutada tantsu emotsionaalse alge ja tähenduslikkuse. Nende loodud tants on sootud, iseendasse pööratud, jätab masinliku ja mehaanilise mulje.

Laire Puriku "Roof", Merle Saarva "Helektronika" ja Raido Mägi "P.E.T.R.O.L." on intensiivse tantsukeelega, rütmiliselt vahelduvad, rohkesti põrandat kasutavad ja kohati rõhutatult nurgelised. Irene Hütsi "Kuus kaheksateistkümnest" erines eelnimetatuist liigutuste ujuva kvaliteedi, tahtliku kohmakuse ja abitusega, aeglusega. Erika Katlasepa "Iska" liikumine koosnes üksikutest, pauside vahele jäävatest liigutuskombinatsioonidest, mis olid seotud suhteliselt lõdvalt. See oli ainus teos, kus esinejatel (Irene Hütsi ja koreograaf) oli otsene silmside ja laval suheldi. Erki Meltsi "Kupli" liikumine

oli sõltumata esituse tasandist kummaliselt hõljuva kvaliteediga, õhuline ja lendav isegi siis, kui oldi põrandal maas. Erinevalt teistest koreograafidest oli Melts mõnikord suunanud liigutuse kulgema läbi terve keha, näit. värisemine kätes võis kanduda õlgadesse ja siis pähe.

Ruum. Nii Paškevičiuse kui ka Box RMi puhul on ruum tantsu oluline komponent. Esimesel on küll tegemist traditsioonilise lavaga, kuid tegevus toimub kolmel tasandil. Kui-ki suur osa liikumisest on koondunud keskele, võib samal ajal äärtes kulgev olla sama huvitav. Box RM esines publikule igast küljest avatuna (lava oli keskel ja publik istus ümber selle poodiumidel), mistõttu oli täidetud kogu lavaline ruum.

Muusika. Mõlemas lavastuses on kasutatud nüüdismuusikat. Paškevičiuse oma raamistas Laurie Anderson, mis läks sujuvalt üle Philip Glassi, Ravi Shankari ja Gavin Bryars muusikaks; lisandus Rita Raave loetud kommenteeriv tekst ja lõigud vaikuses, ka Laurie Andersoni laulu tekst andis lisasõnumi. Box RMi puhul oli muusika enamasti saade, vaid "Iska" puhul oli tunda tantsu ja muusika (ABBA) suhet: ühelt poolt oli esitatu nagu kibeironiline kommentaar laulule "The Winner Takes It All", teiselt poolt oli tunda tegelaste soovi samastuda võitjaga. Ka "Kuplis" oli tantsu ja The X-Files muusika vahel teatud nihe, sest muusika lõi tantsule nõrgalt tajutava igatseva varjundi.

Kujundus ja valgus. Paškevičiuse teostes on kujundus, kostüümid (Liina Keevallik) ja valgus (Maldar-Mikk Kuusk) terviku loomis- ja liikumisega võrdsed. Kostüümide värvid ja lõige on karakteriloomisel samavõrd olulised kui liigutused. Box RM on lava kujundava elemendina kasutanud ainult valgust (Mikk Siim), valdavalt valguskoridore ja -ringe pimeduses (erandiks Hütsi ja Katlasepa tööd).

luues ähvardava ja kõleda maailma. Kostüümid näivad kombineeritud argirõivastest, on küllaltki ilutud traditsioonilises mõttes, ekstravagantsi lisavad eredaks värvitud pead.

Teoste aine. Paškevičiusel jutustab loo tantsu ja teatri vahenditega. Põhirõhk on armastuskolmnurgal Grete-Hans-Kellakägu/Nõid, kelle elu ja toiminguid jälgivad, kommenteerivad ja toonitavad peainglid Jakob (Mari-Liis Roos) ja Wilhelm (koreograaf). Seotud olid muinasjutt ja argielu, aeg ja ajatus, solvumine ja leppimine. Paškevičius on tugeva teatrinärviga lavastaja, kes tajub lavalist aega: ta lõpetab stseeni viimasel hetkel enne selle kulmist, suudab hoida pinget, ehitab stseenid kontrastsusele, mis takistab monotoonsuse teket. Lavastus on läbikomponeeritud ja selle osad tasakaalus. Box RM püüab kirjeldavust ja otsest sõnumit vältida, teoste pealkirjad näivad olevat suvalised sõnad või tähelkombinatsioonid. Oluline on sõnumi edastamine kehalt kehale — liikumises tekkivad kujundid ja visioonid loovad pilte, mida vaataja võib tõlgendada oma äranägemise järgi.

Tantsijad ja kehakool. Mõlema trupi tantsijad tulevad rollidega toime, kuid jääb mulje, et see on ka nende lagi. Paškevičiuse piiratud liikumisskaala juures tuleb liigutuste kvaliteedile suurt rõhku panna, et kiiremad kohad ei muutuks tühjaks rabistamiseks. Box RMi puhul on hetki, mil aeglased liigutused jäävad täitmata (ilmnes eelkõige Irene Hütsi töös), tantsijate seljad on tuimavõitu, liigutused pole alati seotud või piisava teravusega hakitud. Kuna tegemist on tantsulaadiga, kus sõnum on liikumises endas, peab iga liigutus olema hästi läbi tunnetatud.

On meeldiv tõdeda, et mõlemaid etendusi oodatakse rahvusvahelisele tantsufestivalile. See annab julgust ja lootust teistelegi üritajatele, — nüüd, mil lohuke olemas, on tee raiumine kivvi tunduvalt lihtsam.

TANTS ON PIDEV LIIKUMINE

Tanzwochen Wien on Euroopa olulisemaid tantsukoolituskeskusi, mille seminarid toimuvad nelja nädala vältel nii talvel kui ka suvel. Tanzwochen pakub kursusi paljudes tantsustiilides (klassikaline ballett, modern- ja nüüdistantsu tehnikad, džäss, steppimine, mitmesugused etnilised stiilid nagu flamenco ja aafrika tants, improvisatsioon, kompositsioon, erinevad lõdvestustehnikad, lastetants jne.) kõikidele huvilistele, eraldi professionaalidele ja amatööridele. Õpetajad oma ala parimad pedagoogid. Tänavu veebruaris osales *Tanzwochenil* Fine 5 tantsuteatri ja tantsukooli ning stuudio TanzWaal pedagoog ANU RUUSMAA.

Mis tunde ja millistelt pedagoogidelt sa võtsid?

Valisin kolm tehnikat: blusdzäss, mida õpetas Pariisist pärit Geraldine Armstrong, moderntantsu ühe klassikalise tehnika — Humphrey-Limoni oma Joe Allegado (Barcelona) juhendamisel ja Kölnist pärit Frey Fausti nüüdistantsu, mis on üks moderntantsu harusid. Võimalusel vaatasin ka teiste pedagoogide tunde.

Kas on mingeid erinevusi õpetamise meetodikas, kui võrdled õpitu seal kogetuga?

Esiteks, kõike õpetati inimese anatoomiast lähtuvalt. Algajate tunnis selgitati väga pikalt ja põhjalikult, kust mingi liigutus tuleb, kuidas ja mida tuleb mõju saavutamiseks tunnetada jne. Edasijõudnute tunnis tegeldi sellega vähem, kuid ka seal oli põhiline liigutuse kvaliteet ja selle saavutamine. Teiseks, tunnis oli väga hea atmosfäär, puudus pealesunnitud võistlev element. Tegeldi kõikide õpilastega, nende võimete ja oskuste arendamisega.

Kas õpitud põhimõtteid saab kasutada ka mujal?

Allegado meetodika on rakendatav ka kaasaegses balletis ja muidugi nüüdistantsus. Ta lähtub kahe ruumi põhimõttest: keha liigub ruumis, olles ise ruum. Seega tantsides kasutame me kaht ruumi. Väga palju on mängu keharaskusega: keha enese raskus ja selle suhe ümbritseva ruumiga, kehaosade raskus ja nende suhe üksteisega.

Humphrey tehnika üks alustalasid ongi ju kaar täieliku tasakaalu ja tasakaalutuse vahel, samuti suhe ruumi. Kuid mida see tantsijale konkreetselt annab?

Lennukuse. Avaruse. Peened nüansid tunnetuses muudavad sageli ka keha ja liikumise välisilmet. Lisaks annab täpne tunnetus ja anatoomiliste aluste tundmine liigutustele selguse, ka siis, kui tegemist on väga dünaamiliste kohtadega.

Minu jaoks oli oluline, et me ei tegelnud ei Allegado ega ka Fausti tundides me ei tegelenud kombinatsioonide, vaid liikumisega — liikumine toimus kogu aeg, isegi kui see polnud nähtav, ei mingeid pause. Tants ja liikumine on sama loomulikud nagu hingamine, pidevad nagu vee voolamine jões.

Jääb mulje, et selline voogav põhimõte sobib rahulikele, lüürilisematele laadidele.

Tegelikult see pole nii. Ka blusdzässis kehtib sama voolavuse printsiip, vaatamata ootamatustele. Liikumine ise ei katke, vaid kestab edasi. Pausi tunnetuses ei teki, kuigi väliselt võib tegemist olla liikumatusega.

Üldse on oluline tegelda mitmete stiilidega. Sidudes ennast pidevalt ainult ühe kindla väljenduslaadiga, piirame ennast ega suuda varsti sedagi hästi teha. Meil on levinud arvamus, et moderni hakkame tegema siis, kui keha ei tule enam klassikaga toime. Tegelikult on moderni vaja klassikaliste tantsijatele, kes väga sageli ei oska enda lihaseid õigesti pingest vabastada, ja klassikat jällegi moderntantsijaile.

Kas oli veel midagi, mis erines?

Mulle imponeeris rõhuasetus isikupärale, demokraatiale. Meil kipub ikkagi olema üks etalon, millele püütakse allutada kõiki nähtusi. Mäletan üht hallipäist daami dzässitundidest — tal polnud küll sirutust, aga ta oli väga dünaamiline ning teda oli hea vaadata. Laval, ka tantsulaval, hakkab üha enam kehtima eri tüüpi ja vanuse nõue; huvitav pole mitte ainult noor ja sile ja sale, vaid ka teistsugune inimene. Kui ta on isiksus. Veel vaimustas, et õpetajad täiendavad ennast pidevalt. Mitmete pedagoogide assistendid kas osalesid kellegi tunnis või vaatasid seda. See peaks olema enesestmõistetav, aga ei ole. Sain selgeks, kui tähtis on ajastamine.

Ajastamisest on sageli juttu. Mida selle all silmas peetakse?

Tantsides ei liigu me ju mitte ainult ruumis, vaid ka ajas. Teisiti öeldes, me sooritame teatud hulga liigutusi mingis ajahetkes. Pole ükskõik, kas käsi ja jalg liiguvad ühel ajal või on nad ajaliselt mingis suhtes, liikumise iseloom muutub sellest tohutult! Raiskame väga sageli aega, hakkame siis rabistama. Ja muutume puiseks. Pinges keha pole väljendusriikas. Muidugi, teadlik ja suunanud pinget on midagi muud, pean silmas praegu neid tarbetuid krampe, mis enamikul tantsijatel on kaelas, õlgades, ristluudes.

Ajastamise ja kehatunnetuse seisukohalt on tohutult tähtis hingamine. Õige hingamise paremaks omandamiseks ei loetud tundides rütmi, vaid õpetati jälgima üksteise hingamist, kuulasime ja jälgisime muusikat.

Kui õpitu tuleks ühte lausesse kokku võtta, siis milline see oleks?

Tants, nagu elugi, on pidev protsess, voolamine ühest liigutusest või hetkest teise, kus on oluline iga moment.

Kristina Paškevičiuse "Elulugu" — stseen öökulliga.

Külje koostas HEILI EINASTO

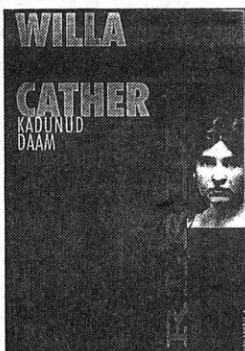

RAAMATUTUTVUSTUS

Tiia Kriisa. TÜDRUK

Näitlejannast autori belletristlik mälestusteraamat. Eesti ajal sündinud tüdruk veedab noorpõlve asumisel Siberis. Vaenuliku ümbruse eest pangeb ta sisemaailma fantaasiasse. Tartu, Ilmamaa, 1997. 80 lk.

Willa Cather. KADUNUD DAAM

Aristokraatlikust Lõunast pärit daami seisusliku allakäigu lugu. Romaani lõpus saab temast kodanlane. Raamat on täis nostalgiat vana, uhke ja vaba Ameerika järele. Inglise keelest Aive Raudkivi. LR, 1997, nr.5—6. 111 lk.

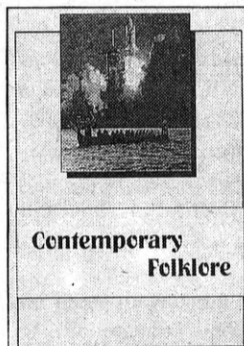
Silvia Airik-Priuhka. ILMA NÕELA PISTMATA

Rootsis elava autori mälestusteraamat. Meenutatakse vene ja saksa okupatsiooni ning põgenemist Eestist. Kahe hea sõbranna, Silvia ja Isi teed läksid paguluses pöördumatult lahku. Ollu, 1997. 134 lk.

Kahlil Gibran. PROHVET

Liibanoni müstilise luuletaja (1883—1931) inglise keeles kirjutatud teos. Võrdpiltidest küllastatud idamaine luulekeel mõjub eesti lugejale piibellikuna. Inglise keelest Doris Kareva. Huma, 1997. 94 lk.

CONTEMPORARY FOLKLORE: CHANGING WORLD VIEW AND TRADITION

Rahvusvaheline etnoloogia-kogumik sisaldab kirjutisi inglise ja saksa keeles. Objektiks on tänapäeva folkloor ja populaarsed ettekujutused. Toimetanud Mare Kõiva. Tartu, Eesti Keeleinstituut ja Kirjandusmuuseum, 1997. 394 lk.

Mary Roberts Rinehart. JENNIE BRICE'I JUHTUM

Naiivses stiilis heasüdamlik mõrvalugu, mis lõpeb õnneliku abieluga. Tegevus toimub sajandialguse Londonis ning hõlmab osalt ka rikaste ja vaeste suhteid. Inglise keelest Olavi Teppan. Olion, 1996. 131 lk.

Karl Muru. NOOR-EESTIST ARBUJATENI

Eesti luulet käsitlev õpik 11. klassile. Eraldi peatükkides vaadeldakse Gustav Suitsu, Villem Grünthal-Ridalat, Ernst Ennot, Marie Underit, Juhan Sütist ja arbujuaid. Koolibri, 1996. 160 lk.

Jaagup Alaots. KASSID

Populaarne raamat kassidest. Juttu on kasside põlvnemisest ja tõugudest, füsioloogiast, psüühikast, hooldamisest, kasvatamisest, toitumisest, haigustest. Lõpus värvitahvlid. Valgus, 1996. 175 lk.

HOLGER-FELIX PUKK 14. VIII 1920—12. III. 1997

Holger Pukk on lahkunud. Raske haigus viis kirjaniku, kellel praegusel heitlikul ja vastuolulisel ajal oleks lugejatele, eeskätt noortele, veel palju öelda olnud.

Pärastsõja aja, tervelt viiskümmend aastat, oli Holger Puki elu ja töö seotud eesti lastekirjandusega. Tema raamatud on olnud kasvava põlvkonna lugemisvaraks kodus kui koolis, väikesest peale nooruki- ja täiseani.

Kirjutamist alustas Holger Pukk juba kommerts-gümnaasiumi päevil, auhinnatud võistlustööd ilmusid kooli ajakirjas Poiste Hääl. Siis kuulus ta ka ajakirja toimetusse ja küllap sai sealt kaasa kutsumuse ajakirjaniku tööks. Oli 1947. aastast lastelehe Sade kirjanduslik kaastööline, hiljem toimetaja ja 1954—74 ajakirjade Pioneer ja Täheke peatoimetaja.

Kõrvuti ajakirjaga kirjutas Holger Pukk oma raamatud, esimesed juba viiekümnendatel aastatel, sai loetavaks ja tuntuks. Raamatute nimekiri on pikk, ta oli järjekindel ja töökas, jõudis palju. Sealjuures oli ta oma kirjutistes, raamatutes tihti ajast ees. Oli esimesi, kes kutsus õpilasi loodust kaitsma, pani "Roheliste maskidega" käima liikumise, millel oli kaugelgi kaasatulejaid — raamat ilmus Jaapanis, veel teisteski keeltes.

Holger Pukk oli koolikirjanik ja jääb selleks. Tark meetodid, kes õpetas noortele käitumist ja seda, kuidas inimene omandab lugedes teadmised, saab harituks. Ta ei kannatanud pealiskaudsust, tühje sõnu. Kirjutatus pidi olema tera. Samast lähtudes said ka ajakirjad sisu ja näo, tema mõjutusel kujunesid lastele kirjutavad autorid.

Oleme elanud ajal, kus kõlblusele on tihti antud eri värv või tuntud temast puudust.

Miks muidu Holger Puki raamatud on nii paljudes keeltes ilmunud, viinud sõnumi Eestist paljude maade lastele. Ju seda sõnumit vajati.

Holger Pukil on raamatuid, millistest praegu mööda vaadatakse — kangelased pioneereid, Eesti komsomoli ja kommunistliku töölisliikumise tegelased. Ka neis raamatuis on Pukk jäänud endaks: on vägivalda vastu, püüab leida inimlikkust sealtki, kust raske või üldse pole leida. Nii on see olnud esimestest viimastest raamatuteni.

Holger Pukk oli pärit Tallinna töölisperest, sündinud 14. augustil 1940. Õppis Tallinna 2. Poeglaste Keskkoolis ja Kommerts-gümnaasiumis, mille lõpetas 1940. Tegutses kaasa sõjatee Eesti Laskurkorpuses. Kirjanike Liidu liige oli Holger Pukk 1955. aastast, 1976. aastast juhatase liige ja 1976—77 sekretär, kaua aega tegev Kirjanike Liidu lastekirjanduse komisjonis, teeneline kirjanik. Ta sai mitu kirjanduslikku auhinda.

Eesti lastekirjanikud, kogu kirjanikkond avaldab lahkunud Holger Puki omastele sügavat kaastunnet.

HARRI JÕGISALU

IN MEMORIAM

RAIMUND FELT 3. II 1930—13. III 1997

Lahkus Raimund Felt. Raim, nagu me kõik teda hüüdsime, tuli filmi 1960. aastal. Ta astus möödaminnes korra Tallinnfilmi võttepaviljoni ja jäi filmikunsti kogu eluks. Tema esimene film oli "Vallatud kurvid", viimane hiljuti valminud "Teatri juubel". Nende vahele jäi veel 37 mängu- ja dokumentaalfilmi. Alustanud nõukogude ajal filmidirektori asetäitjana, lõpetas ta oma elutöö Eesti Vabariigis produtsendina. Kolmekümne seitsme aasta jooksul oli filmigruppide rahakott Raimi käes. Muutus raha ja muutusid ametinimed, kuid mitte Raimi põhimõtted. Tal oli sirge selg ja puhtad käed. Tema sügavat veendumust mööda oli film ennekõike kunst ja alles siis kaup. Tema riskijulgus ja erakordne oskus inimesi lepitada ja liita olid üldteada ja sellepärast oli ta asendamatu teostamaks suuri projekte ja suhtlemaks "keeruliste" lavastajate ja näitlejatega. Seda nii Tallinnfilmis, kus ta juba küpse mehena alustas, kinoliidus, kus ta oli mõnda aega vastutav sekretär, kui ka Lege Artis Filmis, mille üks asutajaid ta oli.

Raim oli oma alluvaile hea ülem, oli kõrgelt hinnatud kui oma ametit suurepäraselt valdav mees, oli lihtsalt tore inimene, kellel meil kõigil oli midagi õppida.

EESTI KULTUURIMINISTEERIUM
EESTI KINOLIIT
EESTI FILMILOOJAJATE LIIT
LEGE ARTIS FILM
KOLLEEGID JA SÕBRAD

MALLE MEELAK 19. V 1929—10. III 1997

Arhitekt Malle Meelak sündis Tartus, kus lõpetas keskkooli 1947. aastal. 1947. a astus ta TPIsse. Pärast instituudi lõpetamist töötas ta Sovhozprojekti Tallinna filiaalis ja 1958—1989 Eesti Projektis. 1960. a-st projektipeaarhitekt ja 1980. a-st osakonnapeaarhitekt. Paralleelselt tegi ta pedagoogitööd, olles 1968—79 ERKI õppejõud ja 1992. a-st Tallinna Kõrgema Tehnikakooli õppejõud.

Meelaku tööde hulka kuuluvad Varbola sovhoosi kontor-klubi (1959), Ravila invaliididekodu (1964) ja 16korruselise elamu Tammsaare teel (1979) Tallinnas. Hulgaliselt on Malle Meelak koostanud linnade, alevite ja maa-asulate generaalplaanid (Tamsalu 1968 ja 1971; Tartu 1974—76, koostöös R. Kivi, P. Nõmõtsu-govi ja M. Pordiga; Viljandi 1974, koos M. Pordiga), planeerinud koostöös Mart Pordiga uusi elamurajoone, sh. Tallinna Mustamäe 7. ja 8. mikrorajoon (1968), Sääse mikrorajoon (1969), Väike-Õismäe (1968) ja Lasnamäe (1972—78). Lisaks on Meelaku tööde hulgas arvukalt linnade detailplaneerimis- ja hoonestusprojekte üle kogu Eesti.

Elkõige tuntakse Meelakut Eesti Projekti linnaplaneerimistöörühma ühe liidrina. Malle Meelak oli õnnelik looja: ta nägi oma ideid teostumas, muidugi mitte sajaprotsendilisel. Oma hästikomponeeritud töödes sünteesis Malle Meelak oskuslikult modernismi linnaehituspraktika ja üritas massehituse ajajärgul tuua sisse isikupära, kaotamata lootust uue keskkonna toimimise võimalikkusse. Üheks paremaks näiteks on kindlasti 1968. aastal koos Mart Pordiga projektee-ritud Väike-Õismäe elamurajoon, mille eest saadi ka 1996. a. NSVLi riiklik preemia. Malle Meelak oli sõjajärgse Eesti arhitektuuri üks olulisi isiksusi.

EESTI ARHITEKTUURIMUSEUM

VALEV UIBOPUU 19.X 1913—18.III 1997

18. märtsil suri Lundis kirjanik ja filoloogidoktor Valev Uibopuu. Lahkunu sündis 19. oktoobril 1913. a. Vana-Antslas. Kodumaal töötas ajakirjanikuna, avaldas alates 1930. a. perioodikas lühiproosat. Siirdus 1944. a. sügisel Soome kaudu Rootsi, töötas seal ajakirjanikuna, õppis Helsingi ja Lundi ülikoolis, oli Välismaise Eesti Kirjanike Liidu ja Eesti Kirjanike Kooperatiivi asutajaid ja juhatuseliikmeid, lektor ja dotsent Lundi ülikooli soome-ugri instituudis 1971—81.

Valev Uibopuu on avaldanud kuus romaani ja seitse novellikogu. Lisaks on ta avaldanud esseekogu "Ajavoolu võrendikest" ja ülevaatekoostööd soome-ugri rahvastest "Meie ja meie hõimud".

Mitmed Valev Uibopuu teosed on tõlgitud soome, rootsi, läti ja norra keelde.

HARALD KEILAND 12. VIII 1921—12. III 1997

12. märtsil lahkus Stockholmis elavate kirjast Harald Keiland (Malin), tuntud paljudele eestlastele nii siin- kui sealpool Läänemerd toimeka kultuurivahenda-jana, seda juba neil aastail, kui suhtlemine oli mõneski mõttes riskantne ega tarvitsenud mitme hindaja heakskiitu pälvida.

Ta sündis 12. augustil 1921 Tartus, lõpetas 1941. a. kevadel Hugo Treffneri gümnaasiumi, asus õppima arstiteadust Tartu ülikoolis (studiumi lõpetas juba Rootsis), põgenes 1943. a. Soome ja astus Soome sõjaväkke. Eestisse naasmata jäi seetõttu, et augustis 1944 oli ta sõjaväehaiglas. Stockholmis töötas ta arstina.

Mäletan mõndagi südamlitku vestlust ja vaidlust tema Eestis käikudel. Meie vaated ei langenud mõnigi kord kokku, aga teda kui vana koolivenda ja sõjakaas-last võis loomulikult alati usaldada. Et ta tihti kaasa tõi Nõukogude Liidus keelatud kirjandust, kõnelemata lubamatust informatsioonist (nt. Eesti pagulas-valitsuse tegevuse kohta), kuulub ka asja juurde.

Tema lähedaste sõprade hulka kuulusid koolivennad Ülo Torpats ja Leo Nõges Eestis, samuti Ivar Grünthal Rootsis. Endastmõistetav ühendusliili oli Ilmar Malin. Tema lahkus enne oma vanemat venda, kellele ta võlgnes tänu võimaluse eest olla heas kontaktis uusima lääne kunstiga. Ei ole võimalik unustada Harald Keilandi paljusid sedalaadi teeneid.

AIN KAALAP

RAEKOJA TARBKUNSTI GALERII
Raekoja plats 1

Müügil
EESTI TARBKUNST.

Avatud E—R kl. 10—18 ja
L—P kl. 10—17.

RAATUSE GALERII

Raekoja plats 14

Aleksander Mildebergi
(1902—1977)
PORTREED.

Avatud E—L kl. 11—17.

VÄIKE-KARJA 12 GALERII

Väike-Karja 12

Mari Kurismaa
MAALID "VAATED"
kuni 5. IV.

Avatud T—R kl. 11—18
ja L—P kl. 11—16.

EESTI KUNSTIMUUSEUM
RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1)

"Rootsi kunst Stockholmi linna kogust" kuni 6. IV.
Püsiekspositsioon "Eesti kunsti klassika".
L, 22. III kl. 14 lektoriumi "Kadrioru lossi aarded" Jüri Kuuskemaa loeng "Keisrid, keisrinnad, õuedaamid".

TARBKUNSTIMUUSEUM (Lai 17)
Silvia Raudvee klaasinäitus "Kontrastid".
Eesti tarbekunsti püsinäitus on osaliselt avatud.
Tarbekunstimuuseumi uus telefoninumber on 641 1927.
Avatud K—P kl. 11—18.

K. RAUA MAJAMUUSEUM (Nõmmel, K. Rava 8)
"Eduard Magnus Jakobson — esimene eesti puugravöör. 150 aastat sünnist" kuni 20. IV.
Püsiekspositsioon Kristjan Rava loomingust.
Avatud K—P kl. 11—18.

ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3)
Jüri Kase "Maal ja joonistus".
Püsiekspositsioon Adamson-Ericu loomingust.
Avatud K—P kl. 11—18.

Iga kuu viimased R, L, P tasuta.
NIGULISTE MUUSEUM (Niguliste 13)
"Vana kunst".
Avatud K—P kl. 11—18, kontserdipäevadel kl. 14—18.
Igal L ja P kl. 17 orelimuusika pooltund.
L kl. 11.30 muuseumi muusikatund.
Nigulistes tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.

DRAAKONI GALERII
Pikk 18

Tõnu Mäsaku
"KUNSTIAKADEEMIA
ÕPPEJÕUDUDE
PORTREED"
kuni 29. III.

Avatud E kl. 10—17,
T—R kl. 10—18, L kl. 11—16.
Piltide raamimine.

SAITAS GALERII

Vabaduse väljak 6

Sirje Runge MAALID
"...ELU NIMEL, ARMASTUSEGA..."
kuni 30. III.

Avatud K—E kl. 11—18.
Müügil kvaliteetsed kunstitarbed.

GALERII MOLEN

Viru 19

SALONGIMÜÜK.
Kellad. Autoriehted.

Avatud T—R kl. 10—18,
L kl. 11—15.

GALERII LIIVAKELL
Liivalaia 12

Maali, graafika,
klaasi ja metalli
NÄITUSMÜÜK.

Avatud E—R kl. 10—18.

NARVA 2

EESTI KUJUTAVA KUNSTI MÜÜK.

Avatud E—P kl. 9—20.
Piltide raamimine E—R kl. 9—17.

GALERII KAKS
Lühike jalg 1

TARBKUNSTI
MÜÜGIVÄLJAPANEK.

Avatud E—L kl. 10—18,
P kl. 10—17.

TALLINNA KUNSTIHOONE
Vabaduse väljak 8

Rahvusvaheline projekt
"DO IT"
"EDENEV MUUSEUM"
kuni 10. IV.

Avatud K—E kl. 12—18.

LINNAGALERII

Harju 12

Kalle Pruudeni
"KAHETEISTKÜMNEST KUJENI",
Allan Hmelniiski MUUSIKA
kuni 30. III.

Avatud K—E kl. 12—18.

PÄRNU LINNAGALERII

Pärnu, Rüütli 30

René Kari
MAALID kuni 12. IV.

Avatud T—R kl. 11—18 ja
L kl. 11—17.

**ARHITEKTUURI- JA KUNSTIKESKUS
ROTERRANNI SOOLALADU**
Ahtri 2

Eesti Kunstimuuseumi näitusesaalis
"PERSONA. 90NDATE AASTATE INIMENE"
(foto, video, installatsioon)
kuni 23. III.

Näitus "VESI. VÄRV. EKSPERIMENTAALNE AKVARELL"
kuni 30. III.

Avatud K—P kl. 11—18. Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.

KUNSTIHOONE GALERIIS
Vabaduse väljak 6

Liina Siibi "SÜÜTUSE
PRESUMPTSIOON"
kuni 23. III.

Avatud K—E kl. 12—18.

A GALERII
AUTORIEHTED

Hobusepea 8

Müügil AUTORIEHTED.

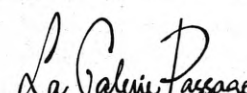
Avatud E—R kl. 10—18,
L kl. 11—16.

**A. H. TAMMSAARE MUUSEUMI
ROHELISE TIIVAS**
Koidula 12a

"RICHARD KALJO
MEISTERGRAAFIKA" kuni 31. III.

Avatud K—E kl. 11—18.

Narva mnt. 15
(Aedvilja tn. poolt)

Viktor Sinjukajevi
"EKSTERJÖÖR INTERJÖÖRIS"
kuni 31. III.

Avatud E—R kl. 10—18 ja
L kl. 10—15.

Tel. 631 2551.

Galeriis aidatakse valida raame
ja raamitakse pilte.

Kastellaanija Galerii
Roheline aas 3

Luulik Kokamäe
MAALID kuni 7. IV.

Avatud iga päev kl. 11—17.
Info tel. 426 300.

TKM

TARTU KUNSTIMUUSEUM
Vallikraavi 14

"70. AASTATE EESTI KUNST"
kuni 27. IV.

Avatud K—P kl. 11—18.
Tasuta külastuspäev on reede.

KIVISILLA GALERII
Raekoja plats 18

"70. AASTATE EESTI KUNST"
kuni 27. IV.

Avatud K—P kl. 11—18.
Tasuta külastuspäev on reede.

Galerii ILEGAARD

Tartu, Ülikooli 5

Mihhail Tihhonovi (Pihkva)
MAALID.

Avatud iga päev kl. 11—02.

CHAPLINI KUNSTIKESKUS
Pärnu, Esplanaadi 10

"SAKSA REKLAAMFOTO
1925—1988",

Van Der Bluti
MAALID
"PILK EESTI KUNSTILE",

"BALTISAKSA KUNSTNIKE NÄITUS
PÄRNU MUUSEUMI KOGUST".

Pilet 15 krooni.
Hinna sees on näituse kataloog.

Avatud iga päev kl. 9—21.

Avatud E—R kl. 10—18 ja
L kl. 10—15.

Tel. 631 2551.

Galeriis aidatakse valida raame
ja raamitakse pilte.

EESTI RAHVA MUUSEUM
Kuperjanovi 9

"PEREMÄRGID",
"NEED VANAD
PEREKONNAPILDID"
kuni 30. III.

Püsiekspositsioon
"EESTI. MAA,
RAHVAS, KULTUUR" ja
"BAROKK TIKUB TALUTARRE"
kuni 30. III.
Reedeti sissepääs tasuta.

Avatud K—P kl. 11—18.
Avatud kohvik.

ERM internetis
<http://WWW.ERM.EE/>

RÜÜTLI GALERII

RÜÜTLI GALERII
Tartu, Raekoja plats 8/Rüütli 1

Kaire Nurga
"ROHIROHELISES TOAS"
kuni 29. III.

Avatud E—R kl. 11—18,
L kl. 11—16.

Haapsalu, Posti 3

Gunnar Meyer
JUUBELINÄITUS
kuni 30. III.

Avatud K—P kl. 12—18.

TEATRID

ESTONIA TEATER

R, 21. III
kl. 12 T. Raadiku muusikal "Puhh". Osades Villu Valdmaa, Tanel Toom, Helgi Sallo, Sirje Puura, Marika Eensalu, Jaak Põldma, Mati Vaikmaa, Tiit Tralla, Aivar Hunt jt., kl. 19 J. Hermani muusikal "Hallo, Dolly!". Osades Katrin Karisma, Ervin Kärvet, Tõnu Kilgas, Jaak Jõekallas, Vaike Kiik, Maila Plooman, Jaak Põldma, Margit Saule jt.

L, 22. III
kl. 12 T. Raadiku muusikal "Puhh". Peaosas Tarvo Krall, kl. 19 lühiballetid: M. Raveli ballett "Daphnis ja Chloé". Osades Maigret Mägi, Tiit Helimets; G. Bizet—R. Štšedrini ballett "Carmen". Peaosades Kaie Kõrb, Viesturs Jansons. Dirigent Norman Illis Reintamm.

P, 23. III
kl. 14 G. Rossini ooper "Sevilla habemeajaja". Osades Mati Kõrts, Teo Maiste, Pirjo Levandi, Tarmo Sild, Mart Mikk, Hans Miilberg jt.

T, 25. III
kl. 19 J. Strauss'i operett "Nahkhiir". Osades Mati Kõrts, Pille Lill, Voldemar Kuslap, Leili Tammel, Ivo Kuusk, Tarmo Sild, Mati Vaikmaa jt.

K, 26. III
kl. 19 lühiballetid: R. Northi "Tütarlaps ja surm", R. Northi "Blues". Peaosades Tatjana Voronina, Andrus Kämbre; M. de Falla—M. Murdmaa "Suur võlu armastus". Peaosades Kaie Kõrb, Viesturs Jansons, kl. 19 "Estonia Teatri Sümfooniaorkester — 90"

Tartu Vanemuise kontserdisaalis.
N, 27. III
kl. 19 "Estonia Teatri Sümfooniaorkester - 90" Estonia kontserdisaalis. Solist Christian Lindberg Rootsist (tromboon). Kassa avatud iga päev kl. 12—19, päevase etenduse korral üks tund enne algust, tel. 626 0215. Piletite tellimine E—R kl. 10—16, tel. 626 0260.

ESTONIA TEATRI TALVEAED

L, 22. III
kl. 16 Armastatud laule, nalju ja akordionipalu Voldemar Kuslapilt ja Venda Tammanilt, kl. 19 "Vana vene romanss". Laulavad Ludmilla Kõrts, Mati Kõrts, klaveril Nata-Ly Sakkos, tšellol Vambo Pikkurum.

P, 23. III
kl. 14 "Tantsukujundid harfikeeltele". Mängib Tatjana Lepnurm, tantsib Tatjana Kilgas.

K, 26. III
kl. 19 "Tähistaev ja mäed". Valentina Gontšarova improvisatsioonid elektriviiulile, tšellole, löökpillidele ja häälele.

N, 27. III
kl. 18 laulab Mati Vaikmaa (bariton), klaveril Piia Paemurr. Kavas F. Schuberti tsükkel "Talvine teekond".

L, 29. III
kl. 18 laulab Mikko Pulkkinen (tenor, Stockholm), klaveril Helin Kapten. Kavas R. Schumanni tsükkel "Poeedi armastus", V. Bellini ja P. Tosti laule. Talveaia tellimused ja info tel. 626 0210.

EESTI DRAAMATEATER

R, 21. III
kl. 19 "Peiarite õhtunäitus", kl. 19 "Peer Gynt" (v. s.).
L, 22. III
kl. 17 Ivan Menchelli "Kalmistuklubi" (lähimäng), kl. 17 "Kured läinud, kurjad ilmad" (esietendus, v. s.).

P, 23. III
kl. 12 "Küigepuu", kl. 19 "Kalmistuklubi" (esietendus), kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" (v. s.).

T, 25. III
kl. 19 "Kalmistuklubi", kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" (v. s.), kl. 19 "Ma ei tea, mis saab homme" von Krahli teatris.

K, 26. III
kl. 19 "Kalmistuklubi", kl. 19 "Hullumeelne professor, tema elukäik" (v. s.).

N, 27. III
kl. 19 "Kalmistuklubi", kl. 19 "Maailmakõiksuse kiireim kell" (v. s.).

E, 31. III
kl. 19 "Kalmistuklubi", kl. 19 "Maailmakõiksuse kiireim kell" (v. s.). Kassa avatud iga päev kl. 9—19. Info ja piletite tellimine tel. 443 378.

TALLINNA LINNATEATER

R, 21. III
kl. 18 "Hüsteeria".

L, 22. III
kl. 18 reserveeritud etendus.

P, 23. III
kl. 14 "Impro 2. Nansen pass", kl. 18 "Impro 2. Nansen pass" (reserveeritud).

T, 25. III
kl. 18 "Romeo ja Julia" (dieles).

K, 26. III
kl. 18 "Rocco ja tema vennad" Kassa (Lai 23) avatud E—R kl. 12—18, tel. 641 1174, müügi- ja info tel. 641 1175, üldtelefon 641 1670, faks 641 1672.

VON KRAHLI TEATER

R, 21. III
kl. 19 tantsuetendus "Elulugu" ("Lebenslauf") vendade Grimmide ainetel. Koreograaf Kristina Paškevičius, kunstnik Liina Keevallik, valgus Maldar Mikk Kuusk, osades Jan Uuspõld, Helen Reitsnik, Ann Rätsep, Mari-Liis Roos, Kristina Paškevičius.
L, 22. III
kl. 19 tantsuetendus "Elulugu" ("Lebenslauf") vendade Grimmide ainetel.

P, 23. III
kl. 13 perehommik von Krahli teatri baaris. Trikipoisid ja Beebi, kl. 19 N. Gogoli "Hullumeelse päevik". Lavastaja Vladimir Laptev, lavaseadja ja kunstnik Vjatšeslav Rõbnikov, konsultant Naftoli Bassel, näitleja Vjatšeslav Rõbnikov.

E, 24. III
kl. 19 J. Smuul, V. Panso "Eesti kontsert ehk Naljaked inimesed laulupeol".
T, 25. III
kl. 19 Draamateatri etendus. T. Williamsi "Ma ei tea, mis saab homme".

K, 26. III
kl. 19 "Nahkmask" ("Wroommm mootorsaega"). Lavastaja Mohammad-Ali Benboudi, mängivad Carolin Weber ja Albert Bork.

N, 27. III
kl. 19 "Nahkmask" ("Wroommm mootorsaega").

R, 28. III
kl. 19 tantsuetendus "Neli india müüti". Tantsukeeles väljendatud iidised sümbolid. Koreograaf ja esitaja Aime Hansen. Etenduses on kaasaegne tants ühendatud india tantsu ja teatri elementidega.

E, 29. III
kl. 19 David George "Lou".

P, 30. III
kl. 13 perehommik von Krahli teatri baaris. Teiega on Karlsson Katuselt alias Raimo Aas.

P, 30. III
kl. 19 David George "Lou". Piletite tellimine ja eelmüük tel. 631 3927.

VANALINNASTUUDIO

R, 21. III
kl. 18 "Voodi". M. Mithois' pikantne komöödia, milles ühele voodile on ootamatult palju pretendente. Osades Anne Veesaar, Raivo Rütel, Marika Korolev, Egon Nuter, Vello Janson, Eva Vilt, Anne Paluver, Liina Tennaasar ja Raivo Mets.

L, 22. III
kl. 18 "Raadio Null". T. Kalli estraadikava. Kaastegevad Eino Baskin, Voldemar Kuslap ja terve Vanalinnastudio näitetrupp.

P, 23. III
kl. 18 "Raadio Null".
T, 25. III
kl. 18 "Piknik kahele"

(eesesietendus). L. Gershe'i komöödia kaugelki mitte ainult armastusest ja kaugelki mitte ainult nalja pärast. Osades Marika Korolev, Rednar Annus, Anne Paluver ja Raivo Mets.

K, 26. III
kl. 18 "Piknik kahele" (esietendus).

L, 29. III
kl. 12 "Aladdin imelamp". Põnev ja lustakas, laulude, tantsude, mustkusti ja tulevärgiga lasteetendus tuntud idamaisest muinasjutust.

Info ja piletite tellimine tel. 448 408 E—R kl. 10—16. Kassa (Sakala 3) E—R kl. 14—18, L, P üks tund enne etendust; vanalinna kassa (Kullassepa 2) E—L kl. 10—18. NB! Väljaostmata piletid antakse 30 min. enne etendust vabamüüki!

RIIKLIK VENE DRAAMATEATER

R, 21. III
kl. 19 planeeritud esietendus.
L, 22. III
kl. 18 "Leekrüübe".

P, 23. III
kl. 18 planeeritud esietendus.
T, 25. III
kl. 18 "Padaemand" (peegliisaalis).
27.—30. III
Peterburi V. Komissarzevska ja nim. Akadeemilise Draamateatri külalisesitendused.

LASTELE
P, 23. III
kl. 12 "Saabastega kass".

Kassa avatud T—R kl. 12—19, L, P kl. 11—18, tel. 666 080.

EESTI RIIKLIK NUKUTEATER

R, 21. III
kl. 11 H. Männi "Tõntsa-täntsa" (ovaalsaal). Koolieelikutele mõeldud lavastus karupoeg Tõntsa-Täntsa, kes kohtub päikese, lepatrini, jänese, konna, siili ning vesirotega. Ja kes teab, võibolla neilt ka midagi õpib. Üks on kindel, kullerpalli saab ta selgeks. Lavastaja Helle Laas, kunstnik Leenamari Pirn.

L, 22. III
kl. 12 R. Kangro—L. Tungla "Hunt ja seitse kitsetalle". Leelo Tungla tekstile on Raimo Kangro kirjutanud toreda mudilaste muusikali tuntud muinasjutu ainetel. Lavastaja Väino Luup ja kunstnik Rein Lauks on välja mõelnud huvitava lavakujunduse.

P, 23. III
kl. 12 A. Tolstoi—A. Šapiro "Buratino". Papa Carlo meisterdab ulaka puunuku, kes läbi suurte seikluste vabastab nukud nukuteaduste doktori Carabas Barabasi hirmu alt. Kingiks saadud kuldvõtmega avab Buratino ukse uude, tõelisse teatrisse. Lavastaja Väino Luup, kunstnik Gunta Randla, helilooja Margo Kõlar.

T, 25. III
kl. 11 "Hunt ja seitse kitsetalle".

K, 26. III
kl. 11 R. Aguri "Punamütsike". Vendade Grimmide muinasjutule toetudes on lavastaja loonud uue, pisut tavapäratu, sisult ja vormilt eksperimentaalse etenduse. Lavastaja ja kujundaja Rein Agur. Muusikalises kujunduses on kasutatud Eduard Tubina kontrabassikontserti.

N, 27. III
kl. 11 "Lumivalgeke". Vana hea klassikaline muinasjutt, mida vaadates saame kaasa elada headuse võidule kurjuse üle ning röömustada ja kurvastada koos Lumivalgekese ja seitsme põialpoisiga. Suurejooneline lavakujundus ja meeldejäädavad nukud rõhutavad veelgi muinasloos peituvaid väärtusi ja võlu. Lavastaja Eero Spriit, kunstnik Gunta Randla, helilooja Sven Grünberg.

L, 29. III
kl. 12 J. Põldma "Sõber Kurk". Poissmehest leiutaja August, kellel pole ainsatki sõpra, meisterdab endale rääkiva kurgi. Leiutis on sedavõrd uudne, et see varastatakse ja saadetakse Ameerikasse. Miljonär McDonaldil on kindel plaan teha Kurgist uus president... Lavastaja Eero Spriit, kunstnik Kalju Kivi, helilooja Tõnis Kaumann.

P, 30. III
kl. 12 E. Raua "Ninatark muna". Kui sa ei ole veel kunagi nukuteatris käinud või kui sulle just vastupidi meeldib nukuteatris käia ja sa tahad teada, mis võib juhtuda, kui sa oled liiga ninatark ja ei hooli headest nõuanetest — tule ja vaata seda etendust. Lavastaja Hendrik Toompere, kunstnik Kalju Kivi, helilooja Tõnu Raadik, laulutekstid Villu Kangur.

Kassa on lahti T—R kl. 10—17.30, L, P kl. 11—14. Piletite müüakse kuu mängukava ulatuses. Info ja tellimused telefonil 641 1617 (kassa, 641 1609 (administraatorid). Nelja- ja enamalapselistele peredele ning ühistellimuste puhul võimaldame piletiostul soodustusi.

VAT TEATER
L, 22. III
kl. 16 nukuteatris Merle Karusoo "Sünnipäev ehk Kuskil konkus siinsamas". Lav Allan Kress NB! VAT Teatri etendused Nukuteatris

L, 5. IV
kl. 16 Ernst Särgeva—Aare Toikka "Reinuvader Rebane". Lav. Aare Toikka.
L, 19. IV
kl. 19 showetendus "Superkakuke". Lav Tiina Rebane.

Piletid müügil nukuteatri kassas T—R kl. 10—17.30, L, P kl. 11—14 ja üks tund enne etenduse algust. Tel. 641 1617. VAT Teatri info ja etenduste tellimine E—R kl. 11—14 telefonil 450 959.

UGALA TEATER
L, 22. III kl. 12 ja kl. 18 "Saabastega kass" (esietendus).
E, 24. III kl. 17 "Saabastega kass".
T, 25. III kl. 17 "Saabastega kass".
K, 26. III kl. 19 "Kroonu onu"* (väike saal).
L, 29. III kl. 18 esietendus "Batman mootorsaega" (väike saal).
E, 31. III kl. 19 "Vaata raevus tagasi"*.

* Viljandi kultuurikolledži teatrikatedri neljanda kursuse diplomilavastus. Pääsmete tellimine tel. 8 243 33 876, informatsioon tel. 8 243 34 617. Ugala internetis: <http://www.ugala.ee>

RAKVERE TEATER
R, 21. III
kl. 12 "Tramm nimega Iha" (soodusetendus pensionäridele).

Lav. Peeter Raudsepp. Palavikuline New Orleans. Palavus, suitsused kõrvaltänavad ja dzunglihäälid meenutavad dzäss. Muu maailmaga peab ühendust tramm nimega Iha, millega ühel hommikul saabub oma õele külla saladusliku minevikuga õpetajanna. Taaskohtumisrõõm kestab vaid sekundi, ilmub õemees Stanley ja algab julm romanss...

P, 23. III
kl. 12 "Kullast võti". Lav. Toomas Suuman. Teatri tagaruumis elasid nukud. Hommikuti mängisid nad lastele etendusi ja vabal ajal rippusid seinal konksu otsas. Teater kuulus nukuteaduste doktorile Carabas Barabasile. Ja töötas teatris üks vana mees — papa Carlo. Tema käes hakkaski elama puunukk Pinocchio ja kummalised juhtumused algasid...

E, 24. III
kl. 19 "Shakespeare'i kogutud teosed". Lav. Ain Prosa. Kõik Shakespeare'i näidendid paari teatritunni jooksul, kolme näitleja esituses — ons see võimalik? Jah, see on võimalik ning veelgi enam — tulemuseks on tempokas ja elurõõmus commedia dell'arte-stiilis etendus. Kõik Shakespeare'i teosed ühe teatrisõõniga — see on sinu võimalus. Mängib Rakvere Shakespeare Company.

T, 25. III
kl. 19 "Anna Christie" Paide kultuurikeskuses. Lav. Üllar Saaremäe. Kaks meest, üks naine ning nende ümber igavesti rahutu vihatud ja igatsetud meri.

N, 27. III
kl. 19 teatripäeva ball. Eesti Teatriteaduse aastapremiate üleandmine.
E, 31. III
kl. 19 "Tramm nimega Iha". Lav. Peeter Raudsepp.

Piletite tellimine teatri kassast tööpäeviti kl. 10—16, tel. 8 232 23 449 ja üks tund enne etenduse algust. Gruppidele ja pensionäridele piletid soodushinnaga. Piletite üksikmüük ostukeskuses Tsentrum, ööbimisvõimalus teatri pansionaadis tel. 8 232 23 428.

PÄRNU ENDLA
P, 23. III
kl. 12 "Micumaerdi" (päevane etendus, odavad piletid). Tuntuima eesti komöödia kaasajastatud variant, kus peaosas mängib Jüri Vlassov, teistes osades Siina Üksküla, Diana Konstantinova, Elmar Trink, Tene Ruubel, Enn Keert jt. Lavastaja Peeter Kard.

E, 24. III
kl. 12 "Max ja Milli" (lasteetendus, väike saal), kl. 18.30 "Kuldse järve ääres" (väike saal). Draama. Osades Lii Tedre, Feliks Kark, Katrin Nielsen ja Jüri Vlassov. Lavastaja Enn Keert.

K, 26. III
kl. 18.30 "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" (esietendus). Muinasjutunäidend vendade Grimmide ja A. Kitzbergi ainetel. Etenduses teevad kaasa Pärnu Kooliteatri stuudiolased. Lavastaja Aare Laanemets ja Ahti Puudersell.

N, 27. III
kl. 12 "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi".
L, 29. III
kl. 19 teatripäeva pidu.
P, 30. III
kl. 17 "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi".

Kassa avatud E—R kl. 10—18.30, L kl. 10—15, P üks tund enne etenduse algust. Info ja tellimine 8 244 30 691.

KONTSERT

EESTI KONTSERT

R, 21. III
kl. 19 TARTU ÜLIKOOLI AULAS,
P, 23. III
kl. 15 TALLINNA TOOMKIRIKUS,
kl. 19 RAKVERE KIRIKUS
palmipuudepäha kontsert.
Johannese passioon. Hortus
Musicus. Kunstiline juht Andres
Mustonen. Kavas L. de Victoria,
J. von Mantua, C. de Rore ja
gregoriaani koraal.
Piletid Tartus 40, Rakveres 20,
Tallinnas 50 kr.
K, 26. III
kl. 19 TALLINNA RAEKOJAS,
T, 25. III
kl. 19 TARTU LAULULAVA
SAALIS "Raejazz". Hedvig
Hanson, Ain Agan, Raul Sööt,
Raul Vaigla, Toomas Rull.
Pilet Tallinnas 50 kr.
K, 26. III
kl. 18 JÕHVI KIRIKUS,
N, 27. III
kl. 18 TÕRVA KAMMERSAALIS,
R, 28. III
kl. 16 HAAPSALU
TOOMKIRIKUS "Kannatusnädala
motetid ja responsooriumid". Eesti
Rahvusmeeskoor, dirigent Toomas
Siitan. Kavas T. L. da Victoria.
Pilet Jõhvis 20 kr.
R, 28. III
kl. 19 ESTONIA
KONTSERDISAALIS **Suur Reede.**
W. A. Mozarti Reekviem. Eesti
Riiklik Sümfooniaorkester,
oratooriumikoor, dirigent Gintaras
Rinkevičius, solistid Asta
Krikščiunaite, Laima
Jonutyté-Lileikiené, Audrius
Rubežius, Ignas Misiūra.
P, 30. III
kl. 15 NIGULISTES,
E, 31. III
kl. 18 PÄRNU AGAPE KESKUSES
kammerkoor Kölner Kurrende
(Saksamaa). Kavas Schütz, Schein,
Bruckner, Monteverdi, Schubert,
Schumann, Mendelssohn-Bartholdy.
Piletid 40—75 kr.
P, 30. III
kl. 16 ESTONIA
KONTSERDISAALIS **kammerkoor**
Arsis. Dirigent Kuno Areng
(külalisena). Kavas Sergei
Rahmaninovi "Vsenoškoje bdenie"
op. 37 (Vesper-Öhtumissa).

Eesti Kontserdi piletikassa on avatud
E—L kl. 13—19.
Info tel. 443 198, faks 631 4171,
e-mail: concert@netexpress.ee
www.bcs.ee/concert

MUUSIKATUND NIGULISTES

L, 22. III
kl. 11.30 esineb **Õpetajate Maja**
Meeskoor (dirigent T. Kuljus) ja
naiskoor Virvik (dirigent O. Oja).
L, 29. III
kl. 11.30 Rapla segakoor **Cantus** ja
Tallinna Pedagoogikaülikooli
Naiskoor (dir. L. Kardna).
Piletite eelmüük algab üks nädal enne
kontserti Niguliste

EESTI MUUSIKAKADEEMIA

L, 22. III
kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS **Irene**
Kaboneni vokaalansambli- ja **Anu**
Kaalu lauluklassi üliõpilaste
kontsert. Kavas Pergolesi, Haydn,
Donizetti, Mozart, Massenet, Puccini.
P, 23. III
kl. 17 MUSTPEADE MAJA OLAVI
SAALIS **Siim Selise** (klaver)
magistrikontsert, **Mati Vaikmaa**
(tenor). Kavas Brahms.
E, 24. III
kl. 18 MUSTPEADE MAJA
VALGES SAALIS esineb **Eesti**
Muusikaakadeemia
kammerorkester, dirigendid prof.
Peeter Paemurru ja Hando Põldmäe,
solistid Helen Lepalaan (sopran),
Pärt Tarvas (tšello). Kavas Haydn,
Grieg, Sink, Vivaldi.
T, 25. III
kl. 17 VANALINNA
MUUSIKAMAJAS
klavessiinimuusikakontsert. Kavas
Bach, Couperin, C. Ph. E. Bach.

TALLINNA MUUSIKAKESKKOOL

L, 22. III
kl. 18 MATKAMAJAS esinevad
Maigi Pakri klaveriklassi õpilased.
L, 22. III
kl. 16 TEATRI- JA
MUUSIKAMUUSEUMIS esinevad
Rein Metsa klaveriklassi õpilased.
L, 22. III
kl. 17 esinevad **Anu Reimann** ja
Hando Nahkur Toivo Nahkuri
klaveriklassist.
P, 23. III
kl. 14 OLAVI SAALIS esinevad

Tiiu Peäske viiuliklassi õpilased.
P, 23. III
kl. 16 TEATRI- JA
MUUSIKAMUUSEUMIS esinevad
Mai Katsuba ja **Eve Paju-Tõevälja**
klaveriklassi õpilased.

P, 23. III
kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS
esinevad **Ene Metsjärve** ja **Liina**
Jõksi klaveriklassi õpilased.
L, 29. III
kl. 15 esinevad **Kristiina-Maria**
Laur ja **Kadri Palu** Tiiu Peäske
viiuliklassist.

VON KRAHLI BAAR

R, 21. III kl. 22 **Con Spirito** — soul
& funky. Hedvig Hanson, Toomas
Rull, Aare Rull, Meelis Ainsalu, Priit
Lättik. Bacardi Happy Night.
L, 22. III
kl. 22 **Ultima Thule.**
P, 23. III
kl. 13 **perehommik.** Trikipoisid ja
beebi.
T, 25. III
kl. 21 **The Claymakers & Beggars**
Farm. Sissepääs prii.
K, 26. III
kl. 21 **Riho Sibul** ja **Raul Ukareda.**
N, 27. III
kl. 21 **Jaxy.**
R, 28. III
kl. 21—22 Saku õlletehas esitleb:
Sakuland. Õllesõprade auhinnad.
Pidu jätkub ansambliga Untsakad.
L, 29. III
kl. 22 **Saxappeal Band.**
P, 30. III
kl. 13 **perehommik.**
Teiega on Karlsson Katuselt.
Näitleja Raimo Aas.
Baar on avatud P—N kl. 12—01,
R, L kl. 12—03. Info tel. 631 3927,
kontor tel. 631 3928.
NB! Avatud piljardisaal.
Mängu hind 15 krooni.
Kella 12st ehtne türgi kebab ja
hinnasoodustused.

KLOOSTRI AIT

Vene 14
R, 21. III
kl. 20 **tantsuklubi.** Celia Roose,
Andrus Lehes, Ott Kaasik.
K, 26. III
kl. 20 **Vladimir Skamnitski,**
Andranik Ketshek.
Sissepääs prii. Neeme Mölli graafika
näitusmüük kuni 23. III. Avatud iga
päev kl. 11—24.

KINO SÕPRUS

21.—27. märts
Kl. 12, 14.15, 16.30, 21 "101
dalmaatsia koera" ("The
Dalmatians"), Walt Disney
Pictures. Peaosades Glenn Close,
Jeff Daniels. Hoogne ja vaimukas
koguperefilm. Lastele
sooduspiletid.
Kl. 18.30 "Ingel sinu kõrval"
("The Peacher's Wife", 1996).
USA romantiline komöödia.
Peaosades Whitney Houston ja
Denzel Washington.
Piletid eelmüügis! Ostes pileti
eelmüügist, väldid järjekordi!
Pakume uut kvaliteeti:
radikaalselt uuenenud heli ja pilti,
kolm korda suuremat ekraani,
mugavamaid istekohti
ja seda kõike endise piletihinnaga!
Tule vaatama ja võta sõber kaasa!
Dolby stereoheli.
Info telefonil 441 919.

AS SÕPRUS LTD

SOOME INSTITUUT

Harju 1, EE0001 Tallinn, tel. 631 3917

Avatud tööpäeviti kl. 10—16.
28. III saavad tallinlased näha müsteeriumi "Via dolorosa". Produktendid
Paavo Liski ja Andres Mustonen. Pärast etendust võib Kaarli kirikus
kuulata Mozarti Reekviemi.

SOOME INSTITUUT

Vanemuise 19, EE2400 Tartu, tel. 827 441 319, faks 441 797

21. III kogunevad instituuti tõlkijad.
27. III kl. 16 lõpeb e-maili avalduste vastuvõtt elektroonilisele soome
keele kursusele, kus osavõtjad saavad ülesanded ning pärast nende
lahendamist kommentaarid e-mailiga. Avaldused palume saata aadressil:
soome ilmamaa.ee, aadressaadiks märkida "soome-e-mail". Info: Pertti
Pyhtilä, tel. 441 319. Soome Instituudis on väljas näitus soome kunstnike
töödest Matti Miliuse kogust.
Instituudi lugemissaal ja raamatukogu on avatud tööpäeviti kl. 10—16.
Laenutada saab soome ilukirjandust ja lugeda ajalehti ja ajakirju.

BRITI NÕUKOGU

Vana-Posti 7, EE0001 Tallinn, tel. 631 4010

Lugemissaal avatud T—R kl. 12—17.

PRANTSUSE KULTUURIKESKUS

Kuninga 4, EE0001 Tallinn, tel. 449 505

PÕHJAMADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO

Pikk 11, EE0001 Tallinn, tel. 640 6626, faks 640 6622

PÕHJAMADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO

Raekoja plats 8, EE2400 Tartu, tel. (827) 433 944

UNGARI KULTUURIESINDUS

Roosikrantsi 6, EE0100 Tallinn, tel. 440 817

SAKSA KULTUURIINSTITUUT

Tolli 2, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 641 1439

AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS

Kentmanni 20, EE0001 Tallinn, tel. 631 2212, faks 631 2026,
e-mail: VAIKO@USIS-TALLINN.USISLIB.EE

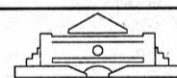
Tartu ülikooli Põhja-Ameerika uuringute keskus korraldab kolmanda
rahvusvahelise Põhja-Ameerika uuringute konverentsi teemal "Mapping
the Common Ground: America in 2 000". Konverents toimub 20.—23.
aprillini Tartu ülikoolis. Lisateave Tartu telefonidel 465 218 või 470 405,
Krista Vogelberg, Virge Juurikas. Infokeskus avatud E—R kl. 13—17.

TAANI KULTUURIINSTITUUT

Vene 14, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 6466 373

TEADUSTE AKADEEMIA RAAMATUKOGU

Rävala pst. 10
"TA raamatukogu restauraatorid rahvusvahelisel näitusel Riias"
kuni 24. III;
"Saabunud vana raamat" kuni 28. III;
"360 aastat Eesti noodikirjandust" kuni 1 IV.
Raamatukogu on avatud E—R kl. 10—20, L kl. 10—16.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

NÄITUSED Tõnismaagi 2

Kuni 29. III raamatu- ja graafikanäitus "Hando Mugasto 90"
(kunstide osakonna fondidest) kuuenda korruse trepialgale;
kuni 28. III Kristel Lukatsi fotonäitus "Trifiidide päev"
viienda korruse trepialgale;
kuni 29. III Taivo Linna näitus "Mees ja metall" peanäitusesaalis;
kuni 29. III raamatu- ja fotonäitus "Taani kirjanik Karen Blixen"
viienda korrusel.
Rahvusraamatukogu on lahti E—R kl. 10—20,
peanäitusesaal kl. 10—18, suur saal kl. 10—17. L kl. 10—17.

Rapla maavalitsus korraldab

RAPLA MAAKONNA

TIPPAUHINNA IDEEKAVANDITE KONKURSI

OOTAME

- originaalsust
- motiivi seotust Rapla
maakonnaga
- motiivi lihtsust, arusaadavust
- idee teostatavust.

Tööde esitamise tähtaeg on 27. märts.

Premeerimisfond on 3000 krooni. Sobiva(te) idee(de) leidmisel ja
kokkuleppel autori(te)ga ostab Rapla maavalitsus kõik nimetatud teostega
seoses olevad varalised õigused.

Täpsem info tel. 8 248 55 391.

KULTUURIKOLLEDŽ TUTVUSTAB LEVIMUUSIKA ERIALA

Viljandi Kultuurikolledž korraldab 26. märtsil levimuusikapäeva, mis on juba
viies.

Levimuusikapäeva eesmärk on anda levimuusika- ning teistele muusikatundengitele
võimalus tutvustada oma töid ja tegemisi. Teisalt ootame lahtiste uste päeval abituriente
ja kõiki noori tegevmuusikuid, kes on huvitatud oma levimuusikaoskuste täiendamise
ja teadmiste süvendamisest.

Levimuusikapäev algab kell 12 jazzklaveripalade interpretatsioonikonkursiga
Viljandi muusikakooli saalis. Konkurss toimub kolmes raskusastmes, žürii esimees on
G. Otsa nim. Tallinna Muusikakooli õppejõud, jazzpianist Aldo Meristo. Ülevaade
antakse sisseastumiseksamite nõuetest ja õpitavatest erialadest ja üldainetest. Õppetöö
kolledžis kestab neli aastat. Levimuusikaosakonna lõpetajad saavad lisaks rakendusliku
kõrgkooli lõpudiplomile instrumentaalansamblijuhhi kute, millele valikuliselt lisandub
põhikooli muusikaõpetaja, interpreedi või midioperaatori kutse (info tel. 243 33 935).

Kell 19 on Viljandi kultuurimajas kontsert ja omaloomingu konkurss, esinevad
tudengid, levimuusika osakonna õppejõud ja külalised.

HELJU MERISTE

LOODUSTEMALINE PREEMIANÄITUS PÕLVAS

29. maist 25. juunini toimub Põlvas Maarja kunstigaleriis preemianäitus
"Järv".

Põlva kultuurikeskuse Maarja galeriis korraldatakse ökoloogia- ja loodushoiuteemalisi
preemianäitusi alates 1992. aastast. "Järv" on Eestis ainulaadne loodustemaline
preemianäitus, mis on ühtlasi ka maakonna "Kunstisuve '97" avauuring, millele järgneb
veel palju näitusi ja muid üritusi. "Kunstisuve '97" lõpeb Peipsi Salusaarel maali-
laagriga, mis toimus 11.—19. juulini (osavõtust palume ette teatada).

Näitusele ootame loodus- ja maastikuteemalisi ning mütoloogilist ainekust
käsitlevaid töid. Teretulnud on ökoloogia- ja keskkonnaprobleeme käsitlevad tööd.
Tehnika ja formaat on vaba. Ootame töid Põlva kultuurikeskuse Maarja galeriis alates
2. maist kuni 20. maini. Tartu kunstnike töid võetakse vastu 12. mail kella 11—13
Kunstnike Liidu Majas (Vanemuise 26).

Info Põlvas tel. 8 279 95 015, faks 8 279 95 126,

HEINO HIIESALU, Maarja galerii juhataja

"INTERSTANDING 2"

7.—19. oktoobrini 1997 korraldab Sorosi Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus (SKKE) rahvusvahelise sarja "INTERSTANDING 2".

SKKE jätkab 1995. aastal korraldatud rahvusvahelise konverentsi "Interstanding—Understanding—Interactivity" probleematika käsitlemist, keskendudes seekord interaktiivse meediaruumi kujunemisele ning kunsti ja kunstnike võimalikele strateegiatele selles. Meediaruumi kiire kommertsialiseerumine, institutsionaalne korruptiivsus, püüd saavutada monopoolset seisundit ja kehtestada üha rohkem maksulisi või keelatud tsoone provotseerib esitama küsimusi meediaruumi avatusest, eetikast, sotsiaalse iseregulatsiooni võimalustest ja indiviidi vabadusest valida alternatiivne strateegia meediaruumis osalemiseks.

"INTERSTANDING 2" koosneb temaatiliselt seotud osadest:

- teoreetiline seminar
- Kesk- ja Ida-Euroopa Gorbatšovi-eelse meediakunsti retrospektiiv
- Kesk- ja Ida-Euroopa kaasaegne meediakunst (kutsutud kunstnikud)
- WWW projektid
- üliõpilaste foorum
- SKKE 5. AASTANÄITUS

SKKE 5. AASTANÄITUS

SKKE jätkab oma aastanäitusega maailmas kiiresti leviva, kuid Eestis siiani vähe toetust leidnud meediakunsti probleematika käsitlemist. Korraldajad loovavad seekord laialt levinud illusioonist, nagu pühitseks kunsti üksnes kõlavalt sõnastatud teema ja jätavad kunstnikele mõistete "meedia", "meediaruum", "meediatehnoloogia" ja nendega seostuva tõlgendamisel täieliku vabaduse. Samas ootavad korraldajad osalejatelt süvenemist ja loodavad, et probleematikat ei taandata üksnes videoprojektsioonile.

"INTERSTANDING 2" valmistatakse ette ja viiakse läbi koostöös Eesti Kunstiakadeemiaga ning Sorosi Kaasaegse Kunsti Kesk- ja Ida-Euroopa keskuste kuraatoritega. Töid eksponeeritakse Eesti Kunstimuseumi galeriis Rotermani soolalaos, Eesti Rahva Muuseumis Tartus, Samba galeriis, Vaala galeriis, Draakoni galeriis, Eesti Kunstiakadeemias, reklaamitahvlitel, televisioonis, lendlehtedel, internetis, telefonis, raadios, faksis jne.

Ühtlasi kuulutame välja

SKKE 1997. a. AASTATOETUSED

Toetusi saab taotleda kataloogide ja trükiste väljaandmiseks, näituste korraldamiseks, kunstiteoste transpordiks, kunstisündmuste läbiviimiseks jne.

Avalduste ja näituseprojektide esitamise tähtaeg on 24. märts.

Lähemat infot saab Sorosi Kaasaegse Kunsti Eesti Keskusest, Vabaduse väljak 6, Tallinn EE0101, tel. 443 542, 446 859.

VANALINNA MUUSIKAMAJAS

Uus 16

Reedel, 21. märtsil kl. 19

KAMINAMUUSIKA

Johann Sebastian Bachi

312. sünnipäevaks

JULIA LURYE

(St. Peterburg)

viul, viola da gamba

PAVEL ANDREJEV

(St. Peterburg)

flööt

MARJU RIISIKAMP

(Tallinn)

orel, klavessiin

ENE NAEL

(Tallinn)

klavessiin

Kavas D. Buxtehude ja J. S. Bach

KONRAD ADENAUERI FONDI RUUMIDES

Tallinnas, Vana-Viru 3

Mare Vindi NÄITUS
"LITOD JA JOONISTUSED"

kuni 18.IV.

Avatud tööpäeviti

kl. 9.30—16.30,

lõuna kl. 13—14.

Seoses näitusega
"BAROKK TIKUB TALUTARRE"
toimuvad ERMi näitusemajas
(Tartu, Kuperjanovi 9)
järgmised barokiajastut
tutvustavad loengud:

21. III kl. 14

Jüri Kuuskemäe loeng

"INTERJÖÖR",

kl. 16 Krista Kodrese loeng

"ARHITEKTUUR",

kl. 18 loengkontsert.

Liilian Langsepp (spinetil).

Lähem teave tel. 827 421 311

Merike Toomas.

Kõik huvilised on oodatud!

26. märtsil kl. 19 Vanemuise kontserdisaalis

27. märtsil kl. 19 Estonia kontserdisaalis

Estonia teatri

SÜMFOONIAORKESTRI JUUBELIKONTSERDID

Külaaloolis Christian Lindberg (tromboon).

Kavas M. Haydni Tromboonikontsert,

Sandströmi "Cantos de la Mancha", Mahleri Sümfoonia nr. 1.

Dirigent Paul Mägi.

KAIJE KÕRB MÄRTSIKU BALLETIKAVAS

L, 22. III kl. 19 G. Bizet'—R. Stsedrini "Carmen".

K, 26. III kl. 19 M. de Falla "Suur võlur — armastus".

Kassa avatud iga päev kl. 12—19, tel. 626 0215.

Info ja tellimused E—R kl. 10—16, tel. 626 0260,

faks 631 3080.

SAAREMAA-TEEMALISTE LAULUDE KONKURSS

Seoses 5. ja 6. detsembril 1997. a. toimuva

II vabariikliku noortekooride festivaliga

kuulutab Saaremaa ühisgümnaasium välja

SAAREMAA-TEEMALISTE LAULUDE KONKURSI.

Parim esitatud laul arvatakse festivalist osa võtvate kooride

kohustusliku repertuaari hulka.

Laule ootame selle aasta 1. augustiks, et zürri saaks suvel kokkuvõtte teha ja kooli alguseks oleksid noodid juba soovijatele kättesaadavad.

Laulukonkursil võivad osaleda nii kutselised kui ka asjaarmastajad heliloojad, peaasi et laul oleks Saaremaast ja saarlastest.

Paremad laulud saavad preemia:

I koht — helilooja 2000 kr., sõnade autor 500 kr.

II koht — helilooja 1500 kr., sõnade autor 400 kr.

III koht — helilooja 1000 kr., sõnade autor 300 kr.

Laulud koos märgusõnaga palume saata aadressil:

Mari Ausmees, Saaremaa Ühisgümnaasium,

Hariduse 13, Kuressaare EE3300.

Ärge unustage märgusõnaga kinnist ümbrikku, milles on autori(te) andmed (nimi, aadress, telefon, vanus).

Haabersti linnaosa valitsus kuulutas 13. märtsil välja tänavuse

AUGUST MÄLGU MÄLESTUSELE PÜHENDATUD NOVELLIVÕISTLUSE

Võistlusel osalemiseks esitada algupäraseid novelle, mis on trükiis ilmunud 1. detsembrist 1996 kuni 1. detsembrini 1997 ja kannavad endas humanismi ideed.

Võistlustöö peab olema eestikeelne esmatrükk, esitada kolmes eksemplaris Haabersti linnaosa valitsusele 1. detsembriks 1997.

Auhinnafondi suurus on 10 000 krooni.

Novellivõistluse tulemused kuulutatakse välja Lagle talus hiljemalt 23. detsembril 1997.

KULTUURILEHE TELLIMISHINNAD

EESTIS

1 kuu 20 krooni

3 kuud 60 krooni

6 kuud 96 krooni (soodushind)

VÄLISMAAL

Soome 1 aasta 400 FIM

Rootsi 1 aasta 600 SEK

Saksamaa 1 aasta 130 DEM

Mujale välismaale 1 aasta 120 USD

Tellimusi saab vormistada Kultuurilehe toimetuses iga kuu 20. kuupäevani, sidejaoskondades, aktsiaseltside Eesti Ajakirjanduslevi, Kirilind ja Lehemees tellimispunktides iga 15. kuupäevani.

Järgmine
Kultuurileht
ilmub
neljapäeval,
27. märtsil.

KULTUURILEHT

INFOTELEFON	448 868
FAKS	449 247
Peatoimetaja	Mihkel Mutt
Peatoimetaja asetäitja	Katrin Kivimaa
Ärijuht	Koidu Vellamaa
Raamatupidaja	Ruth Nõmm
Uudised, reklaam	Marju Veikat
Teadus, haridus	Mall Jõgi
Teater	Maris Balbat
Muusika	Tiina Mattisen
Kulturoloogia	Hasso Krull
Film	Peep Pedmanson
Tartu toimetus	Maarja Lõhmus
Kunstnik	Ann Gornischeff
Arvutikujundus	Gädi Kuklase
Keeletoimetaja	Aili Küntler
Korrektor	Tiina Kivikas
Masinakiri	Aili Siren
	Maarika Kaljulaid

EE0001 Tallinn, Pärnu mnt. 8, II korrus

EE0090 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388

Väljaandja kirjastus Perioodika, Tallinn, Pärnu mnt. 8

Trükk Rde PrinTall, Pärnu mnt. 67a.

Tellimise nr. 1166.

Praaeksemplaride korral helistada 681 411

INDEKS 69786

VÄLJAANDMIST TOETAB EESTI KULTUURKAPITAL